

מחברים

גליון ר"ב, פרשת
פקודי-החדש,
תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי בנתיבי חתומי וביאורי תורת החפילה
מס' שנתון תשפ"ה

עמ' כ"ה
ובחרת בהיים
גיליון שבועי בכשתת מור הוציא החיים התי יצירא

עמ' כ"ט
מכתלי
בית ההוראה

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע
פנינים חכמים ואמרות

הגדה של פסח מתיבתא קטן דמוי עור

הגדה של פסח עם ביאור משולב בתוך תיבות ההגדה, עם הערות וצייונים, בתוך ההגדה משולבים פסקי הלכה רבים להגיש את סדר הלילה ולהקל על ההתמצאות בכל ההלכות הנוגעות לליל הסדר, בסוף ההגדה נוספו מעשי צדיקים. ההגדה בנוסח ספרד / אשכנז, בכריכת דמוי עור מהודרת.

עין יעקב ב. החסידות מועד ג (יומא-ר"ה)

עין יעקב כולל כל האגדות מתלמוד בבלי וירושלמי שאספם רבי יעקב ב"ר שלמה בן חביב ז"ל, טקסט הגמרא הוגה ונוקד בניקוד מלא, עם מפרשי העין יעקב הידועים 'הבונה' 'הכותב' 'ריא"ף', 'עיון יעקב', 'עץ יוסף' ו'ענף יוסף' עם אוצר מפרשים. במהדורתנו נוספו המדורים היחודיים ביאורי החסידות - דברי הגמרא, מתורתם של צדיקי הדורות זצ"ל תלמידי הבעש"ט, עם לקט מספרי מוסר דרוש ואגדה, ומדור תורה אור.

רמב"ם המבואר עבודה (עבודת יום הכיפורים)

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בדקדוק רב, עפ"י כתבי יד ודפוסים ראשונים, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוקט מכלל מפרשי הרמב"ם, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין, מקורות וצייונים, ועם פסקי שולחן ערוך.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

- חשיפה:** על מי אמר בעל השואל ומשיב' מובטחי שיגדל לאחד מפסקי הדור בישראל | עמ' י"א
- האור החיים הק':** נס מיוחד שכל האומנים יצאו מלאכתם בסגנון אחיד | עמ' ב'
- אקטואליה:** האם צריך להפריש מעשר כספים - מתווי מזון ותלושי קניה | עמ' ט'

מענין לענין, חסידים נהגו לפרוס מפה על השולחן בעת סעודתם. ונתנו רמז לכך, דאיתא בגמ' (סוף חגיגה) בזמן שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו. ועל כן פורסים מפ"ה, ראשי תיבות מַפְלָה פְּשְׁעֵי הַצִּלְנִי (שם לט, ט), וכן הַסֵּתֶר פְּנִיךָ מִחֲטָאֶי (תהלים נא, יא). שיח הפרשה (להגה"ח רבי חיים יצחק שוירץ זצ"ל) - בפרשתנו

החיזוק בימי הגלות שביהמ"ק מוכן בשמיים ומוכן לרדת

פי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (מ, לח). ומסיימן חזק חזק ונתחזק.

י"ל דהמשכן קיים לעד ואף שבהמ"ק חרב מ"מ נגנו בשמים ונעשה של אש ועתיד הקב"ה לבנותה באש ובהמ"ק של אש יורד מן השמים וכמ"כ רש"י ר"ה (ל, א) וסוכה (מא, א), וכנאמר באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. והנה ע"י שישאל יודיעין זוכרין ומשימים נגד עיניהם כי בהמ"ק של אש קיים בשמים ועתיד לירד זה נותן חיזוק לישראל בימי גלותם.

ו"ש כי ענן ה' על המשכן יומם, היינו ענן הכבוד הנגלה לעין כל בשעה שהוא בחינת יומם שבהמ"ק קיים. ואש תהיה לילה בו, ובשעת לילה שאז הוא גלות אז המשכן הוא בבחי' אש הנגנו בשמים. לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם, היינו במסעות הגלות יהי' זה לעיני ישראל שבהמ"ק לא נחרב אלא שנעשה של אש ומוכן לרדת בבחי' מוכן לשבתך. ועי"ז חזק חזק ונתחזק, שאם זה נגד עיני ישראל הרי זה נותן חיזוק לישראל בימי גלותם בחינת לילה שלא יתיאשו מהגאולה.

הגה"צ רבי נתן גשטטנער - להורות נתן בפרשתנו

חשיבות הימים שהאדם בקטנות המוחין

פי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (מ, לח).

ביאר האדמו"ר מסקאליע זצ"ל על פי מה שהיה אצל הרבי הקדוש מלובלין זי"ע, שבעת פטירתו אמר לתלמידיו שהימים שנדמו לו שהיו חושך וקטנות - רואה עתה שהם מאירים מאוד, כי לבו היה נשבר אז מאוד, אשר לא מרגיש אור וקדושה, ולב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוה. והימים שהרגיש שהיו מאירים ושמים - הם לא כל כך מאירים, כמו הימים הנזכרים לעיל.

וזהו כלל גדול בעבודת ה' יתברך, שלא יפול אדם בעצמו כשאינו מרגיש אור הקודש כדבעי למהו - בפרט בימים המקודשים כמו שבת ויום טוב, כי ההכנעה שמגיע אליו מזה שאינו מרגיש את האור - היא יותר חשובה בשמים מגדלות המוחין.

זהו דכתיב "כי ענן ה' על המשכן" - היינו

תונחת הרה"ק המהרי"ד מבעלזא לסופר שזלזל בעמיתו

ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים (לח, כח).

באחת העיירות חנכו חסידי בעלזא בית-חסידים חדש, והזמינו את הרה"ק המהרי"ד לחנוכת הבית. אחד החסידים הכניס בו ביום ספר תורה שנכתב על ידי סופר מומחה.

התפאר הסופר לפני מרן על הכתב היפה שלו, ובין השאר בא לדבר בגנותו של הסופר מבעלזא שהיה כותב את התפילין והמזוזות וספרי התורה בחצר בעלזא. בין היתר אמר כי הלה אוהב בצע ונוטל בעד הפרשיות שלו שכר רב שלא כדין, והוא עשיר גדול וכי הגיע הזמן לא להיזקק לתשמישי קדושה היוצאים מתחת ידו.

אמר לו מרן היודע אתה מדוע כותבים ויון בראש העמודים שבתורה? ענה הסופר מפני שמרובות הן יותר משאר האותיות.

אמר לו המהרי"ד: מובא בספר 'המנהיג' לרבי אברהם הירחי, שהוויין עמדו על כבודו של משה רבנו ע"ה כפי שאומר מדרש תנחומא בפרשת פקודי על הפסוק: "ואת האלף ושבע המאות וגו' עשה ויום לעמודים". שכאשר כילה משה את מלאכת המשכן וביקש לעשות חשבון הכסף שאסף מבני ישראל, פרח מזכרונו סכום כסף כדי לעשות את הווים לעמודים ואמר: מעתה יחשדוני בני ישראל. מיד האיר הקב"ה עיניו וראה את ווי העמודים, ונזכר בכסף שהשקיע בהם.

ואומר בעל 'המנהיג' שוויין שבאמת ויצוי' מגינים על משה שלא יחשדו בו. והוסיף מרן שעל כן עושים ויום לעמודים שבתורה, הואיל והתורה נקראת "תורת משה" לרמז שהווים מגינים על כבודו, ומשום כך יש בבענה עמודים שאינם מתחילים בו אלא באותיות ב.י.ו.ש. מ.ש.ה. - אלה הם העמודים המתחילים במלים: בראשית, יהודה אתה יודוך, ואעידה בם, שמר לך, מה טובו, שני השעירים, הבאים אחריהם. ראשי התיבות שגעה עמודים אלה הם ביו"ש מש"ה לרמז על הבזיון שנתבייש משה בעת שנתעלם מזכרונו סכום כסף שהוציא לוויו העמודים.

ומכאן מוסר השפלה שהסופר צריך להיזהר מאוד שלא יחשוד באחרים, כי על כן הוא מרבה ויון בספר תורה.

אדמו"ר בעלזא (קלפהולץ; ח"ג עמ' קפא)

עם שנהגו חסידים ואנשי מעשה לפרוס מפה בעת סעודתם

ויעש את האפוד וגו' (לט, ב). איתר בגמרא (ערכין טז, ב) שבגדי הכהונה מכפרים על בני ישראל, ואמר האמרי אמת' (תצוה תרצ"ו) רמז לכך: אפ"ד - ראשי תיבות: אֶלְמֶדָה פְּשְׁעֵים דְרַבְרָב (תהלים נא, טו).

פניני אביר יעקב | עמ' ה' מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע עמ' י"ד

וארט מהאור החיים הק'

חידושו הנפלא של האמרי אמת המתבאר עם דברי האוהחה"ק

ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה' (ל, ל).
צריך ביאור למה נאמר בלשון רבים - ויכתבו עליו' מכתב פתוחי חותם, הלא לכאורה
סופר אחד הוא שכתב קודש לה' על הציץ?!

הרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל מבאר הענין בהקדם דברי המשנה (יומא לח.) בענין
העבודות בביהמ"ק שישנם אומנים שמוזכרים לשבח, משום שמסרו את סוד אומנת ידיהם
לצורך עבודת ביהמ"ק, וישנם שמוזכרים לגנאי שלא רצו לגלות וללמד את סוד אומנתם
להכהנים, ועליהם נאמר 'ושם רשעים ירקב' (משלי י, ז). אחד מהם הוא 'בן קמצר' שלא רצה
ללמד על מעשה הכתב - ומפרש רש"י: שהיה קושר ד' קולמוסין בחמש אצבעותיו וכתב
שם בן ארבע אותיות כאחד.

בתוס' ישנים (בד"ה לא מצא) מבאר מהו המעלה והחשיבות של 'כתיבת השם כאחד' ע"פ
מה שמובא במסכת סופרים (פ"ה ה"ו) שבעת כתיבת השם אסור להפסיק, ואפילו אם המלך
שואל בשלומו לא ישיבנו, עיי"ש. ולכן בן קמצר שידע להכניס ארבע קולמוסים בין ארבע
אצבעותיו ולכתוב את השם בפעם אחת, היה יכול לחסוך בזה שלא יהיה שום הפסק אפילו
כל שהוא בעת כתיבת השם, עיי"ש.

הנלמד מזה, שנכון לכתוב את ארבע אותיות השם בבת אחת, א"כ איך כתבו את שם הוי"ה
בציץ? ומחדש האמרי אמת, שבעת כתיבת "קודש לה'" על הציץ קראו לד' אנשים ועמד
אחד לצד השני וכל אחד כתב ביחד את השם בבת אחת - ויצא השם בבת אחת.

ע"פ חידושו זה מדייק ה"אמרי אמת" על נכון לשון הקרא' ויכתבו עליו' וגו' 'קודש לה'-
לשון רבים, כיון שארבע אנשים ביחד כתבו את שם הוי"ה בבת אחת.

נס מיוחד שכל האומנים יצאו מלאכתם בסגנון אחיד

ומוסיף בזה בספר 'באר הגן': אמנם לפי דברי האמרי אמת קשה על מה שגינו כ"כ את
בן קמצר שלא רצה למסור את סוד כתיבת השם בבת אחת, הלא אפשר בקל לכתוב השם
ע"י ד' אנשים ביחד? אבל האמת הוא, שאין הדבר לכתחילה, כדאי' בש"ך יו"ד (הל' ס"ת סי'
ר"פ סק"ט) לגבי ס"ת שיריעה אחת בלה, שיהדרו לכתחילה שאותו סופר שכתב הס"ת יכתוב
יריעה זו - והכוונה, בכדי שלא יהיו ב' מיני כתב בס"ת אחד, כיון שאינו מהודר. ולפי זה אתי
שפיר מה שגינו את בן קמצר, אע"פ שאפשר להשתמש בעצה הנ"ל של כתיבת השם ע"י
ארבע אנשים, מ"מ אינו מהודר כ"כ, ובן קמצר לא גילה איך ביכולת אדם אחד לכתוב בבת
אחת שיהיה מהודר, ולכן נזכר לגנאי.

אבל לפי זה קשה לכא' על חידושו האמרי אמת הנ"ל, למה בעשיית הציץ כן השתמשו
בעצה זו ככתוב "ויכתבו" בלשון רבים היינו שארבע אנשים כתבו את השם ביחד הלא אינו
מהודר לפי הש"ך הנ"ל?!

בספר "אבן יהושע" (להגה"ח רבי יוסף ווייס זצ"ל) מיישב הדבר באופן נפלא, שעשיית
בגדי כהונה היה שונה, ע"פ מה דאי' ב"אור החיים" הק' עה"כ (ויקהל לו, ח) "ויעשו כל חכם
לב בעושי המלאכה את המשכן", בביאור הלשון 'כל חכם לב' בלשון יחיד ולא כתיב כמו בכל
פעם 'חכמי לב', ומבאר שהיה בזה נס נפלא אצל מלאכת המשכן, שהגם שהעושים רבים הם,
אע"כ היתה המלאכה נעשית כאילו עשאו אדם אחד, והכוונה בזה: כי כשעושי המלאכה
רבים, על כל פנים ישתנה תואר מלאכת זה מזה, ולא תדמה למלאכה שיעשנה כולה אומן
אחד, והשמיענו הכתוב כי מלאכת המשכן היתה שלימה גם בבחי' זו, כי הנותן חכמה בהם
- השווה אותם בהתבוננות החכמה שוה ודומים כולם לאיש אחד, ובוזה מבאר הכוונה "ויעשו
כל חכם לב" - לשון יחיד, לרמז ענין זה שהוא כאילו אדם אחד עשאו, עכ"ד.

לפ"ז אתי שפיר דברי ה"אמרי אמת", שכיון שבמלאכת המשכן היה נס מיוחד מן השמים
שכל הדברים נראים כאילו אומן אחד עשאו, א"כ גם בכתיבת שם הוי"ה על הציץ אע"פ
שנכתבו ע"י ארבעה אנשים היה נראה כאילו אדם אחד כתבם ולא היה חסר בהידור, ודפח"ח.

כאשר איש הישראלי מכין עצמו בכל כוחו לקראת הקדושה, וראוי באמת לקבל אור ושמחת הקדושה, ועם כל זאת - יש "ענן
ה' על המשכן" - שלבו סתום ואינו מרגיש כלום, אל ייפול מזה,
כי יכול להיות שזהו בבחינת "יומם" באמת, שהקדוש ברוך הוא
מקבל תענוג מזה שמחוק את עצמו ומאמין בה', כי הוא נמצא
אצלו בבחינת "אשכח את דכא", "ואש תהיה לילה בו" - שאש
התלהבות יכולה להיות בבחינת "לילה בו" - כנגד בחינת "ענן
ה' הנזכר לעיל", שליבו סתום וכו', "לעיני כל בית ישראל בכל
מסעיהם" - זה צריך להיות כלל גדול אצל כל יהודי בכל מסעותיו
שבקדושה."

אמרי שמואל (זילברברג) - בפרשתנו

שבת החודש:

סגולת ומעלת ימי חודש ניסן

כתב הרה"ק רבי לייבל אייגר מלובלין זי"ע בספרו תורת אמת
שימי חודש ניסן גדולים יותר מימי אלול על אף שהם ימי רחמים
ורצון, ומטעים זאת בהסבר נפלא, שכל המועדים קדושתן נובע
מן התורה הקדושה, חג שבועות - עיקרה ניתקן משום שביום זה
זכו לקבל התורה, וכן שאר המועדים ניתנו לאחר מתן תורה,
משא"כ לחג הפסח זכו בני ישראל במצרים בעת שהיו משוקעים
במ"ט שערי טומאה, ואף שלא היו זכאים וראויים לצאת ממצרים
ירחם עליהם השי"ת והוציאם מעבדות לחירות, ולפיכך גדולה ימי
חג המצות טפי משאר המועדים כי אז זכו בני ישראל לחסד עליון
שלא היו ראויים לכך. "וכמו"כ בכל שנה ושנה מתעוררת בחינת
זו, שהקב"ה מרחם על פליטת עמו בית ישראל ומוציא מעבדות
לחירות, וכל יהודי באיזה מצב שיהיה, יכול לצאת משערי טומאה
שנקלע אליהם ולזכות לאור גדול" עכ"ד.

ובספ"ק תפארת שלמה (שבה"ג - ד"ה מצות תאכל) כתב,
שבימי ניסן שישאל-קדושים, מכינים ומכשירים לבם לאביהם
שבשמים - הרי זה גורם שירדו השפעות טובות מן שמיא לבני
ישראל, כי האדם בעת שהוא משוקע ומלוכלך בחטא אזי כל
השפעות גזול הס"ט ח"ו - "הזמן גרמא בימי הרצון חודש ניסן
להתפלל ג"כ על פרנסה".

וזהו מה שאמר רבא לתלמידיו במטותא מינייכו ביומי ניסן
ובימי תשרי לא תתחו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזוניכו
כולא שתא (ברכות לה:), דלכאורה תמוה וכי תלמידיו של רבא
היו מעובדי אדמה להיות להם טרדות בחדשים הללו בעסקים
הללו, אך בא לרמז כי ביומי ניסן ותשרי עת לעשות לבקש ג"כ על
פרנסה שלא יהיה להם טרדות כל השנה עכ"ד יע"ש.

בקונטרס אמת ליעקב (פר' בא) בשם הרה"ק רבי יעקב
צבי יאליש בעל מלא הרועים זי"ע, שבחודש ניסן כלולים כל
החודשים, וממנו נשפעים בני, חיי ומוזני לכל השנה, ומרומז
בתיבת (החודש הזה) לכו"ם שהוא ראשי תיבות ל"ב כ"ב מ"ז,
והם כנגד בני חיי ומוזני, שכן החיים תלויים בלב, המזון מתעכל
ע"י הכבד, והשפעת בניים באה מן המוח, עכ"ד.

וכע"ז אמר הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע כי כמו שהבן
ניזון מהאב, כן כל החודשים נמשכת השפעתם מחודש ניסן,
ולכן ראשון הוא לחודשי השנה שהתחדשות והשפעות כל השנה
נתחדש בניסן (דעת משה).

זמני כניסת וציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג	מסכת השבת	כניסת חג
18:20	19:34	18:36	19:36	20:11	20:07	20:29	18:12	19:19	19:41

מחברים
את הימים מתחילים!
הגהות רבות נבחרו ע"י אהרן - אורי לישרים
שירות למילוי האיש: להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

מחברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפרי
"ספרי אור החיים"

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות
האמוראים 63 | נחל יצים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68
הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | תפץ
חיים 8 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר
עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: 18 פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ויברך אתם:

המשרתת נחשדה על גניבת הכסף, בלא לדעת שחושדים בה, בערב פסח מצאו את צרור הכסף, הרב והרבנית ביקשו סליחתה והבטיחו לה פרי בטן, לאחר שנים באה ביתו להודות לרב על קברו שבארץ ישראל:

באחד ממדפי הספרים, ואז נזכר הרב בכאב, שהוא הניחם שם בעצמו, ולחיים הם חשדו במשרתת. עוד באותו ערב, קראו הרב והרבנית למשרתת וסיפרו בפניה על כל אשר אירע, וביקשו את מחילתה על שחשדו בה חינם.

אך המשרתת השיבה להם, שהיא כלל לא הרגישה שהם חושדים בה, כך שאין כל מקום לבקשת סליחה, אך הרב והרבנית שביקשו לרצותה בכל אופן, ביקשו ממנה: בקשי נא מאיתנו כל דבר אשר תחפצי וניתן לך אותו במתנה. והיא בשלה - לא חסר לי מאומה, לא אקח מידכם שום חפץ.

אמר לה הרב: אנו מבקשים בכל זאת להעניק לך דבר מה, מה תבקשי מאיתנו?

השיבה להם המשרתת: את זאת אבקש, נשואה אני כבר שנים רבות, וטרם נפקדתי בזרע של קיימא, אני מבקשת שהרב יברכני שאפקד בפרי בטן!

שמע זאת הרב, ומיד בירכה בקול נרגש: בעזרת השם יתברך תזכי ותיפקדי במהרה.

המשיכה האישה הזקנה את סיפורה, וגילתה: שנה חלפה, והמשרתת נפקדה בבת - בת יחידה, ואני היא אותה הבת שנולדה מברכתו של הגאון רבי אברהם שאג זצ"ל.

לבינתיים עלה רבי אברהם להתגורר בארץ ישראל, ולחונן את עפרה, ולאחר תקופה הסתלק לגנוז מרומים.

סיימה הזקנה את סיפורה: קודם פטירת אמי ע"ה, היא ביקשה ממני 'כל חיי רציתי לעלות לארץ ישראל ולהשתטח על קברו של רבי אברהם, שמברכתו נפקדתי - אך לא זכיתי, אגא השתדלי לעשות זאת במקומי'.

והנה כעת, מבקשת אני למלא את צוואתה של אמי, ועל כן מבקשת אני לדעת את מקום קברו של רבי אברהם שאג, שמברכתו באתי לעולם.

(גליון אמרי שמואל)

פעם הגיעה אישה זקנה לבית דינו של הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, וביקשה לדעת היכן טמון הגאון רבי אברהם שאג זצ"ל (נפ' כט אדר תרל"ו) שהיה רבו של הגר"ח זוננפלד. חברי בית הדין תמהו איש אל רעהו, וכי מה לאישה זו ולקברו של הגאון רבי אברהם שאג?! נענתה האישה וסיפרה להם את סיפורה:

היה זה כאשר הגאון רבי אברהם התגורר עדיין בחוץ לארץ. בביתו הועסקה משרתת יהודייה, בעבודות סדר וניקיון. והנה, באחד הימים גילה רבי אברהם, כי סכום כסף גדול שהופקד אצלו למשמרת, נעלם ממגירת שולחנו.

במשך שעות ארוכות ניסה רבי אברהם להיזכר האם הוציא את הכסף מהמגירה והניחו במקום אחר, אך לשווא. ככל שניסה לרענן את זכרונו, לא הצליח. יתרה מכך, גם בירור מהיר בין בני הבית, העלה כי איש לא שלח ידו במגירת השולחן.

החשד נפל כמובן על המשרתת היהודייה הענייה, שנכנסת ובאה בכל חדרי הבית כבתוך שלה. נד רבי אברהם בראשו - ככל הנראה לא עמדה המשרתת בפיתוי ונטלה את הכסף, לחש באוזני הרבנית.

הרב והרבנית באו במיצר, מצד אחד - הכסף איננו והיה חשוב להם, ומצד שני - בשום אופן לא רצו לגרום למשרתת לעוגמת נפש והלבנת פנים. החליטו בניניהם שלא לומר למשרתת דבר, אולם מעתה ישגיחו אחר מעשיה ולא ישאירו מעות בהישג יד, על מנת שלא להעמידה בניסיון.

הרב והרבנית נהגו במשרתת ברגישות כה רבה, עד שזו כלל לא הרגישה בכל המתרחש סביבה. היא לא חשה במבטים המלווים אותה בכל שעל ופינה בבית הרב.

חלפו להם מספר חודשים, והנה הגיע ערב חג הפסח. בני הבית ניקו וקראצפו את הבית. במהלך ניקיונות החג מצאה הרבנית לפתע את סכום הכסף מוטמן

לחגות בפרשת השבוע עם האיור הצלום

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

שֵׁלַח לַחֲמָף:

עשו חסד לפני השואה במאפייט הלחמים שברשותם וכלכלו עניים רבים חינום אין כסף, בימי השואה הנוראה זכו להינצל, ובמהלך בריחתם, בדרך נס, מעולם לא היה חסר להם אוכל בהשגחה פרטית, הסכיתו ושמעו:

הגרמנים הטילו על הפולני הזה את האחריות לתקינות כל גגות המפעלים באזור. כאשר חשש שביקורת גרמנית תגלה שאין עבודה, ואז יפוננו היהודים מהמקום, היה יוצא בלילות - בעזרת פטיש ענק חולל נזקים קשים לגגות של מפעלים באזור. כמה פעמים התקיימה ביקורת, הוא תמיד ידע על כך קודם, ודאג לסדר 'עבודה!' מידי לילה היה יוצא הפולני, וחוזר עם עשרות כיכרות לחם. בין 35 ל-40! ומוסר אותם למינצרים. אז לא רק שהם לא רעבו ללחם, הם גם הרוויחו כסף מהכיכרות שמכרו ותאמינו או לא, 'המלוך' הזה נמשך במשך שנתיים שלמות!

באחד מן הימים הודיע המנהל: "היום בלילה או לכל המאוחר מחר בלילה, הגרמנים מגרשים מכאן את כל היהודים. חברי! המצב שלכם קשה, אבל אני אומר לכם מה לעשות. אל תסמכו על הבטחות הגרמנים, תתפסו ידיים ורגליים ותמלטו על נפשתיכם!" אבל איך נמלטים? הרי איזור התעשייה כולו משמש בפועל כמחנה כפייה לעובדים, והוא מוקף חומה. בתזמון מדויק להרהורים הושיט המנהל מִסְפָּרֵי-עֵנֵק ופטישים ממאגר כלי העבודה של בית החרושת... הם הבינו את המוטל עליהם! באתו לילה הייתה סערה חורפית אדירה. מזג אוויר מצוין לבריחה...

המינצרים הודיעו על התכנון ליהודים רבים אשר עבדו במפעלי התעשייה. 85 מהם אזרו אומץ להצטרף. מצוידים במפה ובהוראות שמסר להם מנהל המפעל, פרצו 'הפחחים' פרצה ועשרות היהודים שעטו קדימה. "ישר! לא ימינה לכיוון הגרמנים, ולא שמאלה לכיוון הרוסים" - כהוראת הפולני. הם רצו לפחות עשר ק"מ במעבה היער, בגשם שוטף וברוחות סערה. רק אז הרשו לעצמם לעזור ולבחון את מצבם. הם המשיכו לשהות ביער, מידי פעם שמעו ריחות קרובות או רחוקות ותיארו לעצמם שזאת החזית שמיקומה משתנה.

בשלב מסוים שרקו היריות בקרבם, והם נשכבו על הארץ במשך שלושה ימים! לפתע גילו אותם חיילים מונגולים, ששיטפו פעולה עם הרוסים. הם ניגשו להוציאם להורג, אך האח הבכור שדיבר רוסית הסביר, שהם נמלטים מהגרמנים - אויבם המשותף. המונגולים התרצו, העבירו אותם מאחורי קו החזית וכך ניצלו. במשך כל שנות המלחמה (בפולין הייתה המלחמה ארוכה ביותר!) לא ידעו האחים לבית מינצר רעב. תמיד היה להם מזון ובשפע! מעולם לא הוצרכו לעבוד באמת ומעולם לא הוכו! ההסבר שלהם: 'מידה כנגד מידה' על כל העזרה שהגישה המשפחה ליהודים באתה מאפיייה בג'ודף!!!

(פניני בית לוי)

לפני מספר שנים התבקש לבית עולמו הישיש, ר' אפרים ב"ר ישראל מינצר ז"ל. מוצאו היה מהעיירה 'גדוף' הסמוכה לקראקוב, פולין. משפחתו ניהלה שם מאפיייה, אך יהיה נכון יותר לקרוא לעסק 'גמ"ח', שכן באופן קבוע הם חילקו לחמים ומאפים לעניים ללא תשלום. ואולי נכון יותר לכנות את העסק 'הכנסת אורחים', שכן התנור המוסק משך אליו אורחים שונים שביקשו ללון במקום - וגם לזכות בארוחת חינום על הדרך...

העיר קראקא, שאכלסה בעלי עסקים יהודים רבים, משכה אליה 'משולחים' לא מעטים. רבים מהם התביישו ללון בעיר, והעדיפו להגיע ל'גדוף' בלילות. אם המשפחה הייתה מכינה להם מרק חם, והבנים בצעירותם - וביניהם ר' ישראל - היו מסייעים בחלוקת המזון, עד שהם עזבו ללמוד בישיבות. כך נמשך עד מלחמת העולם השנייה, שנפתחה עם כיבוש פולין בידי גרמניה. בד"כ דחקו הגרמנים את יהודי הפריפריה לכיוון הערים הגדולות (כדי שבהמשך יהיה קל להשמדם).

אך בקראקוב פעל נוהל הפוך, גירוש יהודי העיר לפריפריה כדי שהעיר תהפוך במהירות לנקייה מיהודים. וכך החלו משפחות פליטים, על מטלטליהן, לגרור את עצמן לתחומי המאפיייה של מינצר למגורי עראי-קבע...

המאפיייה? היא המשיכה לעבוד! 'חגורת החנק' הגרמנית הלכה והתהדקה. משפחת מינצר הבינה שעליה להיפרד מהמאפיייה, בטרם ייטלו אותה מידיהם בכוח. וכך העבירו את המאפיייה לשכן גוי שהיה עימם בידידות, שהתבקש בתמורה להמשיך לספק להם מאפים חינום. הגוי העניק מזון בשפע לא רק למשפחת מינצר, אלא גם ליהודי הסביבה.

חלפה תקופה וכל יהודי 'גדוף' הועברו לגטו. יום אחד, באמצע המסדר, הכריז גרמני בקול: "מי כאן פחח?" האח הגדול מבין ארבעת המינצרים הרים את ידו: "תמיד הייתי בעסק הזה!" הוא היה בחור-ישיבה שמקסימום ידע משהו על אפיייה, אבל הבין שכן גובריים הסיכויים לשרוד... "אתה בטוח?" שאל הגרמני, "בטוח!". שלושת אחיו החרו החזיקו אחריהם: "כולנו פחחים!". איזור תעשייה ננק, עוד אחד מרבות תעשיות באירופה שהגרמנים שיעבדו, שדדו, גזלו ומסרו לעצמם.

ארבעת 'הפחחים' הועברו מהגטו, ונמסרו לידי בעל המפעל - גוי פולני. "אני לא אוהב יהודים", אמר המנהל בפגישתם הראשונה, "אבל את הגרמנים אני שונא יותר - הם גזלו ממני את מפעל חיי! אז אנחנו לא הולכים לעבוד כאן כדי לעזור לגרמנים הארורים..." "שניכם", פקד המנהל על שניים מתוך ארבעת האחים, "תישנו בעליית הגג. נעים שם. התפקיד שלכם לעקוב. בכל פעם שאתם שומעים את מכוניות הפורד של הגרמנים מגיעים, אתם יורדים, מתריעים, וכולם מתחילים 'לעבוד' בפחחות..."

וְאֵת הָאֶלֶף:

נסיתי לבקש מהבוס שלי העלאה למשכורת ובצדק, אך דחה אותי, נסיתי מידי שנה מחדש, עד שפניתי לכתובת חדשה ונושעת:

לאשתי, "אני לא הולך לבוס לבקש העלאה. אני הולך לבוס של כל הבוסים. ממנו אני מבקש, ולא מאף אחד אחר".

לא פניתי לבוס כבכל השנים, חסכתי את המעמד הלא נעים שבו אני צריך להראות כמה אני מוצלח, ולקבל בחזרה תשובה שאני מגזים, ופשוט ביקשתי מה' ש'יפתח לי שערי שפע וברכה, מיידו הפתוחה והרחבה ולא מידי בשר ודם.

ההמשך לא מפתיע בכלל: אני מגלה על צג הטלפון שהבוס חיפש אותי כמה פעמים. אני חוזר אליו, והוא מתחיל בשיירות ותשבחות. על מי? עליי! כן כן. הפעם הזאת הוא הפנים שאני ממש מהווה נכס לחברה, וכדאי להשקיע ב. אני נחשב לעובד מצטיין, ועל כן מן הראוי להגדיל לי את המשכורת. לא להוסיף לי כמה מאות שקלים, אלא להכפיל אותה כמה פעמים, וזה חוץ מהבנוס שהוא מעניק לי.

אני אומר לו תודה, מפני הנימוס, ויודע מי באמת שלח לי את כל השפע הזה. זה הקב"ה. רק הוא. רק כשפניתי אל הכתובת הנכונה, וביקשתי רק ממנו, הוא פתח את אוצרו ונתן לי בעין יפה.

(גליון השגחה פרטית)

אני שכיר, ועובד אצל אותו בוס כבר כמה שנים. התנאים טובים פחות או יותר, העבודה מתאימה לכישורים שלי, החברים לעבודה נחמדים ונעימים, אבל המשכורת ממש לא מספקת. יש לי משפחה ברוכה ברוך ה', והוצאות בסדר גודל תואם. המשכורת החודשית נגמרת הרבה לפני שהחודש מסתיים, והמצוקה הכלכלית טורדת את מנוחת נפשי. בעבר אמנם ניגשתי לבוס וביקשתי העלאה במשכורת. חשבתי שעם הניסיון והוותק שצברתי, הבקשה שלי מוצדקת, אבל הבוס לא התלהב מהרעיון, ופטר אותי לשלום בלי להוסיף אגורה אחת.

עברה שנה, ושוב ניסיתי את מזלי. בקשתי מהבוס שייתן לי יותר, אבל הוא ענה שעדיף לא להטריד אותו שוב בבקשות מעין אלה. כבר התחלתי לפזול החוצה ולחפש עבודה אחרת, אבל שום עבודה לא נראתה לי מספיק טובה. גם בשנה הבאה חזר הסיפור על עצמו, בהבדל אחד: הפער בין המצוי לרצוי הלך וגדל, וזה רק הוסיף לחץ למצבי הלחץ.

אלא שכאן אירע המפנה. התחלתי להתחזק באמונה ובטחון. למדתי שיעורים בשער הבטחון, ושוב ושוב אמרתי לעצמי שהקב"ה כול יכול, הוא רואה בעוניי והוא המושיע היחיד שיעזור לי. לקראת השנה הבאה אמרתי

עצות וסגולות:

פרישות מעיני עוה"ז (א')

הרודף אחר תאוות העוה"ז - מתרחק מה'

והנה גם הרודף אחר תאוות העולם דחוי הוא מלפניו יתברך ואין לו חלק בו, דאף על גב דמאמין בתורה ובמצותיה, הרי אינו מקיים, ומה תועיל אמונתו.

(אלף בינה אות כ"ף ז)

יצא מעול מלכות שמים

אם הלך האדם אחר תאוות נפשו במאכל ובמשתה ובמחשבות והרהורים רעים וכיוצא בזה, יצא מעל מלכות שמים.

(פיתוחי חותם תחילת פרשת דברים)

צריך שמירה תמידית מתאוות עוה"ז

אם לא היה האדם נזהר ושומר עצמו בכל עת, אם לא נלכד בתאוה זו ילכד באחרת וכו', לכן צריך לשמר עצמו שמירה כראוי בכל עמי היום והלילה. ובטול מחשבות התאוות הוא כשישים האדם תמיד ה' בין עיניו, כמו שנאמר (תהלים טז ח) 'שוייתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוט'.

(מעגלי צדק אות אל"ף, ד"ה אשרי נוצרי עדותיו)

הגוף והתאוות הם מין במינו, ולכן עלולים לחטוא

זה העולם הוא עלול לנזקין לכוא האדם על ידו לידי חטא ולידי עברה, לפי שכל העולם הזה כל תאוות יצר הרע יש בו, והגוף גם כן מחמר קרץ ומצא מין את מינו ונעור. האדם גורם, והמקום גורם, והיצר גומר ומשלים.

(פיתוחי חותם פרשת לך לך, ד"ה כל אלה חברו)

היצר מטעה שהיום אי אפשר להיות קדוש

הבא לקרב אל הקדשה, יצר הרע נועל בפניו הדלת וסותם עליו הדרכים באמר לו, זה דבר דליל שיך שאדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגו יוכל להתקדש, והדורות הראשונים שאני, באותו זמן היתה שכינה מצויה ביניהם ועל ידה היו יכולים להתקדש, אבל בזמן הזה לא שיך שתמצא אותה קדשה, ומביא לו עצות מרחוק, ומרפה את ידיו, והנה דברי השטן בטלים ומבטלים, דה' הטוב לא ימנע טוב להולכים בתמים, והבא לטהר מסיעין אותו.

(פיתוחי חותם פרשת קדושים, ד"ה דבר אל)

באכילה ושתייה שלא כהוגן נעשה מדור ליצה"ר

תחלה צריך להתענות, לפי שכל גרוי יצר הרע ופתויו באדם הוא מחמת רבוי אכילה ושתייה, כי על ידי אכילה ושתייה שלא כהוגן מתחמם גופו של אדם ונעשה מדור ליצר הרע, וכמעט שכל העברות הם באים על ידי רבוי אכילה ושתייה (ברכות כט: לב.), שאם הגוף היה חלש אין בו כח לעשות עברה אבל בהיותו חזק ושבע תמיד מצא מין את מינו ונעור.

(נגי המלך, תיקון התשובה ח)

פנינים על הפרשה:

לשבת החודש:

בזכות שלש מצוות שעניינם דם נגאלו מחצרים

ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם (שמות יב ז). אפשר לרמוז הטעם למה צוה הקדוש ברוך הוא שיתנו הדם בשלשה מקומות, שתי המזוזות והמשקוף, והיה די במקום אחד. ואפשר, דהנה איתא בזהר הקדוש (ח"ב ג): דשלוש מצוות ששמרו ישראל הם שעמדו להם לקצר הקץ ולהפדע מהמצרים, והם: שמירת נדה, ושלא בא שום אחד על שום אשה באסור בין יהודית בין מצרית, ושלא עשו לעברים להמיתם, והנה, שלש מצוות אלה עקרום דם, שהנה הנדה היא דם, והבא על שום אשה באסור סתמא לגבי דידה נדה היא, הרי דם גם כן, והשופך דם הרי דם, הרי שלשה מיני דם שמרו ישראל שלא עברו על שום אחד מהם. והקדוש ברוך הוא ישתבח שמו אל אמונה ואין עול, צדיק בדינו, משיב לאיש כפעלו, וכנגד שלשה מיני דמים אלה ששמרו ישראל צוה להם לתן הדם בשלשה מקומות, להראות למחבלים ולהודיעם שבדין הוא מציל את ישראל, על ששמרו שלשה מיני דמים:

נאמר שלש פעמים 'דם' כנגד שלש מצוות אלו והנה גם כן לא תמצא בצווי הקדוש ברוך הוא למשה, לא הזכיר לו הדם רק שלש פעמים. וכן נמי כשבא ואמר לישראל, לא הזכיר להם הדם רק שלש פעמים, להורות דבזכות שמירת שלשה מיני דמים זכו ונצולו ונעשו להם כל אותם הנסים, והכל נרמז בפסוקים עצמם, הפסוק הראשון כתוב בו 'ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', כאן רמז על ששמרו עצמם ולא בא שום אחד על אשת חברו ולא על שום גויה, וזהו שאמר 'על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', הבית זו אשה, ודהינה הם לא נתנו עיניהם כי אם בנשותיהם, וזהו 'על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', דהינו נשיהם דוקא, ודבר הכתוב בלשון נקיה, כמו 'כי אם הלחם אשר הוא אוכל' (בראשית לט ז). השני כתוב בו (שמות יב ז) 'והיה הדם לכם לאת' כנגד דם נדה, לפי שנדה היא אות בין ימי טמאה לימי טהרה, וכשם ששמרו אות נדה, כך הדם יהיה להם לאות וינצלו. השלישי (שם) 'וראיית את הדם ופסחתו עלכם', זה כנגד שלא גרמו לשפך דם עברים, לפיכך אמר להם, כשם שחמלתם על העברים ולא גרמתם להם להרג, כך אני 'וראיית את הדם ופסחתו עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית' (שם). נמצא, שמירת שלשה מיני דמים אלה הם העקר לגאולת ישראל, ולפיכך נרשם הדם שלש פעמים:

(פיתוחי חותם פרשת בא

זהירות בקיום מצוות קלות כחמורות

על כן כל פקודי כל ישרתי, כל ארח שקר שנאתי (תהלים קיט ככת). הכונה מאחר שהמצוות הם צווי יתברך, חיב אדם להיות זהיר במצוה קלה ככחמורה (אבות פ"ב מ"א), דכלם מפיו יתברך נצטוו והי מניהו מפקת, וכמאמר התנא עליו השלום (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה ככחמורה, וכן נמי צריך לזהר בעברה קלה ככחמורה, וכמאמר התנא עליו השלום (שם) שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, שעל ידי קיום מצוה הקלה יבוא לקיים החמורה ממנה, וכן בהפך לעברה חס ושלום (ספרי שופטים פ"ז):

וזהו שכתוב על כן כל פקודי כל ישרתי, דהינו כל פקודיך שהם המצוות כלם בכללותם ישרו בעיני ושיום הם בעיני קלות ככחמורות, ואני זהיר בהם בשוה, כי מאחר דבצווייך, שיום הם היכי דמי שנעשה בהם חלוק מעצמי, על כן כלם ישרתי ואני מקיים אותם בשוה. והוא הדין בהעברות, אני זהיר בקלות ככחמורות, וזהו כל ארח שקר שנאתי, דהינו העברות שהם דרך שקר, כלם בכללותם שנאתי ורחקתי הקלות והחמורות:

שמירת רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הרוחניים תלויה בקיום תרי"ג מצוות
 אי נמי דהמצוות הם תרי"ג, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, והם ממש כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים שיש באדם (מכות כג: תנחומא שמיני ח). והנה כמו שיש בגוף האדם רמ"ח איברים ושס"ה גידים חמריים, כך יש בנפש רוח ונשמה שלו בכל אחד מהם רמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים, ועל ידי קיום תרי"ג מצוות מתקיימים, ובאיוזה מצוה שפוגם נפגם האכר שכנגדה בנפש רוח נשמה שלו. ועל זה צריך האדם לזהר אזהרה גדולה בקיום המצוות, כדי שלא יהיו הנפש רוח ונשמה שלו פגומים וחסרים חס ושלום. וזהו שכתוב על כן כל פקודי, דהינו כל הפקודים שהם מצוותיך בכללותם, אני זהיר בכלם לקיים קלות וחמורות, וטעמא מאי, כל ישרתי, קרי בה 'ישרותי', דהינו שישרותי תלוי בהם, לפי שגופי ונפש רוח ונשמה שלי כל אחד יש בו תרי"ג כנגד תרי"ג מצוות, ואם פגמתי במצוות בעצמי פגמתי, לכן אני כל ארח שקר שנאתי ואהבתי מצוותיך לקיים, כדי שיהיה קיום לנפש רוח ונשמה שלי, שכך הזהרנו בתורתך הקדושה (דברים ד ט) 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד', דהשמירה לאדם ולנפש רוח ונשמה שלו תלויה בשמירת המצוות:

(שערי ארוכה אות ע)

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: כל אחד בכל מצב יכול לזכות להשראת

השכינה ולהיות קרוב אליו יתברך, כי אם ההשראה היא ממנו יתברך, הרי אין מעצור בידו מלהושיע אם רב ואם מעט, ורק צריך לקיים "ככל אשר צוה ה'" בפשיטות.

כל אחד בכל מצב - יכול לזכות

להשראת השכינה

כשנגמרה כל מלאכת המשכן כתוב: "וַתִּקַּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהֶל מוֹעֵד, וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בְּנֶגְדוֹ" (ל"ט, ב). ויש לבאר לשון "וַתִּקַּל", שמשמע שכלתה מאליה. וכן יש לבאר מה עניין "כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" לכאן.

הנה עבודת המשכן היא להשרות שכינתו יתברך בתוך כל אחד ואחד, כדברי האלשיך הידועים (תרומה): "ושכנתי בתוכם - בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד". והנה כיצד אפשר שקרוץ מחומר בשר ודם ישכין אורו יתברך בתוכו, הרי מה אנו ומה חיינו.

אלא, השי"ת הוא המשרה שכינתו עלינו, רק שְׁמֵלָה זאת במעשינו, בתורה ובמצוות ובעבודת המשכן. ואמנם זוהי עבודתנו, לעשות כל מה שציווה ה', והשראת השכינה נעשית מאליה על ידי השי"ת. וכידוע מהמגיד הקדוש ממעוררעט ז"ע על הכתוב: "וְלֵךְ ה' חֶסֶד פִּי אֲתָה תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ" (תהלים ס"ב, ג), שבאמת השי"ת עושה הכל, ואנחנו רק עושים מעשה פשוט וגשמי, והשי"ת מחשב לנו כאילו אנחנו הבאנו השראת השכינה ומשלם שכרנו.

וזהו "ותכל עבודת משכן", שנגמרה מלאכת השראת השכינה מאליה, על ידי ש"ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו". וזהו שברך אותם משה: "היי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם וכו', ומעשה ידינו כוננה עלינו" (תהלים צ, יז), שעל ידי שיתכוננו המעשים תשרה שכינתו בנו.

והרי לנו שכל אחד בכל מצב יכול לזכות להשראת השכינה ולהיות קרוב אליו יתברך, כי אם ההשראה היא ממנו יתברך, הרי אין מעצור בידו מלהושיע אם רב ואם מעט, ורק צריך לקיים "ככל אשר צוה ה'" בפשיטות. וכמו שראו ביציאת מצרים שהיו ישראל במ"ט שערי טומאה, ובמעשים גרידא של דם פסח ודם מילה זכו לנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא" (שמות רבה ב, ה).

על כן יטהר ויתקדש האדם לעשות מה שציווה השי"ת בלי חשבון באיזה מצב הוא עומד, כי דווקא על ידי כן תשרה בו אורו יתברך.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - גל' יחידתי)

הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: ידוע, שכל חודש ניסן הוא מעין חג - וראיה, שלא אומרים תחנון בכל החודש. נשאלת השאלה - למה??? מה קרה??? פשוט מאוד, כי זהו החודש הגדול שבו הגענו להכרה שאין כוח אחר בעולם, מבלעדי הקב"ה!

אומר לנו רש"י - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל...

שאלנו - מה החגיגה הגדולה! הבאנו את שאלת הרמב"ן - למה נצטוו ישראל לקחת דוקא את הטלה ולשחוט אותה באמצע חודש ניסן? פשוט מאוד, היות והטלה היה האלוה של מצרים, בא הקב"ה וציווה לשחוט אותו - כנגד (שמות כ, ג) לא יהיה לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי - אם תשחט אותו, תוכיח בזה שאין לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי! בא הקב"ה, ומקדים את קידוש החודש - ומה קורה בקידוש החודש? קידוש החודש מפקיע מהשמש את היכולת לטעון שהיא אלוה. ממילא יוצא, שקידוש החודש - שהוא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, בא כנגד הדיברה הראשונה - "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ!"

ממילא, נוכל להבין מדוע היתה צריכה התורה להתחיל ב' - "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" - כי החודש הזה מכון כנגד "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", והמצוה השניה של שחיטת קרבן הפסח, מכון כנגד הדיברה השניה של "לא יהיה לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי". שתי המצוות הראשונות, כנגד שתי הדיברות הראשונות!

נכנסים לחודש ניסן - הראש לכל החודשים, ולכן הוא נקרא גם 'חודש האביב' - 'אביב' אותיות 'אב י"ב' - הוא ההתחלה לכל הי"ב חודשים. לכן, כדי להפקיע מאתנו את מערכת המזלות, אמר הקב"ה: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים" - ופירש הרמב"ן - כדי שתספרו: ראשון ליציאת מצרים, שני ליציאת מצרים, שלישי... בכל חודש וחודש תזכרו מחדש, שהמצוה הראשונה שנתתי לכם במצרים, יצאה היתה קידוש החודש של מנת להוציא אתכם ממערכת המזלות ולתת אתכם תחת השלטון שלי בעולם.

ידוע, שכל חודש ניסן הוא מעין חג - וראיה, שלא אומרים תחנון בכל החודש. נשאלת השאלה - למה??? מה קרה??? פשוט מאוד, כי זהו החודש הגדול שבו הגענו להכרה שאין כוח אחר בעולם, מבלעדי הקב"ה! אומרים חז"ל (שמות רבה, פרשה טו, אות א) - ראשון הוא לָכֶם, כְּכֹל הַחֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר (ישעיה מד, ו): אֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן. וְצִיּוֹן נִקְרָא רֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר (ירמיה יז, ב): כִּסֵּא כְבוֹד מְרוֹם מֵרָאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשְׁנוּ. וְעֵשׂוֹ נִקְרָא רֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר (בראשית כה, כה): וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן וְגו', וּמִשִּׁיחַ נִקְרָא רֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר (ישעיה מא, כז): רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הַנֶּסֶם. יְבֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְיִבְרָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְיִפְרַע מִן עֵשׂוֹ שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, וְיִבְרָח מִשִּׁיחַ שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁוֹן, בְּחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן, שְׁנַאֲמַר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים וְגו'.

יחדש עלינו הקב"ה את החודש הזה לטובה ולברכה, ונזכה עוד השנה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בבית המקדש השלישי, שייבנה ב"ב אמן ואמן!!!

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום - דורש טוב)

חודש ניסן - הראש לכל החודשים

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים (פרשת החודש - שמות יב, ב) בעוד כשבועיים, נסב כולנו על שולחן ליל הסדר. מי מביננו שיישאר עד לסוף ההגדה, יאמר את הפיוט - 'אחד מי יודע': אֶחָד אֶנִּי יוֹדֵעַ - אֶחָד אֶלְקִינוּ: שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ - אֵין אֶחָד מִלְבָּד הַבוּרָא ית'! - שני לוחות הברית, שלשה אבות, ארבע אמהות כו'. אבל תמיד חוזרים ל' - אֶחָד אֶלְקִינוּ! - וזה הסיום של הסדר, לסיים בהכרה שהקב"ה הוא אחד ומיוחד ואין שני לו!

מצד אחד זה הסיום של הסדר. אבל מצד שני, זו רק ההתחלה של יציאת מצרים - שימו לב: אם נשים לב, בכל סוף חודש נעלם הירח - חפשו אותו בשמים ולא תמצאו! לכאורה, יכולה השמש לטעון בזמן הזה שהיא אלוה! - ולמה? "כי אין אף אחד חוץ ממני!", אבל ברגע שהירח חוזר להיראות, זה מפקיע מן השמש את היכולת לטעון שהיא אלוה.

הקשר בין קידוש הלבנה לבין קבלת פני שכינה

אומרים חז"ל (מסכת סנהדרין מב, א) - וא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן: כל המברך על החדש בזמנו דהיינו שמברך על חידוש הלבנה, הרי זה כאילו מקבל פני שכינה. נשאלת השאלה - מה הקשר בין קידוש הלבנה לבין קבלת פני שכינה?!

פשוט מאוד, כי ברגע שאתה מברך על חידוש הלבנה, אתה בעצם מפקיע מן השמש את היכולת לטעון שהיא אלוה! - וממילא, זה כעין קבלת פני שכינה! אומר לנו הרמ"א - בשעה שאתה מקדש על חידוש הלבנה - תרקוד כמו בחתונה! נשאלת השאלה - מה הקשר בין חידוש הלבנה ובין חתונה?!

כמו שנתן הקב"ה לאדם את האישה - כדי להפקיע ממנו את היכולת לטעון שהוא אלוה, כך ברא ג"כ את הירח, כדי להפקיע מן השמש את היכולת לטעון שהיא אלוה!

אם אלה פני הדברים, נוכל כעת להבין מה הולך כאן: עם ישראל עושים עגל. אומרים חז"ל (מסכת סנהדרין סג, א) - על הפס' (שמות לב, ד) וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם שאיוו אלוהות הרבה. יוצא א"כ, שבחטא העגל הם הפקיעו את המושג שהקב"ה הוא אחד! - אם הם איוו להם אלוהות הרבה, זאת אומרת שהם רצו עוד כוחות, וממילא מבחינתם אין 'אחד'.

אמר הקב"ה: "מי שעשה את העגל, אקח ממנו את הראש חודש!" למה ראש חודש ולא תפילין או לולב? מסיבה אחת פשוטה, כי כל הענין של ראש חודש, נועד לעקור את המחשבה שיש כוח אחר מלבד הקב"ה! - ואם הלכתם ועשיתם עגל על מנת ליצור 'אלוהות הרבה', אין לכם צורך בראש חודש. אבל מצד שני, הנשים שלא השתתפו בחטא העגל, זכו וקיבלו את היר"ט שנקרא ראש חודש! אם ככה, נוכל כעת לסגור את כל הקצוות:

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: מהסיפור הזה יש ללמוד על החובה לתת לעניים כל צרכם, וידרוש זאת מקל וחומר מצרכי עצמו. וזו גם הסיבה שעונש האדם המעלים עיניו מן הצדקה הוא חמור מאד...

מצות הצדקה

את הסיפור הבא כתב הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, בעל 'כף החיים', בספרו 'שמח ישראל':

לא כדרך העשירים הקמצנים ולא כמנהגייהם הקלוקלים היו דרכיו ומנהגיו של העשיר הנודע רבי שלמה. בעוד העשירים הקמצנים לא פתחו ידם לצדקה לפור ולתת מרכושם הרב לאביונים, רבי שלמה היה לבו פתוח ופתחו של אולם לחלק צדקה ולעשות חסד בנדיבות הלב ובסבר פנים יפות. לא היה רבי שלמה צריך להמתין עד אשר עסקני העיר וגבאי הצדקה יעלו לביתו וירבו עמו בדברים למען יואיל לתת צדקה, כי אם מעצמו היה רץ לדבר מצוה, יושב ומחשב כיצד יש בידו לסייע לאחרים ועושה ככל יכולתו להנות אחרים מרכושו הרב אשר חנן אותו אלוקים.

מנהג מיוחד עשה לו רבי שלמה העשיר מדי שנה בשנה עם הגיע יום ראש חודש חשוון. בעירו מתגורר היה איש צדיק וחסיד, תלמיד חכם וירא שמים, רבי שמעיה שמו, והוא יושב על התורה ועל העבודה במשך כל שעות היום. משפחה ברוכת ילדים הייתה לרבי שמעיה, ובקושי רב הצליח לכלכלם ולפרנסם. אשתו הצדקנית היה עוסקת בתיקוני בגדים והטלאתם ומרוויחה מכך סכומים פעוטים וזו הייתה פרנסתה. הייתה משפחה זו מסתפקת במועט ושמחה בחלקה.

אמנם, אם במשך חדשי הקיץ הייתה משפחתו של רבי שמעיה שורדת, הרי שתיכף לאחר חודש החגים, עם בואם של חדשי החורף היו בני המשפחה כאובים ועצבים. ביתם הרעוע היה בנוי מקירות דקים שלא חסמו את הקור העז מלחדור לבית. תנור הסקה אמנם היה בביתם, אלא שהתנור דורש היה עצים כדי להפיץ את חומו בבית, ואלו לא היו בנמצא. הבגדים הדקים שלבשו בקיץ לא הגנו עליהם מפני הגשמים והרוחות, וגם עבודות התפירה שקיבלה אם המשפחה פתחו. החורף היה מבשר למשפחתו של רבי שמעיה את הקור ואת המחסור.

כאשר נודע מצבו של רבי שמעיה לרבי שלמה העשיר הוא החליט לקחת משפחה זו תחת חסותו למשך כל ימי החורף. היה רבי שלמה מיצר וכואב על מצבו הכלכלי הקשה של רבי שמעיה ובני משפחתו גדולה והוא נמנה לעזור ולסייע בידם. אמר רבי שלמה ועשה: הוא ביקש ממשרתיו להעמיס על העגלה שלו מצרכים חיוניים לימות החורף: קמח חטים, אורז משובח, שעועית ומיני קטניות, שמן לבישול ונרות למאור. כל אלו שארוזים היו בשקים המכילים כמות גדולה שיש בה די לימים רבים, היו המשרתים מביאים אל ביתו של רבי שמעיה, כדי שיהיה לו לאכול ולהאכיל את ילדיו בחדשי החורף.

כשסיימו המשרתים לפרוק מהעגלה את מטענה הגדול והכבד בחצר ביתו של רבי שמעיה, שמצידו שש ומיהר להכניס הכל אל תוך המחסן הקטן שהיה צמוד לביתו, חזר רבי שלמה וציווה להעמיס על העגלה גם מטען גדול של עצי הסקה טובים, כדי שיוכלו בני המשפחה לחמם עמם את ביתם הרעוע.

ועדיין לא נחה דעתו של רבי שמעיה עד

שמשרתיו הנאמנים עושי רצונו הביאו לו את מידותיהם של כל בני הבית והוא רכש עבורם בגדי צמר עבים ומחממים ומעילי פרווה להתכסות בהם. שילוב המאכלים הטובים, עצי הסקה והבגדים החמים, שעלותם הגיעה לסכומי כסף נכבדים, הייתה העזרה הקבועה שרבי שלמה היה שולח באופן קבוע לביתו של רבי שמעיה ביום זה של ראש חודש חשוון, והיה רבי שמעיה מודה להקב"ה על רוב חסדו ועל שליחו הטוב שבעין יפה הוא נותן לו.

בשנה הראשונה סבור היה רבי שמעיה כי זו היא מתנה חד פעמית אשר נדבה לבו של רבי שלמה העשיר לתת לו באותה שנה, אלא שבשנה לאחר מכן, בו ביום, ראש חודש חשוון, הופתע רבי שמעיה לראות את העגלות מביתו של רבי שלמה חוזרות ובאות כשהמטען החשוב והיקר נפרק אצלו בחצר. כך הפך מנהגו של רבי שלמה העשיר למסורת קבועה. תפילת ההלל של רבי

למרות שבני ביתו ציידו אותו בצידינית עם תבשיל חם למען יהיה בידו להשיב את נפשו, שכח רבי שלמה לאכול, עד שהקור בשילוב הרעב הכריעו אותו: רבי שלמה הרגיש שכל פנימיות גופו קופאת ממש, והוא התמוטט על רצפת בית המסחר. המשרתים הנאמנים שהיו יחד עימו וראו כי אדונם נופל ומתמוטט, הרימו אותו בזהירות והתחילו לטפל בו.

שלמה הייתה גם תפילת שבח והודיה לקב"ה על השפע הרב שהגיע אליו ביד שליחו הנאמן.

באחת השנים היה רבי שלמה טרוד מאוד לאחר חודש תשרי וכל עניינו של רבי שמעיה פרח מראשו. הזדמנו ובאו לו עסקאות גדולות, עד שאת צרכי עצמו שכח, וכך גם את צרכי אחרים.

בימים כתיקונם היה רבי שלמה העשיר מנהל את סדר יומו בחכמה ובתבונה. רגיל היה להקפיד על פת שחרית בבוקרו של יום, על ארוחת צהריים מבושלת בצהרי היום ועל ארוחה קלה בשעת ערב. בשעות המוקדמות של אחר הצהריים אף היה חוטף תנומה קלה ומרעננת שנתנה לו את הכוחות להמשיך ולעבוד הלאה.

ומשראו בני ביתו של רבי שלמה כי אביהם טרוד מאוד ואינו מגיע לביתו לסעוד את ליבו, החליטו לשלוח את המאכלים אל בית מסחרו, אולם גם שם לא היה רבי שלמה פונה תמיד להשביע את נפשו לרוב עיסוקיו ולגודל טרדותו, פעמים שלא אכל ופעמים שאכל רק מעט. לא היה לו פנאי לדאוג לעצמו, וכך לא היה לו פנאי לדאוג לכל ההתחייבויות האחרות, וכך קרה שמנהגו הקבוע לשלוח את המשלוח הקבוע בראש חודש חשוון

לרבי שמעיה פרח מזכרונו כלא היה. עדין נפש היה רבי שמעיה ולא עלתה על דעתו לפנות לרבי שלמה להזכיר לו את העניין. אילו היה עושה כך, בוודאי שרבי שלמה היה מצווה על משרתיו לעשות כמנהגו הקבוע, אלא שרבי שמעיה לא חשב כי רבי שלמה חייב לו ולפי תומו סבר כי רבי שלמה החליט להפסיק את תמיכתו מסיבות שאינם ידועות לו.

קור החורף הלך והתגבר ועדיין רבי שלמה העשיר לא שלח כלום לרבי שמעיה, ותעל שוועת אנשי ביתו אל האלוקים. העוללים הרכים וכל בני המשפחה סבלו מקור האימים. עצים לא היו להם להסקה, ובגדים חמים לא נמצאו ברשותם. ככל שניסו להתחמם לא עלתה בידם, והקור העז הכה בהם נוראות.

היה זה כבר יום ראש חודש טבת, כשהקור החורפי הגיע בו לשיאים לא מוכרים. דרכו של הקור שהוא מתגבר בהדרגה ונעשה קר משעה לשעה ומיום ליום, אך באותו יום חורפי ירדו מעלות הקור אל מתחת לאפס בבת אחת. רוב ככל אנשי העיר נותרו בבתיהם, ואילו רבי שלמה לא יכול היה להרשות לעצמו זאת. עסקים חובקי עולם נדרשו להכרעתו המיידית וגם באותו היום יצא אל בית מסחרו.

למרות שבני ביתו ציידו אותו בצידינית עם תבשיל חם למען יהיה בידו להשיב את נפשו, שכח רבי שלמה לאכול, עד שהקור בשילוב הרעב הכריעו אותו: רבי שלמה הרגיש שכל פנימיות גופו קופאת ממש, והוא התמוטט על רצפת בית המסחר. המשרתים הנאמנים שהיו יחד עימו וראו כי אדונם נופל ומתמוטט, הרימו אותו בזהירות והתחילו לטפל בו.

הם הסיקו את התנור בעוצמה רבה, השכיבו את אדונם במיטה והניחו מעליו בגדי צמר מחממים. אלא שרבי שלמה לא הצליח להגיב כלום. הוא לא היה מסוגל לנוע ממקומו ואף לא לפצות פה ולדבר. הקור והרעב הצליחו להשבית את מערכת גופו ודומה היה עליו כי נטרפה שעתו.

היה זה כחצות הלילה, לאחר שעות רבות בהם עמלו הרופאים להחיות את רבי שלמה, הוא הראה סימני חיות והתאוששות. הוא התיישב על המיטה והצליח לגמוע צלוחית של מרק חם שהגישו לו. כשסיים את אכילתו, נזעק רבי שלמה לפתע וקרא בקול: אללי לי כי שכחתי לשלוח לרבי שמעיה כמנהגי מדי שנה בשנה את צרכי החורף, והנה כבר כמה חדשים חלפו ועדיין לא קיימתי את שהורגלתי בו זה רבות בשנים.

למרות הקושי הרב הזעיק רבי שלמה את משרתיו והורה להם להתארגן עכשיו ומיד לארגון המשלוח הקבוע אל ביתו של רבי שמעיה. תחילה ניסו המשרתים לטעון כי עליהם לחכות לאור היום, לשעה בה יפתחו החנויות, כדי לרכוש את שלל המצרכים. אולם רבי שלמה לא הסכים לשמוע זאת: קחו את שקי המצרכים מתוך המחסן של ביתנו, שהרי גם אנחנו נערכנו לחורף, ותשלחו זאת עכשיו לרבי שלמה.

המשרתים המשיכו בניסיונות ההתחמקות וטענו כי רבי שמעיה ומשפחתו ישנים עתה שנת ישרים ואין מהראוי להפריע להם. אלא שדווקא

אכילה לילה ויום, עד היכן מגיע צערך וחלישותך! ואם אני שיש לי עלי בגדים של צמר שלש וארבע זה תחת זה, כך הגיע לי קרירות, אתה שאין לך בגדים של חורף כלל, על אחת כמה וכמה. ולכן הקדמתי לשלוח לך הנהוג באמצע הלילה ולא המתנתי עד הבוקר."

את הסיפור הזה סיפר אחד מחכמי ישראל במהלך שיחתו עם אדם עשיר ששאלו כמה וכמה שאלות בענייני צדקה וגמילות חסדים. תחילה שאל אותו: "למה מצות גמילות חסדים יש עליה כמה אוזרות, בתורה ובנביאים ובכתובים, ובתלמוד בבלי ובירושלמי ובמדרשים בכמה מקומות, מה שאין כן בשאר מצוות שלא נמצא עליהם אוזרות כל כך?"

ענה לו החכם: מפני שכל בני אדם שבעולם צריכים לה. התפלא העשיר ושאל: הרי רק עניים צריכים צדקה. ענה לו החכם: כוונתי לומר כי הכל צריכין לקבל צדקה וחסד מהשי"ת, ואפילו עשיר גדול צריך לקבל מהשי"ת שפע של חיים ורפואה והצלחה... ואם האדם יעלים עיניו מצדקה וגמילות חסדים לעניים אז יהיה פתחון פה למקטרגים לקטר לגב"ה ולומר למה תשפיע להם מיני שפע רפואה וחיים ועוד בתורת צדקה מאחר שהם אינם עושים צדקה עם העניים ולמה תקבל תפלתם ותעשה בקשתם. נמצא שהכל צריכין למצות הצדקה, כדי שבעבורה יהיו ניצולין מהמקטרגים."

ועוד היו השניים משיחין יחד בארוכה עד שהחכם סיפר לעשיר סיפור זה, ואמר לו כי מהסיפור הזה יש ללמוד על החובה לתת לעניים כל צרכם, וידרוש זאת מקל וחומר מצרכי עצמו. וזו גם הסיבה שעונש האדם המעלים עיניו מן הצדקה הוא חמור מאד: "ראית היאך היה מעשה, ואם לא היה מקדים אותו עשיר לשלוח דבר הנהוג לאותו חסיד, אפשר שהיה מסתכן אם נשאר בלא מזון ובלא כסות, מפני שהוא מתבייש לשאול מאחרים. ועל כן חמור עונש האדם המעלים עיניו מצדקה, וכן הוא בהיפך: הנותן עיניו להתמיד לעשות צדקה שכרו כפול שנאמר אוהב צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד."

את הפסוק (שמות לח כא): 'אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדתי הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן, הסביר הגאון בעל 'כף החיים' בספרו 'ישמח ישראל' עם מה שמפורש בשולחן ערוך (יו"ד סי' רמז) שיש בכוח מצות הצדקה לדחות את הגזירות הקשות ויכולה להציל ממוות.

וזהו שאמר הכתוב 'אלה פקודי המשכן, משכן היינו ממוון, לפי שהממוון הוא זה המשכן את האדם בעולם, כי אילולי הממוון הרי האדם נהפך לעני החשוב כמת; 'פקודי' הוא לשון חסרון, והפסוק מכוון על חסרון הממוון לצרכי צדקה, עליו ממשיך הכתוב ואומר 'משכן' - אדם זה שנתן צדקה יזכה לשכון בעולם, שהוא ינצל מגזירת המיתה ויוסיפו לו אורך ימים ושנות חיים. ועוד מודיענו הכתוב 'העדות' - שיכול האדם לנסות את הקב"ה ולעשות עדות בדבר הזה, שהרי בכל דבר אסור לנסות את השם, מלבד מצות הצדקה עליה נאמר 'ובחנוני נא בזאת'.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

לא המתין עד הבוקר.

ככל שהפך רבי שמעיה בדעתו כך התחזקה אצלו סברא זו שחלום הוא זה שחלם רבי שלמה עליו. אמנם רבי שמעיה עצמו הבין כי אין הוא יכול לבוא חזרה אל רבי שלמה בשעות הקטנות של הלילה, אולם תיכף לאחר תפילת שחרית מיהר רבי שמעיה לקיים מצות ביקור חולים אצל מיטיבו הגדול, והוא אמר לו ברגש רב: "מה החרדה הזאת ששלחת את הנהוג בחצי הלילה, שמא מן השמים עוררו אותך בחלום הלילה לשלוח הנהוג בכל שנה, עבור ששכחת בשנה הזאת ולכך מהרת לשלוח תכף בחצי הלילה."

חיך רבי שלמה בטוב לב ואמר: בוודאי מהשמים עוררו והזכירו לי, אלא שלא בחלום היה הדבר אלא בהקיץ ממש! כך וכך היה לי מעשה, וכשנזכרתי ממך דרשתי קל וחומר מעצמי ואמרתי: "אני שלא אכלתי יום אחד, כל כך הגיע לי חלישות מן רעבון, אתה שאין בבייתך חטים ואורז ושמון, ואפשר שעל ידי כן שלא יזדמן לכם

דברים אלו עוררו את רבי שלמה להתעקש על המשלוח דווקא עכשיו: וכי מסוגלים הם לישן כהוגן, תהא, כשהקור האיום והנורא חותך בגופם ואוכל לא בא לפיהם. אל תמתינו רגע, סיכם רבי שלמה, וצאו עכשיו אל ביתו של רבי שמעיה כדי להאיר את ביתו במשלוח מיוחד זה.

התחזית של רבי שלמה התבררה כנכונה ומדויקת. המשרתים שהתקרבו לבית שמעון את בני הבית נאנחים מהקור ומהרעב, הם דפקו על דלת הבית ושמחו לבשר להם על המשלוח רחב הלב של רבי שלמה, שאמנם הגיע באיחור רב, אך ברגע שהוא נזכר מכך הוא מיהר לעשותו.

היה רבי שמעיה מהרהר בליבו: מה הזכירו לרבי שלמה העשיר מרחקי ומדלותי בשעות הקטנות של הלילה עד שנחלץ חושים לשלוח לי את מנחתו. ידע רבי שמעיה על התמוטטותו של רבי שלמה, ואז הוא הבין: בוודאי מהשמים ראו בצערי ושלחו את בעל החלום להגיד לו כי ימהר לעשות ולקיים את מנהגו. זו היא הסיבה שהוא

בס"ד

ערבי נחל

הרב נפלא על הדעה

הוא חלק שעספר לכשישיד

להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זיע"א

כל הנחלים הולכים אל הים

5 סרכי אור תורתו של רבי דוד קדוש בעל הערכי נחל כבואים לראשונה עם ציונים הערות והדרכת הענינים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

השבוע במדור:

להשתמש בכסף שנאסף עבור ארון הקודש לאטום את גג בית הכנסת | ההכנסות החייבות במעשר | האם צריך לתת מהברוטו או מהנטו | האם צריך לתת גם מחפצים או רק מכספים | קיבל כסף עבור שימוש מסוים | הפרשת מעשרות מתווי מזון ותלושי קניה | האם לפסח צריך הכשר - חומרי כביסה, סבון ושמפו לרחיצה, וסבון נוזלי לכלים | האם צריך למכור קמח טחון לגוי

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'נצח ישראל' בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

ההכנסות החייבות במעשר

שאלה: מאילו הכנסות צריך להפריש מעשר כספים.

תשובה: צריך להפריש מעשר מכל רווח שהגיע לאדם - בין אם הגיע על ידי מסחר, ובין כסף שקיבל במתנה או כסף שמצא, וכן מכסף שקיבל מירושה [אפי' אם המוריש כבר הפריש מעשר מכסף זה] או כל רווח שהוא.

נתינה מהנטו

שאלה: האם צריך לתת מהברוטו או מהנטו.

תשובה: צריך לתת עשרה אחוזים מה'נטו', ולכן בעל עסק שהכניס עשרת אלפים שקלים, והוציא אלף שקלים עבור העסק, צריך להפריש עשרה אחוזים מהרווח הנקי [תשעת אלפים שקלים], ולא עשרה אחוזים מכל העשרת אלפים שקלים. מסיבה זו, לא צריך להפריש בכל חודש מעשר מכספים המופרשים לקרן השתלמות [וכן פנסיה], אלא יפריש מהם רק בשעת הפדיון, כשמקבל אותם בפועל.

מעשר מכספים ולא מחפצים

שאלה: האם צריך לתת גם מחפצים או רק מכספים.

תשובה: מאחר ומעשר כספים הוא רק מנהג, לא נהגו לתת מעשר מחפצים שקיבל, אלא רק מכספים. ולכן אדם שקיבל במתנה חפץ מסוים, לא צריך לתת ממנו מעשר כספים. אמנם אם הוא קיבל חפץ במתנה ומכרו, באופן זה עליו להפריש מעשר מסכום המכירה.

קיבל כסף עבור שימוש מסוים

שאלה: אדם קיבל כסף מחברו עבור הוצאה מסוימת. האם צריך להפריש ממנו מעשר כספים.

תשובה: אין צריך להפריש מעשר מכסף שקיבל עבור שימוש מסוים. ולפיכך אדם שקיבל סכום כסף על מנת שיקנה בו כובע וכדומה, והנותן מקפיד שלא ישתמש בכסף לדברים אחרים, אין צריך להפריש מכסף זה מעשר.

הפרשת מעשרות מתווי מזון ותלושי קניה

שאלה: קיבל תווי מזון, תלושי קנייה, וכדומה. האם צריך לתת מהם מעשר כספים.

תשובה: מאחר שהשימוש בהם מוגבל למקומות מסוימים או לדברים מסוימים, ואין המקבל יכול לעשות בכסף זה מה שירצה, ככסף מזומן, לכך אין צריך להפריש מהם מעשר כספים [וכן מפני שמעשר כספים הוא רק מנהג, ולא נהגו להפריש מתווי ותלושים מעשרות].

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

להשתמש בכסף שנאסף עבור ארון הקודש לאטום את גג בית הכנסת

שאלה: מעשה שהיה באחת מקהילות ישראל, שנאלצו להחליף את ארון הקודש, לצורך כך הזמינו בעלי מקצוע על מנת לקבל הצעת מחיר, ולבסוף סוכם על מחיר של מאה ושלושים אלף שקלים. לשם כך הגבאים החלו בחודש אולול לערוך מגבית בבית הכנסת, מהמתפללים הקבועים ומנדיבי העם שמחוץ לקהילה, ככלות חודש תשרי צברו הגבאים בחסדי ה' את כל הסכום הדרוש.

הנהגה טרם הזמנת בעלי המקצוע על מנת לחתום על העסקה, הגיע החורף והפתיע את כולם, הגשם העז שירד גרם לנזילות רבות מהגג לתוך בית הכנסת. הגבאים הזמינו בעלי מלאכה וההצעה הזולה עמדה על סכום של ששים וחמש אלף שקלים, הגבאים היו נואשים מנין ישיגו סכום זה, ושאלו האם מותר להם לקחת את הכסף ממה שאספו עבור ארון הקודש?

תשובה: אפשר לקחת את הסכום ממה שאספו עבור ארון הקודש, וזאת משום שאם לא יהיה בית הכנסת אז גם ארון קודש לא יהיה, ולכן אף תיקון זה נחשב שהוא לצורך ארון הקודש, וממילא מותר לקחת מהכסף שאספו עבור ארון הקודש לצורך איטום הגג.

וכעין ראייה לכך, מהמבואר בפרשת פקודי (שמות לח, כב) " וּבְצִלְאֵל בֶּן אוֹרִיוֹגוֹ עִשָּׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. " ופרש"י: "אשר צוה משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו כך שמעתי מפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה בצל אל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים", עכ"ל.

הרי שכמו שבצאל שינה ועשה תחילה הבית ואח"כ הכלים, למרות שהקב"ה צוה על הכלים תחילה, והסכימו לו. א"כ ה"ה כאן, תחילה יש לתקן את בית הכנסת שיהיה מקום לארון הקודש, ואחר כך את הארון עצמו.

עוד יש לציין לנאמר בספר בטוב ירושלים (עמוד צו) שסיפר הגרי"י דיסקין זצ"ל: כך היה מנהגו של אבא (המהרי"ל דיסקין) שהיה משלם מקופת בית היתומים לאנשים שסובבו בעיר לבדוק את המזוזות, באומרו שהוצאה זו הכנסה קרי ליה, דכתיב בה למען ירבו ימיכם. שהמזוזה מגינה על חיי האבות ומתוך כך לא ירבו היתומים ויתמעטו הוצאות המוסד, ע"כ. הרי שמזוזות כשרות מונעות יתומים, ומותר לקחת כסף מכספי יתומים לצורך כך.

ומזה יש ללמוד גם לענייננו שגם צורך גג בית הכנסת שעל ידו יהיה הגנה לארון הקודש, גם זה נקרא צורך ארון הקודש.

הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א גאב"ד היכל הוראה ובעל שו"ת היכל הוראה

ארכיון 'עוז והדר'

אסור ללנות בין חיטין בין שעורים משום דאין אנו בקיאים בלתינה ואף דהתם מיירי לענין שימוש בקמח המצות בפסח ואילו בנ"ד היתה השאלה על קמח שרוצה להשתמש בו לאחר הפסח, מכל מקום יש למוכרם לגוי כיון דאין אנו בקיאים בלתינה אפשר שכבר החמיצו החיטים עוד קודם הפסח, ואף דחש רחוק הוא שהרי הלתינה של היום אינה כמו הלתינה של פעם ואפשר שמה שעושים היום אולי אינו נחשב ללתינה כלל מכל מקום כיון דבזמנינו בטחנות הקמח מפעם לפעם משנים את צורת הלתינה כידוע, ואפשר שיעשו את הלתינה באופן שיהיה חשש לחמץ כלשהו, ובפרט אחר שיודעים שמקמח זה לא יאפו מצות לפסח ודאי אין נזהרים בו כיאות שלא יבוא לידי חימוץ, ולכן יש למוכרן לגוי דסו"ס אין אנו בקיאים בלתינה.

ועוד נראה (-דבעלי חנויות) דיש (להם) למוכרו לגוי מטעם איסור אונאה כמבואר בשו"ע (חו"מ סימן רכח סעיף ו') שאסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם כגון אם יש מום במקחו צריך להודיע, ע"כ. ובנ"ד ודאי שאף אחד לא יהיה מוכן לקנות לחם שנאפה מקמח כזה שיש בו חשש רחוק של חמץ שעבר עליו הפסח (ולא נמכר לגוי) ואף שמעיקרא דינא אינו נחשב לחמץ מכל מקום סו"ס דעתם של בני אדם שאינם רוצים לקנות דבר שיש בו חשש איסור.

האם לפסח צריך הכשר - חומרי כביסה, סבון ושמפו לרחיצה, וסבון נוזלי לכלים

שאלה: שאלה מצויה היא עד מאוד, אם מותר להשתמש בחג הפסח באבקות ובמשחות מחברות ייצור למיניהם.

תשובה: יש לדעת כי אין שום חשש להשתמש בהן בפסח וכן משאר החברות נמי הדין כן, ועל אף שאפשר שיש בהם תערובת חמץ. אולם צריך לזהר שלא יגע בקדירות או בכלים שיש בהן מאכל, משום שיש לחשוש שיגיע מהמשחה לתוך המאכל ויבוא לאוכלו [דחמץ זה לא עדיף ממש"כ הרמ"א (או"ח ס"ס תמז) דיש לזהר שלא יפול מחמץ נוקשה של הקרטין לתוך המאכל והכי נמי יש לזהר שלא יפול מהמשחה לתוך המאכל]. לפיכך, מותר להשתמש גם בתוך הפסח בחומרי כביסה, סבון ושמפו גם לרחיצת הפנים והידיים וכן להשתמש בסבון נוזלי לכלים הגם שמנקה הכלים במים חמים ואף שאפשר שעי" המים החמים תכנס בליעה של החומר לתוך הכלים אין בכך כלום.

האם צריך למכור קמח טחון לגוי

שאלה: קנה קמח טחון לפני הפסח לצורך אחר הפסח אם צריך למכורו לגוי.

תשובה: הנה אף שבזמנינו אפילו מה שמוכרים במשך השנה אינו חמץ מאחר שכהיום אין רוחצים ממש את החיטים לפני הטחינה כמו שעשו פעם, מכל מקום אין להקל בזה וצריך למכור לגוי את הקמח הנמצא בבית, כיון שאין אנו בקיאים בלתינה אפשר שכבר החמיצו החיטים עוד קודם הפסח.

הרחבת הדברים: כיון שפסק השו"ע בסימן תנ"ג (סעיף ה') דהאידיא

בט"ז

בבל זמן זעת
מ"ז חרכים
266 ש"נ לבד
משה בראנדסדארפער שליט"א

כי לא תשכח

מ"ז חרכים
שמואל
על פי פתח
לפי פתח

266 ש"נ לבד

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

בט"ז

מקרא מפורש
מלאכת מחשבת

מ"ז חרכים
שמואל
על פי פתח
לפי פתח

266 ש"נ לבד

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הגאון רבי יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל

אבד"ק לעמבערג ב'שואל ומשיב' - כ"ז אדר א'

נולד בברעזאן בשנת תקס"ח לאביו הגאון הגדול רבי אריה ליבוש זצ"ל ולאמו הרבנית מרת חנה ע"ה בת הגאון רבי דב בער הלפרין אב"ד ברעזאן. בצעירותו למד אצל אביו ונעשה כמעין המתגבר, ובגיל י"א-י"ב רשם כבר את חידושי. יכולת החידוש וכח הזכרון היו אצלו להפליא.

בהגיע לפרק האיש מקדש נשא את הרבנית שרה אדיל בת דודו הגאון רבי יצחק אהרן איטינגא מלבוש זצ"ל, ולמד עם גיסו הגאון רבי מרדכי זאב איטינגא זצ"ל ביחד כט"ו שנה וחידושי שניהם נקראו "מפרשי הים".

בחודש שבט תרי"ז נבחר כאב"ד לבוב [עיין שו"ת שואל ומשיב ח"ב סימן פ"ד: "בשנת תרי"ז היה אצלי הרב מו"ה שמריה אבד"ק מאסט נ"י לברך אותי ברכת מז"ט שנתקבלתי ביום וא"ו העבר לאבד"ק לבוב"]. שם הרבנות היה פנוי למן פטירת הגאון בעל "שועות יעקב" זצ"ל, זו הרבנית נפטרה ביום כ"ו סיון תרי"ז, ואח"כ נשא את הגבירה שפרה בונא ע"ה רבת פעלים לתורה וחסד.

העמיד תלמידים הרבה גאונים ידועים ומפורסמים, ואלפים שלחו אליו שאלותיהם להורות להם ומהם גדולים מפורסמים, כן נתפרסם ג"כ כ"שר המסכים" ורוב ספרים - ומהם עשרות ספרי חסידות - שנדפסו בזמנו נתעטרו בהסכמתו.

נלב"ע בן ס"ז שנה ביום כ"ז אדר א' תרל"ה זוג' הרבנית נפטרה בשנת תרמ"ו. לא הניח אחריו זש"ק. נדפסו ממנו ספרים רבים והידוע ומפורסם מהם את שו"ת "שואל ומשיב" על ד' חלקי שו"ע וספריו "דברי שאול" כמה כרכים ועוד.

ראייתו הרחוקה של בעל השואל ומשיב'

לא בקלות באה לו גדלותו המופלאה של הגאון המהרש"ם, עמל ויגיעה רבה השקיע בלא שיעור. למד, שינן וחזר בהתמדה רבה ובשקידה עצומה. וכך סיפר נכדו שנקרא על שמו - המגיד המפורסם הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל:

נער בר מצווה היה המהרש"ם, ויחד עם חברו בן גילו יושב היה בבית המדרש העירוני והוגה בתורה בהתמדה. באחד הימים נתתחח דלת בית המדרש, ודמותו של הגאון המפורסם רבי יוסף שאול נתנזון זצוק"ל בעל השואל ומשיב, נראתה בעדה. הנהה השואל ומשיב מאוד לראות את שני המתמידים הצעירים, וכאשר התעניין בלימודם, הציג בפניהם קושיה חמורה בסוגיה בה עסקו, על מנת לחדד את מוחם.

"עיינו בקושיה במתינות, ובעוד מחצית השעה אשוב, ואשמע האם הצלחתם לתרצה" אמר הגאון ועזב את בית המדרש.

ישבו שני הנערים והוגיעו את מוחם בניסיון ליישוב הקושיה, אך התרוץ לא נמצא. קושיה חמורה הייתה זו, מפני בעל השואל ומשיב בכבודו ובעצמו, ולא ניתן היה לפתרה.

לאחר כמה דקות ראה המהרש"ם שהתשובה רחוקה ממנו, ושב לתלמודו. חבל היה לו על הזמן הרב שעליו להשקיע בניסיון למצוא את התשובה, והוא המשיך בהתמדתו. החבר, לעומתו, לא ויתר, והמשיך לשבת על המדוכה.

חלפה מחצית השעה, והגאון בעל השואל ומשיב שב לבית המדרש ושאל את הצורבים מה העלו בחכתם. ניסה שותפו של המהרש"ם לתרץ את השאלה בכמה פנים, אך לא עלה בידו. ואילו המהרש"ם ענה בפשטות: "חשבתי על השאלה כמה דקות, אך לאחר שלא הצלחתי למצוא את היישוב, חשבתי שעדיף שאלמד בזמן זה כמה דפי גמרא נוספים..."

כשמוע הגאון רבי יוסף שאול את תשובתו, ניגש לאביו רבי משה ואמר לו: "מובטחני שבנך יגדל לאחד מפסקי הדור בישראל!". כך גדל הגאון האדיר, פוסק הדור, שמהעולם כולו שיחרו לפתחו עם ספקותיהם. זו דרכה של תורה, ללמוד ולהתמיד ללא הפסקה.

רמז לכך נוכל למצוא בדברי בעל ההגדה שסידר: 'ואפילו כולנו חכמים כולנו יודעים את התורה מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים'. לומר לנו: ידיעת התורה ניתנת להשגה רק באמצעות הלימוד בשקידה וללא הפסקה, על ידי הסיפור הבלתי פוסק ביציאת מצרים - תורת ה', אפשר להגיע לבחינת 'יודעים את התורה'.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום-הגדה של פסח)

רבי יעקב קמינצקי זצ"ל

ראש ישיבת "תורה ודעת" - כ"ט אדר א' תשמ"ו

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל נולד בקאלושקאווי (פלך מינסק) בשנת תרנ"א. את תורתו קנה בישיבת סלבודקה. בשנת תרע"ט נשא לאשה את בתו של הגה"צ רבי דוב צבי הלר. בשנת תרפ"א נתמנה כרבה של ציטוויאן, פלך קובנה. בשנת תרצ"ח היגר לקנדה ונבחר לרבה של קהלת "תורת אמת" בטורונטו שם שימש גם כראש ישיבה.

בשנת תש"ה עבר לארצות הברית, שם שימש כראש ישיבת "תורה ודעת" והיה מורה דרך לציבור החרדי בארצות הברית במשך כיוכל שנים. מלבד גדלותו בתורה היה מפורסם בחכמתו ובמידת האמת שבו. היה מראשי אגודת ישראל ומראשי החינוך העצמאי. נפטר בארצות הברית בכ"ט באדר א' תשמ"ו. לאחר פטירתו יצא לאור ספרו על התורה "אמת ליעקב".

דרכי כתיבת ספריו ובגודל מעלת המשנ"ב

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל מביא בספרו "אמת ליעקב" (אבות פ"ו מ"ג): אמרתי כי בעל "חפץ

חיים" ז"ל זכה בשכר שמירת לשונו שספרו "משנה ברורה" מדוקדק בלשון כל כך עד שאפשר לדקדק בו כמו בראשונים, ומדה כנגד מדה היא. וכשאמרתי דבר זה לידידי הרב הגאון ר' דוד ליבוביץ - שהוא נכד אחיו ולמד את מסכת סוכה בצוותא כשחיבר את המשנה ברורה על הלכות סוכה, ודרכו היה שהיו מבררים איוו הלכה ואז היה כותב, וכשכתב איוו משפט העירו הגר"ד הנ"ל שאפשר יהיה לטעות בלשון, מיד תיקן הוא ז"ל ואמר לו:

מה' מענה לשון, לזה צריך כל מחבר רחמי שמים שלא יכתוב דבר מה ואחרים יחליטו בכונת דבריו ומה שלא עלה בדעתו. ע"כ.

חנתו הרב ישראל שורין ז"ל מביא בהקדמה לספר "אמת ליעקב": פעם סח לי מו"ח (הגר"י קמינצקי), הלא ידוע שמקבלים שכר על כל מלה של תורה שאדם הוגה ולומד. ושאל: אם אלמד למשל בספר זה, והזכיר שם של ספר, אקבל שכר בעד כל מלה ומלה?! שאל וענה, תלוי כיצד נכתב הספר. אם המחבר דייק בשפתו והיה זהיר בלשונו לכתוב רק כמה שזקוק לו לבאר את הענין ולא יותר, אז כל מלה היא תורה ומקבלים שכר בעדה. אולם ישנם מחברים שאוהבי לשון הנם, ובמקום להביע במלים ספורות מרחיבים את הדבור במלים אין סוף, אז קשה לומר שכל מלה

ומלה היא תורה. וידוע היה מו"ח כבקי גדול ב"משנה ברורה" וסופר ומונה בו כל מלה ומלה ולכן היה מביא כדוגמה, לרעינו, את ספר ה"משנה ברורה". כאשר לומדים את ה"משנה ברורה", היה אומר, מקבלים שכר בעד כל מלה ומלה. אין בחיבורו שפת יתר והכל לענין.

גם אבינו מו"ח הלך בדרכי ה"משנה ברורה". והביע הכל בשפה תמציתית. דבריו בכתיבה מצטיינים בתמציתיותם ובריכותם. אינו מרחיב את הדבור יתר על המדה ומביע רעיונות והגיונות עמוקים במלים אחדות. וכאשר העירו לו שהשפה שלו מצומצמת ביותר, ויהיה קשה לרדת לסוף דעתו מפני קוצר המשיג ענה על זה: מי שמעונין באמת לדעת את כונת דברי, יעיין היטב ויבין לאישורו, והפטיר: התורה נקנית ביגיעה ובעמלות.

(גל' שבת בשבתו)

יינה של תורה

מסופר על הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל ראש ישיבת תורה ודעת, שמתחלה כיהן כרב בעיר טורונטו יצ"ו ובאסיפה ראשונה עם חברי הקהילה, מזגו לכל אחד כוסות יין לברכת לחיים. אמר אחד מפרנסי העיר, שישנה אימרה על הכתוב במגילת אסתר (ה, ו) "ויאמר המלך לאסתר המלכה במשתה היין מה שאלתך וינתן לך", וכשנכתב המלך סתם במגילה הכונה להקב"ה, ואסתר הכונה לכנסת ישראל, היינו שהשי"ת אומר לבני ישראל בעת שתיית יין 'מה שאלתך וינתן לך'.

הגיב על כך הגאון רבי יעקב ואמר: איני מבין הדברים, אם המלך אינו כפי הפשט הפשוט על אחשוורוש - רק הכונה על הקב"ה, והמלכה אינה אסתר כפשוטו - אלא כנסת ישראל, וכי המשתה

היין כן נשאר 'די פראסטע וויין'?!... אלא ודאי הכוונה על 'בלאט גמרא' שהוא יינה של תורה, שבעת שמתיישבים ללמוד ממלא השי"ת כל משאלות לב.

(באר הגן, גליון סט)

הרה"ק רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע בעל תפארת שלמה - כ"ט אדר תרכ"ו

לבוא ולהודות וללל לה' - 'אבוא במ אודה י-ה'. לאחר מכן, כאשר פותחים לו את השערים, יכול הוא להתפלל גם על צרכיו שלו ולהיושע, כמו שנרמז בפסוק הבא: 'אודך כי עניתני - ותהי לי לישועה', ויכול הוא לנצל את ההזדמנות ולבקש: 'אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא'. ובספרי החסידות משלו משל למה הדבר דומה: כאשר בא אדם ומבקש לראות את פני המלך, שואלים אותו: מה רצונך מהמלך? אם עונה הוא שחפץ בפרנסה, מפנים אותו לשר הממונה על התעסוקה, אם זקוק הוא לרפואה, שולחים אותו לשר הממונה על הרפואה, וכן על כל בקשה ובקשה. אולם אם רוצה הוא להודות למלך על דבר מה, פותחים לפניו את שערי הארמון ומזמינים אותו להיכנס אל המלך ולהודות לו ישירות. כבר אמרו חכמינו (ברכות נח:): 'מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייעא', ובאמצעות משל זה נוכל להבין את דברי התפארת שלמה זי"ע. גם במלכותא דרקייעא ישנם שרים שונים הממונים על כל תחום, אולם כאשר בא אדם להודות לבורא, מיד נפתחים לפניו כל השערים ותפילתו עולה למעלה עד כיסא הכבוד.

טוב להודות. מעשה ביהודי שבביתו היו חמישה צאצאים שהגיעו לפרקם, ואף אחד מהם עדיין לא מצא את זיווגו. בראש הרשימה הייתה ביתו הגדולה שכבר עברה את גיל העשרים ושמונה, ואחריה עוד ארבעה ילדים... ואם לא די בצרתו זו, התרגשה על ראשו צרה נוספת: הוא חתם לחברו על ערבות, ומכיוון שהלווה לא שילם את חובו, רצה הבנק לעקל את דירת מגוריו כתמורה לחוב. סר וזעף התהלך היהודי, שבור ומדוכא מצרותיו, ובמירות התבטא: "ביקשתי להוציא את ילדי מביתי ולהשיא אותם, ולבסוף מוציאים אותי מביתי יחד עם ילדי..."

אחד ממכריו של אותו יהודי שמע את סיפורו, יעץ לו לעלות לירושלים ולבקש את ברכתו של הרבי מגור - האדמו"ר בעל ה'בית ישראל' זי"ע. בתחילה סירב האיש להצעה; מעודו לא נמנה על עדת החסידים ולא הורגל באלו, אך חברו שכנע אותו ודיבר על ליבו עד שקם ונסע אל הרבי. נכנס היהודי ותינה את צרותיו בפני הרבי, בטוח היה שיורה הרבי לחסידי שיעזרו לו, אך לאכזבתו, נתן בו הרבי את עיניו הבווערות ושאל אותו בקצרה כדרכו בקודש: "ולריבוננו של עולם כבר הודית על כל החסדים שגמל עמך?". מופתע ומאוכזב יצא האיש מחדר הרבי. ציפה לעזרה וסיוע, וקיבל תשובה שלא ממין העניין. אך לאחר מחשבה נוספת, הדהדו בו דבריו של הרבי: הלא הוא וכל משפחתו בריאים ושלמים, ברוך ה', והבורא דואג להם בכל צעד ושעל, מרעיף עליהם אין ספור חסדים וטובות, האם לא מן הראוי שיקדיש זמן בכל יום להודות לו?

החל היהודי לייחד מידי יום זמן להודות לקדוש ברוך הוא על כל הטובות שגמל עמו, ובתוך תקופה קצרה החל המזל להאיר לו פנים: ביתו הגדולה התארסה עם בחור בן תורה מופלג, ומיד לאחר מכן החלו שדכנים רבים להציע לו את הצעותיהם. האיש שעברו חתם את הערבות זכה בירושה גדולה, ושילם את חובו לבנק שהסיר ממנו את התביעה, והוא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום- הגדה של פסח)

לכל איש ישראל דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקנו

שבחו של מקום תחילה. יסוד חשוב לימד הרב הקדוש רבי שלמה מרדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (וירא ד"ה נותן) על פסוק זה: הרוצה לבקש על צרכיו, עליו להודות לבורא על החסדים שגמלו בעבר - 'הודו לה' כי טוב', ועל ידי זה יזכה לשפע חסדים וישועות - 'כי לעולם חסדו'. ובדרך זו הסביר התפארת שלמה גם במקום אחר (כי תשא ד"ה ובבא) את הפסוקים הבאים: 'פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה י-ה... אודך כי עניתני ותהי לי לישועה... אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא'. בתחילה על האדם לזעוק ולבקש: 'פתחו לי שערי צדק', מכיוון שברצוני

הרה"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זי"ע, נולד בשנת תקס"ג לאביו הרה"צ דב צבי הכהן רבינוביץ בן הגאון רבי אריה לייבוש אבד"ק עיר חדש. נחשב לעילוי מנערותו. התקרב לחסידות, והסתופף אצל גדולי החסידות בדורו - היהודי הקדוש מפשיסחא וה'חזוה' מלובלין.

בשנת תקצ"ד מונה לכהן כרב בעיר רדומסק, שהפכה בזכותו למרכז חסידי חשוב. ולעת זקנותו נסע פעמיים להגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז. אלפי חסידים נהרו אליו.

נפטר בשנת כ"ט אדר שנת תרכ"ו השאיר אחריו ברכה ספרו הנודע לתהלה 'תפארת שלמה' על התורה והמועדים, זכותו יגן עלינו.

בס"ד

לאור באור החיים
בכל עת • בכל מקום

מחברת

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הרה"ק רבי אלימלך שפירא מגראדזיסק זי"ע בעל 'אמרי אלימלך' ו'דברי אלימלך' - ר"ח ניסן תרנ"ב

אותם. האיש סירב, אך לאחר שהנער הפציר בו, הוא התבונן בכתבים וגילה שהם מסמכי המשפט שלו.

הוא אמר לנער שהכתבים חסרי ערך, אך הציע לו סכום קטן בתמורה, ובתנאי שישורף אותם לעיניו. הנער הסכים, קיבל את הכסף, והאיש שרף את הכתבים במקום.

התברר שהכתבים נגנבו מבית המשפט בדרכם להעברה למקום אחר. כיוון שהם נעלמו, המשפט בוטל.

(ספרן של צדיקים)

מעלה בר"ח ניסן שנת תרנ"ב כבן ס"ח שנה. זי"ע.

בכה על החורבן כשהגיע לירושלים

לאיש מחסידי גראדזיסק היה משפט קשה, והוא נסע אל רבי אלימלך מגראדזיסק עם בקשה ופדיון, ובכה בפניו רבות. אמר לו הרב, נראה לי שתסע לוורשה, אך לא פירט מה עליו לעשות שם.

האיש נסע לוורשה, וכששוטט בשוק טרוד במחשבותיו, לא ידע לאן לפנות. לפתע, ניגש אליו נער לא יהודי ונופף בכתבים, והציע לו לקנות

הרה"ק רבי אלימלך שפירא מגראדזיסק נולד לאביו הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל השרף ממוגלניצא זי"ע, ולאמו בת הרה"ק רבי אלעזר מליזנסק [בן הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע]. ונקרא על שם זקנו הרבי ר' אלימלך זי"ע.

בזיו"ר היה חתן הרה"ק רבי ירחמיאל בן היהודי הק' מפשיסחא. ובזיו"ש חתן הרה"ק רבי חיים שמואל מחענטשין זי"ע.

הסתופף בצל אביו ובצל הרה"ק מרוזין. לאחר הסתלקות אביו לשמי מרום באו אליו רוב חסידי מוגלניצא. חיבר ספר אמרי אלימלך עה"ת וספר דברי אלימלך עה"ת ומועדים. נתבקש לישיבה של

הרה"ק רבי יעקב יוסף טווערסקי זי"ע האדמו"ר מסקווירא - ב' ניסן תשכ"ח

לאיתנו.

הסתלק ביום ב' ניסן, הלוייתו התעכבה עד שקידשו את בית החיים בשיכון סקווירא, שעל הקמתו מסר את נפשו, ונמשכה עד אחרי חצות ליל, במעמד אלפים מכל רחבי ארצות הברית.

בשעת הישועה - לבוא לבשר טוב

צוה ל"עולם" לאלו שבאו אליו לשפוך לפניו שיחם ומרירות לבם ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים שתיכף בבוא הישועה המבוקשת יודיעו לו מיד את הבשורה הטובה בלי להתמהמה, כי כאב רחמן וכרועה נאמן היה מיצר ודואג לטובתם, והשתתף בצערם וכאב לו עוד יותר מאשר לאיש עצמו, והרבה פעמים בראותם כי בצרתם לו צר ומצטער כל כך, נתחרטו על שסיפרו לו ונגרם לו צער ועגמת נפש.

לא פעם קרה שאין בעל הנס הכיר או זכר בנסו ולא שם על לבו לבשרו, וכשהופיע שוב אצלו שאלו רבינו אודות התלאה אשר מצאתהו, והאיש משתאה לדעת על מה המדובר, שהוא בעצמו כבר שכח, ורבינו עוד חשב בצער על זאת.

ובמקרים כאלו היה מתלונן על אשר מנע טוב מבעליו להחיות את נפשו. ואשרי מי שראה צהלת פניו בשמעו בשורה טובה.

בזה המליצו: חֲכָמִים הָיְתָה לְהִרְעֵ - להודיע רע, וְלִהְיֵיטִיב - לבשר בשורה טובה לא יָדְעוּ.

(ימי זכרון-חודש ניסן)

עסקני אגודת ישראל למענו, אך לשווא. רק כעבור זמן, ראו הכל כי 'מאת ה' היתה זאת'. כאשר כל בית חתוננו עלו על המוקד בימי המלחמה בפולין, והרבי נותר לפליטה ברומניה.

עוד בטרם מלאו לו שלושים שנה, נענה להפצרות החסידים, והחל להנהיג את עדת סקווירא ועוד מבני רומניה, בעיר קאלאראש.

בימי השואה, סבל הרבי רבות, כאשר כמה פעמים כפסע היה בינו לבין המוות, ובכל פעם ברגע האחרון, היתה לו נפשו לשלל.

אחרי המלחמה, העביר הרבי שתי בקשות לאשרת עליה, לארץ הקודש ולארצות הברית, באמרו, כי האשרה הראשונה שיקבל, יהא בכך סימן משמים, כי זו דרכו. כאשר הגיעה אשרת הכניסה לארצות הברית, שם פעמיו לשם.

בארצות הברית, בנה את שיכון סקווירא במאמצים מרובים.

בעשרים שנותיו האחרונות, ממקום מושבו בחדרו הסגור, פרשה מצודתו על היהדות החרדית בארצות הברית, כשהוא מסייע להקים עוד ועוד קהילות וישיבות, כימים מקדם ללא כל פשרות וקולות. הנהיג את חסידיו בדרך אבותיו הקדושים, ללא שינוי בכהוא - זה.

כשנפל על ערש דווי לפני הסתלקותו, לא מצאו הרופאים מזור למחלתו. הוא אמר, שעשר שמחות ירפאוהו מחוליו. עין בעין ראו אז, שכל בשורה טובה שבשרו לו, החלימתו במקצת, וכמעט ששב

הרה"ק רבי יעקב יוסף, נולד בעיר סקווירא כילד שביעי לאביו הרה"ק רבי דוד מסקווירא זי"ע אב"ט ו תמוז תרנ"ט.

כבר בהיותו בן חמש שנים, התבטא עליו אביו הקדוש, "הוא יוכל לפעול תמיד כל מה שירצה". שנים רבות אחרי כן, כשגברו מאוד המכשולים, בהקמת השיכון בארצות הברית, עד כי אנשי שלומו באו אליו ויעצוהו לסגת מהרעיון. סיפר הרבי את העובדה הזו, ואמר, "לא נניח להרפות, נמשיך לבנות", בכוח הבטחה זו מאביו הקדוש.

משחר ילדותו, ישב והגה בתורה הקדושה בהתמדה מופלאה לילות וימים בכל עת מצוא, כאשר חסידי אביו ששוחחו עמו בלימוד, מתפלאים על בקיאותו בכל חדרי התורה.

אחרי מלחמת העולם הראשונה, פרצה מלחמת אזרחים ברחבי רוסיה ואוקראינה, כששני הצדדים מכים והורגים ביהודים הי"ד. השהות בסקווירא הפכה מסוכנת, רבי דוד זצ"ל גלה לעיר קייב עם בני המשפחה, שם הסתלק לבית עולמו בט"ו כסליו תר"פ.

הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זצ"ל, בחר בו לחתן עבור נכדתו בת רבי פנחס מאוסטילא, עקב מצב המלחמה, התקיימה חתונתו רק בשנת תרפ"ה בבעלזא.

לאחר זמן, משפג תוקף אשרת שהייתו בגליציה, אנוס היה לחזור לרומניה שם התגוררו בני משפחתו. הרבי נסע לווארשא, שם הפעיל את

מאה ברכות

ברכה שלימה, ועל ידי הברכה שורה קדושה במקום, שורה קדושה באוכל, החיידקים נעלמים, הסט"א בורחת והקדושה גוברת. זה תיקן את המצב ('מאור ישראל' עמוד שכא).

על הפסוק (שמות לח כז): 'וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצַקֵּת אֶת אֲדָנִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנִי הַפְּרִקֵת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָוָה מִפְרַשׁ הַרְהִיק ה'אביר יעקב' זיע"א שיש בו רמז למאה ברכות שצריך אדם לברך בכל יום ועל הכוונה הנדרשת בהם, והוא לשתף שם הוי"ה עם שם אדנו"ת.

ואלו דבריו בספרו 'פתוחי חותם': אפשר לרמוז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות מג): דצריך אדם לברך מאה ברכות בכל יום, כמו שנאמר (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך', אל

תקרי 'מה' אלא 'מאה'. והנה כל ברכה שאדם מברך אינו מזכיר רק שם 'אדנות' וצריך לצרף עמו שם הוי"ה. בכל ברכה שהוא מברך צריך לצרף בכוונתו שם הוי"ה עם שם אדני"י, בין בברכות התפילה בין בברכות הנהנין. דהלא תראה, עיקר הברכות לא נרשם בהם כי אם שם הוי"ה, ואנו מזכירים ומוציאים בפה שם אדני"י, ואם אנו מכוונים ומצרפים שם הוי"ה עם שם אדנו"ת. למה נרשמו הברכות בשם הוי"ה. אלא ודאי צריך לשתף שם הוי"ה עם שם אדני"י, ואדרבא, העיקר הוא שם הוי"ה וצריך המברך להקדימו בכוונה. והנה 'ככר כסף' גימטריא ארבע מאות, וידוע מה שאמרו רבינו האר"י ז"ל, דארבעה יודי"ן דשם ע"ב כל אחד כלול ממאה, גימטריא ארבע מאות. הרי ד'ככר כסף' רומז לשם הוי"ה. ועוד, כשתמלא שם הוי"ה חציו הראשון בשם מ"ה וחציו

השני בשם ב"ן, כזה: יו"ד ה"א ו"ו ה"ה, ותכה זה בזה כזה: יו"ד פעמים ה"א גימטריא: מאה ועשרים, ו"ו פעמים ה"ה גימטריא: מאה ועשרים הרי גימטריא 'ככר'. וזהו כונת הפסוק 'ויהי מאת ככר הכסף' בא לרמוז על מאה ברכות שמברכים בכל יום ואין אנו מזכירים רק שם אדני"י צריך המברך לכוון ולשתף במחשבתו שם הוי"ה עם שם אדני"י. וזהו 'מאת ככר הכסף', הם מאה הוי"ה, 'לצקת את אדני הקודש', דהיינו, צריך לצרף ולשתף מאה הוי"ה עם מאה אדני"י שמברך בכל יום, ו'אדני הקודש' כמשמעו שם אדני"י, ודהיינו, צריך לצקת, להתקדש ולצרף שם הוי"ה הרמוז ב'ככר', עם 'אדני הקודש' שהוא שם אדני"י.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בהספדו על הרה"ק רבי ישראל אביחצירא - הבבא סאלי זיע"א, אמר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף: רבותינו אמרו שבימי דוד המלך היו מתים מאה בחורים בכל יום. כמובן שדוד המלך עשה כל מה שיכול היה באופן טבעי, רופאים, פרופסורים, אבל זה לא עזר, עד שתקן מאה ברכות, נאום הגבר הוקם על, 'על' גימטריא מאה, תקן שאדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום, והלכה זו נפסקה ברמב"ם ובשולחן ערוך, הלכה פסוקה שאין עליה עוררין. אפשר להסביר מה ענין מאה ברכות למאה בחורים, מה הקשר זה עם זה. אולי אפשר להסביר כך:

מספרים שפעם היה שייח' ערבי בעיר צפת, והוא היה מגלה נסתרות לכל אדם שבא אליו, מקטנותו ועד היום, ממש מדייק בכל דבר. כולם נדהמו והתחילו להמשך אחריו. ספרו הדבר להרב מה"ר חיים ויטאל זיע"א, תלמידו של רבינו האר"י זיע"א, ואמר: זה לא נכון ואינני מאמין בזה. אמרו לו: מה זאת אומרת שכבודו לא מאמין, הנה העובדות לפניך. אמר להם: זה לא יתכן, אין נבואה בגויים. אני אלך ואבדוק בעצמי את הדבר אבל אני אומר לכם למפרע שאין דבר כזה. והוא הלך אל אותו שייח'. השייח' היה יושב בחבורת שייח'ים נוספים, וכבר מרחוק ראה את מהרח"ו בא. מיד אמר להם השייח': מלאך בא! מלאך אלוקים! ויצא לפניו והשתחוה לו וקבלו בסבר פנים יפות וכבוד מלכים. אמר מהרח"ו: מאיפה הוא מכיר אותי? הכניס אותו אליו והתחילו לדבר. שאל אותו מהרח"ו שאלות, והשייח' לא ענה כלום ולא ידע כלום. שאל מהרח"ו: היתכן, והרי שמעתי עליך רבות, אם לא הכל לפחות חצי, איך אפשר שאינם ידוע, מה קרה? ענה לו השייח': דע לך שיושב אתי שד אחד שהוא

אומר לי לומר כך וכך. שאל מהרח"ו: ואיפה השד הזה? אמר לו השייח': הוא רק ראה את כבודו וברח, הנה הוא בהר, רק תלך והוא יחזור, ועכשיו אינני יודע כלום. מעשה זה מסופר בחזיונות מהרח"ו.

אנו לומדים מזה שקדושה וסט"א לא יכולים להיות במקום אחד, אם היו מתים מי יודע איזה מחלות היו שם, איזה חיידקים היו שם. ומאיפה באות המחלות והחיידקים? חיידקים באים מהמחבלים, מהעוונות שעושים זיהום, זיהום בנפש, זיהום בגוף, זיהום באויר. אולם היכן שיש קדושה הזיהום בורח. דוד המלך ראה שהזיהום מתגבר, וחשב איך להבריח את הזיהום הזה, איך להבריח את החיידקים. מה עשה? תקן מאה ברכות, שאדם אוכל דבר מברך

שאל מהרח"ו: היתכן, והרי שמעתי עליך רבות, אם לא הכל לפחות חצי, איך אפשר שאינם ידוע, מה קרה? ענה לו השייח': דע לך שיושב אתי שד אחד שהוא אומר לי לומר כך וכך. שאל מהרח"ו: ואיפה השד הזה? אמר לו השייח': הוא רק ראה את כבודו וברח, הנה הוא בהר, רק תלך והוא יחזור, ועכשיו אינני יודע כלום

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ד גרין י"ז

הלכות מוצאי שבת

ו. על מה מבדילין.

א. מצוה מן המובחר להבדיל על היין. [שוע"ה שם ס"ח, והוא הדין על מיץ ענבים, וכדלעיל בהלכות קידוש סעיף כ"ג].
ב. חכמינו זכרונם לברכה הפליגו בגודל המצוה, ואמרו המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילים, הקדוש ברוך הוא קוראהו קדוש, ועושהו סגולה, שנאמר והייתם לי סגולה מכל העמים, ואומר ואבדיל אתכם מן העמים. [מ"ב שם סק"ח בשם הטור].

ג. אם אין לו יין, או שקשה לו לשתות רביעית יין, ואין שם אחר שיוכל לשתות במקומו, יבדיל על חמר מדינה, דהיינו משקה חשוב שרוב בני המדינה שותים ממנו, כגון בירה, או תה, וכן קפה עם חלב או בלי חלב, אך יזהר שלא יהיה רותח כדי שיוכל לשתות לפחות כמלוא לוגמיו בכדי שתיית רביעית, ולכל הפחות תוך שיעור בכדי אכילת פרס [שהוא ארבע דקות, וליש מחמירים שתי דקות], אמנם על מים או מי סודה ושאר משקאות קלים אין להבדיל אפילו בשעת הדחק. [ע"פ שו"ע ומ"ב שם ס"ב, והוראת הגר"מ סירוטה].

ד. כתב הרמ"א [שם] דנהגו להבדיל במוצאי פסח על השכר ולא על היין משום דחביב עליו. [בש"כ פ"ס הע"ו הביא מהגרש"א שהסתפק באדם שהשכר חביב עליו כל השנה יותר מין אם יכול לכתחילה להבדיל על השכר].

ז. כוס של הבדלה דינה כדין כוס של קידוש.

דהיינו שצריך שיחזיק הכוס לפחות שיעור רביעית יין. ויהיה הכוס שלם. ולא יהא הכוס פגום כלומר שלא טעם אחד מהיין קודם לכן. וצריך הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ. [שוע"ה שם ס"ב. ועיין מש"כ בהלכות קידוש ט"ב].

ח. שלא למוזג הכוס.

כתב בכף החיים [שם סק"ז] בשם ספר הכוונות דאין למוזג מים בכוס של הבדלה, אך אם יש לו מעט יין פחות מרביעית וצריך להטיל בו מים כדי להשלימו לרביעית לא יבטל מצות הבדלה משום זה, וכתב בשו"ת בצל החכמה [ח"ד ס"ה] דמה שהקפידו שלא למוזג מים הוא דווקא לתוך הכוס, אבל למוזג לתוך הבקבוק אין לחשוש, ולכן בעת הצורך מוזג לתוך הבקבוק, ואחר כך יעבירו לכוס ההבדלה.

ט. למלאות הכוס על גדותיו.

נוהגים למלאות הכוס על כל גדותיו עד שישפך קצת, משום סימן ברכה, ולא ישפוך הרבה משום הפסד משקים. [שו"ע ומ"ב שם ס"א].

י. להבדיל מעומד.

כתב הרמ"א [שם ס"ה] דבמדינתנו נוהגים להבדיל מעומד, ומכל מקום שתית הכוס תהיה בישיבה, דאין שותים מעומד לכתחילה. [מ"ב שם סק"ו].

יא. סדר אחיזת היין והבשמים.

א. בשו"ע [שם ס"ו] כתב דבשעה שמברך על היין אוהז הכוס בימין, וההדס בשמאל, דכל דבר שמברכים עליו צריך לאחוזו ביד ימין בשעת ברכה. [מ"ב שם סק"ט]. ויש אומרים שאין צריך לאחוז הבשמים בשמאלו בשעה שמברך על היין. [ערוך השולחן שם ס"ז, קצוה"ש סצ"ו סק"ד].

ב. בשו"ע [שם] כתב נוטל הבשמים ביד ימין והיין בשמאל ומברך על הבשמים. ויש אומרים דכשמברכים על הבשמים אין צריך להחזיק הכוס בשמאלו, ויכול להניח הכוס על השולחן. [ערוך השולחן שם, ובסידור היע"ב].

יב. טעם לאמירת בורא מיני בשמים על כל סוגי הבשמים במוצאי שבת.

מברך בורא מיני בשמים על כל סוגי הבשמים, והגם שביום חול מברכים על כל מין כברכתו, דהיינו על עצי בשמים אומר בורא עצי בשמים, ועל עשבי בשמים אומר בורא עשבי בשמים, מכל מקום במוצאי שבת מברכים על כל המינים בורא מיני בשמים, כדי שלא יבואו לטעות ההמון עם שאין בקיאיין בכל ברכה המיוחדת, ובברכה זו יוצאים על כל המינים, ומכל מקום טוב יותר שיקח לבשמים דבר שברכתו בורא מיני בשמים כגון ציפורן. [מ"ב סימן רצ"א].

יג. האם כל אחד מברך בעצמו על הבשמים והנר.

במשנה ברורה [שם סק"ג] כתב דמצוה יותר שכולם יתכוונו לצאת בברכת הבשמים והנר של המבדיל, דברוב עם הדרת מלך, ויש אומרים שכל אחד

מברך בעצמו. [ערוך השולחן שם ס"ז, קצוה"ש סצ"ו סק"ח].

יד. מותר לענות אמן על ברכות הבשמים והנר.

בשו"ת שבט הלוי [ח"ז סכ"ה] כתב, דמותר לענות אמן על ברכת בשמים ומאורי האש, דכיון שהוא חלק מברכת הבשמים ומאורי האש לא נחשב הפסק בין הברכה של בורא פרי הגפן לטעימה.

טו. להוסיף לבשמים מהדס מצוה.

נהגו להוסיף לבשמים קצת מהדס של מצוה, דכיון דאיתעבד ביה מצוה חדא ליתעבד ביה ביה מצוה אחרייתא, ובזוהר הקדוש כתב סמך לדבר, דכתיב, ותחת הספרד יעלה הדס, וסמך ליה שומר שבת מחללו וגו'. [שו"ע ומ"ב שם ס"ד. ויטלם כדרך גדילתם העוקף למטה והעלים למעלה, כף החיים בשם מ"א שם אות ד'].
טז. אין לו בשמים.

אם אין לו בשמים, אין צריך לחזור אחריהם, שאין מברכים עליהם אלא להשיב הנפש שהיא כואבת מיציאת השבת. [שו"ע ומ"ב שם ס"א].

יז. אינו מריח טוב או מצונן לא יברך על הבשמים.

מי שאינו מריח כגון שאין לו חוש הריח, או שהוא מצונן הרבה, לא יברך על הבשמים, ובאופן זה יברך אחד מבני הבית על הבשמים ויכוין להוציא גם את המבדיל, והמבדיל יענה אמן ויריח מעט אחריו. [שו"ע שם ס"ה, שש"כ פס"א ס"ה].

יח. נוסח הברכה דמאורי האש וטעם ברכתה במוצאי שבת.

א. מברכים על הנר בורא מאורי האש, בלשון רבים, דיש כמה גווני אור באש, לבנה אדומה וירוקה, ולכן אם אמר בורא מאור האש בלשון יחיד, לא יצא, ואם אמר ברא מאורי האש בלשון עבר, יצא.
ב. הטעם שמברכים על האש במוצאי שבת, דתחילת ברייתו היה במוצאי שבת, כדאיתא בפסחים [נ"ד] דבמוצאי שבת נתן הקב"ה דעה באדם הראשון, וטחן ב' אבנים זו בזו ויצא מהן אור.

יט. אין לו נר להבדלה.

אם אין לו נר להבדלה, אין צריך לחזור אחריו, ואם ימצא נר משך ליל מוצאי שבת עד עלות השחר, יברך אז עליו. [שו"ע ומ"ב סימן רחצ"א, ובשו"ע שם ס"א הוסיף בזה דאע"פ שאין מברכים על שאר דברים בשעה שנבראו מ"מ על האור כיון שנאסר בשבת והותר במוצאי שבת הרי זה כאילו נברא עתה מחדש].

כ. במוצאי יום כיפור צריך לחזור אחר האש ולברך עליה.

במוצאי יום כיפור גם כשחל ביום חול, יש אומרים דצריך לחזור אחר האש ולברך עליו, לפי שהיא כברכת הבדלה שמברך להקדוש ברוך הוא שהבדיל לנו יום טוב זה משאר ימים טובים שנאסר בו להעביר אש גם לצורך אוכל נפש עד עתה בלילה. [שו"ע שם ס"א, שו"ע"ה שם ס"ב].

כא. דין נר אבוקה.

מצוה מן המובחר לברך על אבוקה, ובכוונות כתוב דטוב להדר שיהיה של שעוה, ואם אין לו אבוקה, יקרב נר אחד אל חבירו ויברך עליהם, ואם אין לו אלא נר אחד יברך עליו. [שו"ע ומ"ב שם ס"ב, ערוך השולחן שם ס"ו, וכתב שם עוד דשתי פתילות בנר הסמוכות זו לזו נחשב לאבוקה גם אם אינם מחוברים ממש, וכן כתב הגרעק"א].

כב. לברך דווקא על נר שהודלק להאיר.

אין מברכים אלא על הנר שהודלק להאיר, ולכן אין לברך על נרות בית הכנסת שהודלקו לכבוד השכינה, או על נרות נשמה שהודלקו לעילוי נשמתו, וכן אין לברך על להבת אש הגז כיון שלא הודלק להאיר. [שו"ע שם ס"ט-י, מ"ב סק"ל, קצות השולחן סצ"ט סק"ח].

כג. לברך רק כשעומד סמוך לנר הבדלה.

אין מברכים על האור, עד שיהיה סמוך לו כל כך שיוכל להכיר לאורו בין מטבע ממדינה זו למטבע ממדינה אחרת. [שו"ע שם ס"ד].

פנים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עברת קודש

לידו שנה

החלפת בחות לקראת השבת

קול דודי דופק

בדומה לכך מספר על גדלת שנת הצדיקים, שבאשר מפריעים אותה חלילה, עלול הדבר לגרום לקלקול נורא ולמגעת שלא יוכל לתקן (עבי לצדיק עמוד כא): היה זה באשר שהה הרב הקדוש רבי צבי הירש מזידיטשוב ז"ע אצל רבו הקדוש רבי יעקב יצחק ז"ע, החוזה מלובלין, ביום טוב אחרון של חג, שחל בו יום שמחת תורה בערב שבת.

לקראת שבת התעיר רבי צבי הירש מאד מעבודת הקדש של הושענא רבה וההקפות של שני הימים, והרגיש צורך לטח מעט ולהחליף כח טרם הפנס השבת. לכן התפלל מנחה מבעוד יום ושכב על משתו כשבחבניו היה לקום בעוד שעה קלה, אלא שלמעשה תקפתו שנה ארבה ובינתיים נכנסה השבת. בא הרבי מלובלין לבית מדרשו לתפלת קבלת שבת, ובראותו שאין רבי צבי הירש בבית המדרש שאל לסבת חסרונו. הלכו החסידים לבית האכסניה ומצאוהו ישן, ושבו להודיע זאת לרבי ולשאלו אם להקיצו משנתו. אמר להם הרבי: "חס ושלום, הוא ישן שנה טובה, אל תקיצו אותו!"

תפלת ליל שבת הסתיימה והגיע זמן הסעודה. טרם קדש הרבי על היין שאל שוב אודות תלמידו, וכשנאמר לו ששכר ישן, חזר שוב על אזהרתו: "הוא ישן שנה טובה, אל תקיצו אותו!"

בשעת הסעודה הניח הרבי שירים ממאכליו עבור תלמידו רבי צבי הירש, וכששאל בפעם השלישית אודותיו, פקעה סבלתו של אחד החסידים ומחר לאכסניתו, ומפתחת דלת החדר שלא בהזירות הקיין רבי צבי הירש משנתו. קם רבי צבי הירש ממשנתו, רחץ ידיו והתעטף בטליתו לכבוד השבת, ונעמד מיד להתפלל את תפלות השבת.

מחר החסיד לשוב לבית הרבי ולבשרו שהקיין רבי צבי הירש משנתו, ועומד הוא בתפלה. הגיב בנגדו הרבי בכאב: "חוטא אחד יאבד טובה הרבה!" (קהלת ט יח).

לתמינתם של החסידים שלא הבינו כלל מה חפץ מצא הרבי בשנתו של רבי צבי הירש, נאנח הרבי אנהה עמקה כשהוא מסביר את פונתו: "רבי הירשלי טפס ועלה בשנתו מעולם לעולם, וכבר עמדו רגליו על סף היכלו של משיח וידו אוחת במגעול לפתח את הדלת ולהכנס אל ההיכל פנימה, והנה בא אותו חסיד ובלבל את יצועו, הקיצו משנתו ומנע את כניסתו להיכל משיח...".

עקב הפרעת שנתו של הצדיק, שפעל בשנתו תקונים עליונים, החמצה שעת הנאלה, במעוט הבנתו של אותו חסיד בשגב מעלתם וקדושתם של צדיקים.

ומספר (אוצר ישראל לרבי ישראל רחובי, מערכת ר ישראל מרוזין אות יח) שפעם בקר הרב הקדוש רבי מרדכי מטשרטוביל ז"ע בבית אחינו, הרב הקדוש רבי ישראל מרוזין ז"ע. בלילה, ראה רבי מרדכי את ילדיו של הרבי מרוזין בשנתם, והבחין שבעודם שקועים בשנה זולגות עיניהם דמעות.

אמר רבי מרדכי בהתפעלות: "בדבר הזה יכול להיות רק אצל נכדי אחותי, שיבכו באמצע השנה". במתפעל על שכבר בגיל קטן שכזה עובדים הילדים את בוראם מתוך השנה.

מתוק הדינים

אמר הרב הקדוש רבי פינחס מקוויץ ז"ע, שגדולה מעלת שנת הצדיקים להמתיק את הדינים מעל בני ישראל עד למאד, והעיד על עצמו שפעם בא השטן במיחד אליו כדי להעירו משנתו, על מנת שלא יהיה בידו לבשל גזרה שנגזרה על בני ישראל.

רמז לכך, אמר רבי פינחס, יש בדברי חכמינו ז"ל (סנהדרין עה) ב"ת דינא בטל דינא, שבינו שלן הדין בטל הדין, וכך הוא בשנת הצדיקים שמבטלת את הדינים הקשים מעל בני ישראל.

וספר (אמרי פנחס השלם ח"א שער תורת אדם אות יח) על מורו ורבו הרב הקדוש רבי רפאל מבערשיד ז"ע, שפעמים רבות כשהיה שומע דבר צער ודחק, כגון חולה מסכן, היה ממחר לשכב לישן ופעל בזה וישועה.

מקור לדבר יש במספר על חזקתו המלך, שבעת מלחמה בטח בבורא ואמר לו: "אני אין בי כח לא להרג ולא לךדף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על משתי, ואתה עושה" (איכה רבה פ"ד), וכך היה, שהנה הקדוש ברוך הוא במחנה האויבים והפיל מהם חללים רבים.

על דברי חכמינו ז"ל במסכת ברכות (יח) 'צדיקים במיתתם קרויים חיים, אמר הרב הקדוש רבי יואל מסאטמר ז"ע, שאם במיתתם כן, אז גם בשנה שהיא אחד מששים במיתה כן הוא, ובשעה שישנים הצדיקים עבודת הקדש עליהם וקרויים חיים.

לנגדי תמיד

דבקותם המפלאה של הצדיקים בבוראם בעת שעולים על יצועם, נלמדת על ידינו ממספר עבודות פלאיות שראו אצל כמה צדיקים קדושי עליון, שבאשר אך חצצו ביניהם ובין המזוזה, מיד הפרעה שנתם והקיצו מתדמיתם:

היה זה לאחר שנגזר ארון הקדש, בהסתלקותו של הרב הקדוש רבי דב בער המגיד ממזריטש ז"ע, אז התאספו תלמידיו הקדושים יחד לקבל עליהם רב ומורה דרך שימלא מקומו של המגיד.

חקרו התלמידים ודרשו ביניהם, אם נמצא בתוכם איש שיהיה ראוי לקבל המשורה על שכמו, ולאחר שדנו בענין, באו ליד השכמה לקבל עליהם את הרב הקדוש רבי אלימלך מליזענסק ז"ע למורה דרכם בעבודת הבורא.

בשונם ממזריטש נסעו כל התלמידים על אם הדרך כשאלוהם מתלה מורה דרכם החדש רבי אלימלך. כשחשך היום פנו כלם לאכסניה שהיתה בדרך, וכמוכך, בחרו עבור הרבי חדר מיוחד להתאכסן בו ביאות לאיש המנחה על העדה. כאשר נכנס רבי אלימלך לחדרו לבקש שיציעו לו את המטה למנוחה מעמל הדרך ופנה לישן, וישן כך במשך כמה שעות.

היה זה לפלא גדול בעיני התלמידים, שהאיש הנבחר מתוך העדה למלא מקום רבם המגיד הקדוש יאריך בשנה כל כך, ובלבם היה זה להם לחרפה שבחרו בו והרהורי הרטה התנגבו לראשם. חשבו התלמידים להעירו משנתו, אך לא הריבו עז בנפשם להעיר את מי שקבלוהו לרבי עליהם.

פנו התלמידים לאחיו של הרבי החדש, הרב הקדוש רבי זושא מאניפול ז"ע, לבקשו שיציע הוא את אחיו, כי בכל זאת קרוב הוא ללבו ורגיל עמו מעודו, ואם יעוררו לא יהיה זה נגד כבודו כלל. שמע זאת רבי זושא והלך ועמד בפתח החדר שבו ישן אחיו רבי אלימלך, אך לא נגש כלל למשנתו של אחיו, אלא נשאר בפתח ואת ידו הניח על המזוזה שבמשקוף הדלת.

לתדהמת כלם, תכף באשר הניח רבי זושא את ידו על המזוזה, התעורר רבי אלימלך משנתו.

היה דבר זה פלא גדול בעיני כל התלמידים, והם בקשו מרבי זושא שיסביר להם פשר דבר היקיצה מן השנה באופן זה.

הסביר להם רבי זושא: "בדאי ידוע לכם ששם הוי"ה צריך להיות תמיד נגד עיני האדם, כמו שאמר הכתוב 'שויית ה' לנגדי תמיד' (תהלים טז ח).

אמנם לפי זה קשה, כיצד יוכל האדם לישן, הרי בעת השנה אינו יכול שיהיה השם הקדוש מציד לנגד עיניו? אך בעבור כך יש לנו את המזוזה והשמות הקדושים שבה, שבינו שקבועה היא בדלת הבית וגלויה לעין כל, הרי השמות הקדושים שבה כנצבים ועומדים תמיד למול עיני האדם.

אמנם כאשר הפחתי את ידי על המזוזה וכסיתי אותה, שוב לא היה יכול עוד אחי לישן מחמת חסרון צורת השם הקדוש שאינו לנגד עיניו. לכן היה מכרח שיחזור תכף משנתו, כדי שיקים את הכתוב 'שויית ה' לנגדי תמיד בפעל ממש'."

כששמעו התלמידים את ההסבר המפלא, פתחו בשבח הוודיה לבורא עולמים על שנתן בדתם לבחר את רבי אלימלך למורה דרכם, כיון שראוי והגון הוא לאותה איצטלא, למלא מקומו של המגיד הקדוש. (בוצינא קדישא עמא כג אות נב)

מלון יקרון והדושים נלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הֵתָא חֻזְרָתָא

חֻזְרָתָא דְאִזְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

לשוב בתשובה - ההכנה שתשרה שכינה במעשי ידינו

אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלקים וכו' מה לך לספר חוקי, כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עוונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ טו) 'חיל בלע ויקיאנו וגו', ולזה נקראת 'תשובה' שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציא את הקדושה מתוכה, ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה, ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו): זדונות נעשין לו כזכיות.

כפי הטהרה מקודם זוכה להשראת השכינה

ועל ידי שחוזר בתשובה קודם עסק התורה זוכה להכרית את החיצונים העושקים את הקדושה, ובזה פירש בערוגת הבושם (מצורע ד"ה זאת תהיה) את דברי הגמרא (מגילה לא:): כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ כה) 'גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'. שקודם עסק התורה והמצוות יש לשוב בתשובה כדי שלא ילכו שפע המצוות לחיצונים ח"ו.

ועל זה תקנו לומר קודם קיום המצוות **זיהי נועם ה' אלקינו עלינו**, שנזכה להשראת נועם ה' בעת המצוה, ו'מעשי ידינו כוננהו' שירצו לפניו מעשי ידינו, ולא יעשקו החיצונים את חלקנו, וכדברי רש"י: אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו וגו'.

ובזה יתבאר דברי הגמרא 'שונה בלא זמרה', 'זמרה' לשון הכרתה כמו 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), והלומד תורה בלי להכרית את החיצונים המעכבים, וכן 'קורא בלא נעימה', שאינו זוכה להשראת נועם ה' על נפשו ועל תורתו, הרי תורתו בכלל 'חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', כי מצוותיו אינם טובות ותורתו אין בה חיות, אחר שלא הקדים תשובה לפני התורה והמצוות.

למידין מעובדי אדמה שנרים אותה בימי הקיץ להמית שרשי העשבים שלא תהא מעלה קוצים בעת הזרע בחורף, אף אתם הטיבו מעשיכם בטרם תבוא עליכם הרעה שלא תהא תפילתכם נמאסת כשתצעקו. 'ואל תזרעו אל קוצים', ואל תהי צעקתכם לפני מתוך הרשע כי אם מתוך תשובה, שלא תהיו דומים לזורע בלא ניר והיא נהפכת לקוצים, עכ"ל.

על ידי התשובה משיב כוחות הקדושה למקומם

וכן כתב בספר הליקוטים לאריז"ל (תהלים נ): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ טז) וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה,

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמַּלְאָכָה וְהָיָה עֹשֵׂה אֹתָהּ כְּאִשָּׁר צִוָּה ה' כִּן עָשָׂה וַיְבָרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה (לט מג). כתב רש"י: 'ויברך אותם משה', אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו וגו' (תהלים צ, יז). הלימוד העולה מכאן, שאף כאשר מכניס במעשה את כל הראוי למצוה, עדיין יש עוד מה כדי שתשרה השכינה במעשי ידינו.

נבאר יותר, מכלל ההכנה הראויה לעבודת ה', שיתבונן האדם במעשיו ויתן אל ליבו לתקן פגמי נפשו, כך לא יעבוד את ה' בהיות נפשו מטונפת בחטאים, ויקיים בעצמו 'סור מרע' תחילה ואחר יפנה להמשך הפסוק 'ועשה טוב', ועל זה אמר הכתוב (ירמיה ד ג) 'גירו לכם ניר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֶל קְצֵימַי וּפִירֵשׁ רִשְׁי: הוּ

מִילְתָא דְפְלִיאָה

הארת הפסח כבר מראש חודש ניסן

ידוע מאמרו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זלה"ה, שכל דברי חז"ל נאמרו באמת ובישור, וגם הנאמר בדרך אפשר והוה אמינא הוא גם כן אמת אף שנדחו הדברים במסקנא. ועל פי זה יש לרמוז בדברי בעל ההגדה 'יכול מראש חודש', שבאמת כוח המצוה לספר ביציאת מצרים מתחיל כבר מראש חודש ניסן, כי כבר מראש חודש מאיר הארת ניסי יציאת מצרים, ויכולים למצוא שייכות להארת הניסים. וביותר מכוח מצות ברכת האילנות המתחילה מראש חודש, וגם היא מוסיפה בנו כוח להיות מוכנים וראויים לקדושת ימי הפסח.

הארת ראש חודש כהכנה להארת הפסח

ובאמת על ידי תחילת הארת הקדושה מראש חודש זוכים אנו להכין עצמנו לקדושת החג הבא עלינו לטובה, ואף שקדושת חג הפסח באה עלינו בדרך דילוג וקפיצה שלא בהדרגה, מכל מקום כפי מה שמכניס עצמנו לקלוט הקדושה כך זוכים שתיקבע הקדושה בליבנו, וכלשונו של הרה"ק רבי ישראל מקוז'ניץ ע"ה (עבודת ישראל שה"ג ד"ה בגמרא אור): ולכן צריך הכנה, כי אף על פי שבא אור הבהיר, אף על פי כן צריך כל אדם לטהר עצמו כדי שיוכל לקבל אור הבהיר, למשל שהחמה אף על פי שהיא זורחת ביותר אף על פי כן צריכה החלונות להיות פתוחים, שאם יהיו סתומים לא תוכל החמה לזרוח להבית. יהי רצון שנזכה להכין עצמנו לטהר לבנו ומוחנו ונזכה בעזר ה' להשפעות העצמות היורדים עלינו בחג קדוש זה הבעל"ט.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

קדושת אותיות התורה מעמידי העולמות העליונים

ולהלאה שארי לאתפשטא אלף בבית, ולית חושבן לחכמתא דהכא אתגליף].

ובעצם מקורם הינו בעולמות העליונים שלמעלה מהשגתנו, אך כשרצה המאציל העליון להאציל הנהגתו לעולם הזה בתחילה האצילם אור נעלם מאד שאין לו שום השגה והורידם מדרגה אחר מדרגה והלבשה אחר הלבשה עד שיכלו להתגלות בעולם הזה הגשמי, בתוך לבוש גשמי הנראה בעינינו האותיות בשם א' ב' וכו'. אך על האדם העוסק בתורה בקדושה וטהרה לדעת כי כשעוסק בתורה בקדושה וטהרה הרי שמחזיר אותיות אלו ללבושם הרוחני שבהם תלויים עולם ומלואו.

ועל זה רמז הכתוב ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים, שאותיות אלו הם הווים שתלויים עליהם עמודי העולם. ועוד הוסיף וציפה ראשיהם דהיינו אלה האותיות מראשיתם עשה להם המאציל העליון התלבשות כדי שיוכלו העולמות לקבל אורם, ואחר כך שנתנם לנו, חזר והלבישם בלבוש גשמי כדי שנוכל גם אנחנו להבין אותם, וזהו שחזר ואמר פעם אחרת וחישיק אותם. ולפיכך צריך האדם לזוהר בקדושתם אזהרה יתרה וקדושה וטהרה כראוי.

צדיק יסוד עולם - נאצל מעולמות קדושה שאין בהם שום השגה

כך גם כשמדברים על צדיקים יסודי העולם יש לנו לדעת כי גובה מעל גבוה שומר, ומכאן נלמד כמה קדושה יש בצדיקים אלו שעליהם נאמר (משלי י כה) 'צדיק יסוד עולם', ומקור נשמתם בהארות עליונים אך צימצם הקב"ה אורם שיוכלו להיות להם אחיזה בעולם הזה הגשמי, אך בעצם קדושת נשמתם למעלה למעלה מהשגתנו, וברגשי קדושה אלו ניתן לגשת לספר או לדבר מקדושתם, והזוכה להתקרב לצדיקים הנמצאים בכל דור ודור שבלעדיהם העולם אינו יכול להתקיים שכן 'צדיק יסוד עולם', בוודאי ובוודאי שיש לו להעלות במחשבתו שאין לנו כלל השגה בקדושתם ושגבה בינתנו מלהבין מעשיהם והליכותם אשר נאצלו מעולמות העליונים שאין לבר אנוש שום השגה בהם, וכך יוכל לגשת אל הקודש ולקבל מהם קדושה ברכה וישועה.

הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקק וקם מאליו, וזהו שנאמר (שם מ יז) 'הוקם המשכן', הוקם מאליו], וכיוצא בזה ניסי ניסים ללא גבול. ובמקום לא טבעי שכזה לא יתכן שמספר זה הינו כפשוטו שכך יצא מספרו, אם כן עלינו להבין מה בא לומר מספר זה.

מספר הווי"ם כמספר אותיות התורה והם מעמידי העולם

מבאר זקני הקדוש אביר יעקב ע"ה (פתוחי חותם ד"ה ואת האלף) שאם תחשב את כל עשרים ושתיים אותיות מא' ועד ת' וכן האותיות הכפולות מנצפ"ך, יעלה לך הכל בחשבון אלף שבע מאות ושבעים וחמש, ואותם עשה הקב"ה 'ויום לעמודים', כלומר, כמו ווי תליה שמחזיקים את מה שתולים עליהם כך אותיות התורה הם המחזיקים עולם ומלואו שהם הגימטריא של עשרים ושתיים האותיות כולל האותיות הכפולות".

בידיעה קדושת האותיות יש לגשת ללימוד התורה הקדושה

הוא סוד גדול שכדי לומר זאת צריכים רוח הקודש, ומכאן לימדנו אביר יעקב הקדוש ע"ה שבהגשה זו צריך לגשת אל הקודש בלימוד התורה הקדושה, וצריך האדם להתבונן ולידע דאותיות התורה הם קודש קדשים למעלה וכל אות ואת נבראו ממנה כמה עולמות וכמה סודות באותיות התורה אשר אין כח באדם להשיג אחת מאלף מהם, וכמו שכתוב בזוהר הקדוש (אחרי עג.) [תא חזי מלה קדמאה דאורייתא דיהבין לינוקי אל"ף ביי"ת, דא מלה דלא יכלין בני עלמא לאדבקא בסולכתנו ולסלקא ליה ברעותא וכל שכן למלא בפומיהון, ואפילו מלאכי עלאי ועלאי דעלאי לא יכלין לאדבקא בגין דאינון סתימין דשמא קדישא, ואלף וארבע מאה וחמש רבבן דעלמין כולהו תליין בקוצא דאלף, ושבעין ותריין שמהן קדישין גליפין באתווי רשימין דקיימו בהו עלאי ותתאי שמיא וארעא וכורסייא יקרא דמלכא תליין מסטרא חדא לסטרא חדא דפשיטותא דאלף, קיומא דעלמין כלהו וסמכין דעלאין ותתאין ברזא דחכמתא ושביילין סתימין ונהרין עמיקין ועשר אמירן כלהו נפקין מההוא קוצא תתאה דתחות אלף, מכאן

וְאֵת הָאֵלֶף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֲשָׂה וְיִוִּם לְעִמּוּדִים וְצִפְהָ רְאִישֵׁיהֶם וְחִשְׁקֵם אֲתָם (לח, כח). הקדוש ברוך הוא ברא את העולם בתורה הקדושה, וכל אות ואת ממנה היא קודש קדשים שמחזיקה את העולם, וכך היו אבותינו סופרים דורשים ומתבוננים על כל אות ותיבה למה באה ועל מה. כאן כשמשה רבינו ע"ה עושה דין וחשבון על כל מה שגבה למלאכת המשכן מה נעשה בהם, כתוב 'ואת האלף ושבע מאות וחמישה ושבעים עשה ויום לעמודים', שמספר זה עשה ווי תלייה על העמודים, ויש להבין מה סוד יש במספר זה.

כל מעשה המשכן ברוח הקודש ובמעשה ניסים ובוודאי רומז מה

הרי כל שנעשה במלאכה קדושה זו נעשה במעשה ניסים מעל הטבע מעל המקום ומעל הזמן, שבכלל כל הליכתם הייתה בדרך ניסית, כמו הענן שהיה מיישר הרים גבנונים וכשהיה גיא עמוק היה מגביה אותו, וזהו רק דבר אחד מנסי ניסים שנעשו לישראל בכל הדרך, מופתים גדולים שאין להם שיעור ולא תיאור. ובמעשה המשכן נראו ביותר אותם הנפלאות שמעל הטבע המקום והזמן, כמו הצורה שבה הטבילו את הפרוכת [כמו שאמרו במדרש (במדב"ר ד ג'): ומה היו בני אהרן עושין כשהיו מורידים את הפרוכת וכו', לא היו משפילין אותה בבת אחת כדי שלא יראו הארון אלא משפילין קימעה קימעה עד שירידוהו וכיסו את הארון, מנין שכן האלקים אומר למשה שנאמר (במדבר ד ה) 'ובא אהרן ובניו וגו'. אמרו הפרוכת היתה דומה לוליון ועביו טפח ועל שבעים ושנים נימין נארגת ועל כל נימא ונימא כ"ד חוטיין וגו' מאות כהנים מטבילין אותה וב' כהנים גדולים נושאים אותה בקונטיסון מפני הארון], וכן מצינו שמשה רבינו ע"ה הקים את המשכן לבדו בעוד מאה אנשים לא יכלו לו להרימו [ככתוב בפרשתנו (לט לג): 'ויביאו את המשכן אל משה', ופירש רש"י: שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר

א. בחשבון כזה: 1495=1+2+3+4+5+6+7+8+9+10+20+30+40+50+60+70+80+90+100+200+300+400 וכשתוסיף את האותיות הכפולות דהיינו: 40+50+90+80+20 יעלה לך הכל בגימטריא: 1775.

לשוב בתשובה - ההכנה שתשרה שכינה במעשי ידיו

ישראל בתשובה יזכו לקבל את התורה בלב טהור, כי אפילו רשע גמור שהרהר בתשובה הרי הוא צדיק גמור.

כפי הטהרה מקודם זוכה להשראת השכינה

ועל ידי שחוזר בתשובה קודם עסק התורה זוכה להכרית את החיצונים העושיקים את הקדושה, ובזה פירש **בערוגת הבושם** (מצורע ד"ה זאת תהיה) את דברי הגמרא (מגילה לא): כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ כה) 'גם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'. שקודם עסק התורה והמצוות יש לשוב בתשובה כדי שלא ילכו שפע המצוות לחיצונים ח"ו.

ועל זה תקנו לומר קודם קיום המצוות 'ויהי נועם ה' אלקינו עלינו', שנזכה להשראת נועם ה' בעת המצוה, 'מעשי ידיו כוננהו' שירצו לפניו מעשי ידיו, ולא יעשקו החיצונים את חלקנו, וכדברי רש"י: אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידיו וגו'.

ובזה יתבאר דברי הגמרא 'שונה בלא זמרה', 'זמרה' לשון הכרתה כמו 'זמיר עריצים' (ישעיה כה ה), והלומד תורה בלי להכרית את החיצונים המעכבים, וכן 'קורא בלא נעימה', שאינו זוכה להשראת נועם ה' על נפשו ועל תורתו, הרי תורתו בכלל 'חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', כי מצוותיו אינם טובות ותורתו אין בה חיות, אחר שלא הקדים תשובה לפני התורה והמצוות.

מחסד ה' להקדים הכנה לפני כל מצוה

ולעולם צריך להקדים הכנה לפני כל מצוה ועבודת ה', לקדש עצמו להיות ראוי לעבודתו יתברך, ואין לתמוה מדוע יש צורך בהכנה מחדש לפני כל מצוה, ולא מספיק שייכין עצמו פעם אחת באופן שתהיה ההכנה קבועה בלבו, להיות מוכן בכל עת ובכל שעה לעבודת ה', כי זה עצמו חסד ה' על בריותיו להצריכנו לשוב ולהתכונן לפני כל מצוה ואיננו יכולים להסתפק בהכנתנו משכבר, ובכך זוכים אנו בכל זמן להוסיף עוז ותעצמות בעבודתו בהכנה ראויה ונכונה.

זהירות שלא להתאחר מלשוב בתשובה

ועל פי זה פירש הרה"ק **מנחם מענדל מלינסק ע"ה** את הפסוק (תהלים כז ב) 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת', 'קום' רמז למצוות עשה שנצרך לקום ולעשותם, ואילו 'שבת' רמז למצוות לא תעשה שמצוותם שב ואל תעשה, וזהו הרמז 'שוא לכם משכימי קום' שהם משכימים תחילה בעבודת 'קום ועשה טוב', ו'מאחרי שבת' שמאחרים את עבודת 'שב ואל תעשה רע', ואין עבודתם עולה יפה, כי יש לסור תחילה מן הרע קודם העסק בקיום מצוות עשה.

הקדמת התוכחה למשנה תורה

דבר זה הוא עיקר גדול בעסק התורה והמצוות, שאין העבודה חשובה אלא כפי טהרת הלב והכנתו קודם גשת האדם אל הקודש, כי אם לא ישוב האדם בתשובה תחילה מוטב לו אם לא עסק בתורה. כמו שפירש בעל **מאור ושמש** (דברים ד"ה א"י אלה ה-ב') את הכתוב (דברים א ה) 'הואיל משה באר את התורה הזאת', וקשה הלא עדיין לא פתח לומר לפניו דברי תורה, וכל הענין כאן מדבר בתוכחות מוסר על עבירות שנכשלו בהם במדבר, ורק להלן בפרשת ואתחנן התחיל לחזור בפניהם על עשרת הדברות ושאר המצוות הנשנות להלן. אכן ביאור הדברים הוא, שנמנע משה מלשנות לפניו את התורה, שמא לא הרהרו עדיין בתשובה ואין תורתם רצויה, ותחילה פתח להוכיחם על חטאיהם כיון ש'הואיל משה באר את התורה' ונצרך להשיבם בתשובה תחילה.

עיקר ההכנה על ידי חזרה בתשובה

וזהו שפירש **האור החיים הקדוש** על הכתוב (לעיל יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי', 'עתה' לשון תשובה, כי בבוא ה' לתת את תורתו לעם ישראל ביקש שתהיה התורה שמורה בטוהרתה, ולא תימסר לישראל בהיותם מלוכלכים בחטאים שקדמו להם, על כן הקדים כאן לשון תשובה, ועל ידי שיהרהרו

וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה פאשר צוה ה' בן עשו ויברך אתם משה (לט מג). כתב רש"י: 'ויברך אותם משה', אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידיו וגו' (תהלים צ, יז). הלימוד העולה מכאן, שאף כאשר מכינים במעשה את כל הראוי למצוה, עדיין יש עוד מה כדי שתשרה השכינה במעשי ידיו.

נבאר יותר, מכלל ההכנה הראויה לעבודת ה', שיתבונן האדם במעשיו ויתן אל ליבו לתקן פגמי נפשו, כך לא יעבוד את ה' בהיות נפשו מטונפת בחטאים, ויקיים בעצמו 'סור מרע' תחילה ואחר יפנה להמשך הפסוק 'ועשה טוב', ועל זה אמר הכתוב (ירמיה ד ג) 'נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קצים' ופירש רש"י: הוו למידין מעובדי אדמה שנרים אותה בימי הקיץ להמית שרשי העשבים שלא תהא מעלה קוצים בעת הזרע בחורף, אף אתם הטיבו מעשיכם בטרם תבוא עליכם הרעה שלא תהא תפילתכם נמאסת כשתצעקו. 'ואל תזרעו אל קוצים', ואל תהי צעקתכם לפני מתוך הרשע כי אם מתוך תשובה, שלא תהיו דומים לזורע בלא ניר והיא נהפכת לקוצים, עכ"ל.

על ידי התשובה משיב כוחות הקדושה למקומם

וכן כתב **בספר הליקוטים לאריז"ל** (תהלים נ): 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ טז) וכו'. דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלקים וכו' מה לך לספר חוקי', כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עוונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה, ועל זה נאמר (איוב כ טו) 'חיל בלע ויקאנו' וגו', ולזה נקראת 'תשובה' שתשוב דברי הקדושה למקומה, ושכרו כפול ומכופל שמכניע הקליפות בהוציא את הקדושה מתוכה, ונותן כח אל הקדושה בהכניסו לתוכה, ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו): זדונות נעשין לו כזכויות.

אֵלֶּזְנֹת

לְעֵלְמֵנוּ עֵבֶת

מְקוּדֵי - עֵבֶת הַחֵדֶשׁ

כס"ד, ג' אלול רפ"ו

כַּח הַשְּׁלִיטָה עַל הַדְּבוּר הַיּוֹצֵא מֵהַפָּה

הַחֵדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה (קְרִיאַת הַחֵדֶשׁ - שְׁמוֹת י"ב, ב).

הַצְּטִינּוֹתוֹ שֶׁל הַרְה"ק רַבֵּי אַבְרָהָם מְרִדְכֵי זִיע"א בְּן הַרְה"ק ה'חֲדוּשֵׁי הַרִ"ם' זִיע"א בְּמִדַּת הַשְּׁתִיקָה הִיטָה בְּהַפְלָגָה מְרָבָה, וְכַמָּה יָמִים רְצוּפִים עִבְרוּ שְׁלֹא פָתַח כָּלֵל אֶת פִּי לְדַבֵּר אֶף תְּבָה אַחַת, מִלְבַּד עִסְקוּ בַתּוֹרָה וַתְּפִלָּה, וְגַם כְּשֶׁדָּבַר לְפַעֲמִים מִלוֹת סְפוּרוֹת הָיָה קוֹל דְּבוּרוֹ בְּלַחַשׁ בְּלִי שׁוּם הֶרְמֵת קוֹל.

וּסְפָרוּ אֲנִשֵׁי אֻמַּת שְׁהִיו עִמּוֹ פַעַם אַחַת בְּיַחַד בְּקֶאֱצָק, קִדְּם זְמַן הַהִתְבּוֹדָדוֹת וְהַהִסְגָּר שֶׁל הַרְה"ק רַבֵּי מִנַּחֵם מִנְדֵל מְקֶאֱצָק זִיע"א, וְעִמְדוֹ עִמּוֹ יַחַד סְמוּרָה לְשַׁלְחַן הַשְּׁהוּר שֶׁל הַרְה"ק מְקֶאֱצָק בְּסַעֲוֹדַת שַׁבַּת קִדְּשׁ בַּעַת שְׁאָמַר דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְהִדְחַק הָיָה גָדוֹל מְאֹד מִהֲמוֹן הַחֲסִידִים אֲשֶׁר נֶאֱסָפוּ אָז, עַד שֶׁנִּשְׁבַּר הַסְּפֶסֶל וְנִפְלַל לְאַרְץ עַל רִגְלוֹ שֶׁל הַרְה"ק רַבֵּי אַבְרָהָם מְרִדְכֵי, וְהוּא לֹא פָתַח אֶת פִּי לְדַבֵּר אֶף מִלָּה אַחַת, וְסָבַל הִיסוּרִים גְּדוֹלִים בְּשִׁתִּיקָה כְּדֵי שְׁלֹא לְהַפְרִיעַ אֶת הַשׁוֹמְעִים דְּבָרֵי תּוֹרָה, עַד אֲשֶׁר הֵעוֹמְדִים סְבִיבָיו רָאוּ שֶׁפָּנִיו מִתְּלַבְּנִים כְּסִיד וְהִכִּירוּ בּוֹ שֶׁהֵנִיחַ קְרוֹב לְהִתְעַלֵּף וְהִרִימוּ קוֹל צְעָקָה, עַד שֶׁהִרִימוּ הַסְּפֶסֶל הַכָּבֵד עִם הָאֲנָשִׁים שְׁעֵלְיוֹ מֵעַל רִגְלוֹ.

עוֹד סִפֵּר ר' יִשְׂרָאֵל מִיכָל ע"ה מְבִיאֵלֶע, אֲשֶׁר לָמַד אֵיזָה שְׁנַיִם בִּישִׁיבְתוֹ שֶׁל הַרְה"ק ה'חֲדוּשֵׁי הַרִ"ם' זִיע"א, שֶׁבָּנוּ הַרְה"ק רַבֵּי אַבְרָהָם מְרִדְכֵי שְׁהִיָּה לוֹמֵד תְּמִיד אֲצֵל אָבִיו בְּיַחַד עִם כָּל הַתְּלַמִּידִים כְּמַעַט מֵעוֹלָם לֹא פָתַח אֶת פִּי בַּעַת הַלְמוּד לְשֹׂאֵל אוֹ לְהַסְתַּפֵּק מֵהָ, רַק יָשַׁב וְלָמַד בְּלַחֲשֵׁה. וְכֹאֲשֶׁר פָּתַח ה'חֲדוּשִׁים הַרִ"ם' אֶת פִּי הַקְּדוֹשׁ וְאָמַר לְפָנָי הַתְּלַמִּידִים חֲדוּשֵׁי

סִגְלַת חֲדָשׁ נִסְוֹן

כְּשֵׁם שִׁיּוֹם א' בְּתִשְׁרֵי מִיַּחַד הוּא לְהַמְלֻכַת הַבוֹרָא עֲלֵינוּ וְעַל הָעוֹלָם כְּלוּ, כִּף יוֹם א' בְּנִסְוֹן אֶף הוּא מִיַּחַד לְהַמְלֻכַת הַבוֹרָא וְלִקְבַלְתָּ עַל מַלְכוּתוֹ.

כִּף עוֹלָה מְדַבְּרֵי הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי יְהוּדָה אֲרִיָּה לִיב מְגוּר זִיע"א בַּעַל ה'שְׁפַת אֻמַּת', בְּסִיּוֹם אֲגָרְתוֹ לְחֲדָשׁ נִסְוֹן, שְׁכַתְּבָה:

"וַיִּתֵּן ה' יִתְבַרַךְ שְׁתַּתְּחַדֵּשׁ בְּנוֹ הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה הַבְּאָה עֲלֵינוּ - שְׁנִיָּסוֹן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּנוּ עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם".

אֶךְ בְּשׁוֹנָה מִהַהֲמַלְכָה שֶׁבְּחֲדָשׁ תִּשְׁרֵי, שְׁהִיא בְּבַחֲנֵינַת דִּין וּמִשְׁפָּט, בְּאִימָה וּבִירְאָה, קִבַּלְתָּ עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם בְּחֲדָשׁ נִסְוֹן בְּבַחֲנֵינַת אֲהָבָה הִיא.

וְחִלּוֹק מֵהוּתֵי יֵשׁ בֵּין שְׁתֵּי הַמַּלְכוּת אֵלוֹ:

בְּעוֹד תְּכַלִּיתוֹ שֶׁל חֲדָשׁ תִּשְׁרֵי, וּבְרֵאשׁוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכְּפוּרִים, הִיא הַדִּין וְהַמִּשְׁפָּט עַל הָעֶבֶר, עַל כָּל פְּעֻלוֹת הָאָדָם וּמַעֲשָׂיו בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה הַחוֹלְפֹת, שׁוֹנָה הוּא הַדְּבָר בְּחֲדָשׁ נִסְוֹן.

חֲדָשׁ זֶה הוּא חֲדָשׁ בּוֹ יְכוּל כָּל אֶחָד לְזַכּוֹת לִישׁוּעוֹת וּלְנִפְלְאוֹת. אֶף מִי שְׁאִינוֹ רְאוּי לְכָה מַצַּד מַעֲשָׂיו, יְכוּל לְזַכּוֹת לְכָה עַל יְדֵי קְבֻלָּה לְעֵתִיד.

רְמַז לְדְבָר נִתֵּן הַגְּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבֵּי יִצְחָק מְאִיר מְגוּר זִיע"א בַּעַל 'חֲדוּשֵׁי הַרִ"ם' בְּלִשׁוֹן הַפִּיּוּט בְּתַפְלַת מוֹסָף לְפִרְשַׁת הַחֵדֶשׁ בּוֹ מְכַנֶּה חֲדָשׁ נִסְוֹן 'הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר יִשׁוּעוֹת בּוֹ מְקִיפּוֹת'.

'מְקִיפּוֹת' - פִּרְשׁ: הַכְּפֻנָה שְׁנִתֵּן לְזַכּוֹת לִישׁוּעוֹת בְּהַקְּפָה, כְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (אֲבוֹת פ"ג מט"ז) 'וְהַחֲנֻנִי מְקִיף'.

תּוֹרָה שׁוֹנִים בְּעַמְּק וּבְפִלְפוּל חֵד, וְכַמָּה מִן הַתְּלַמִּידִים פִּלְפְּלוּ בַּהֲבֵנַת דְּבָרֵי קִדְּשׁוֹ זֶה מְקִשָּׁה וְזֶה מְפָרָק, וְכַמָּה פְּעַמִּים חִזַּר עֲצָמוּ וְכָפַל אֶת דְּבָרָיו לְהַסְבִּיר לָהֶם הֵיטֵב בְּרֵאוֹתוֹ שְׁעוֹד לֹא יָרְדוּ לְעַמְּק הַדְּבָרִים, אֲבָל בְּנוֹ יָשַׁב וְשִׁתַּק כָּל הָעֵת הֵהִיא וְלֹא הִתְעַרַב בְּכָל הַנוֹכְחִים, וְלֹאֹתָם שְׁלֹא הִכִּירוּהוּ הָיָה נִרְאָה כְּאִלוֹ אִינוֹ מִבֵּין כָּלֵל וְאִינוֹ שָׁם אֶת לְבוֹ לְכָל הַנִּשְׁמָע מִפִּי אָבִיו הַקְּדוֹשׁ, אֲבָל בְּאֻמַּת הָיָה בּוֹר סוּד שְׁאִינוֹ מְאֻבָּד טָפָה, וְכָל תְּלַמִּידֵי הַחֲדוּשֵׁי הַרִ"ם אֲזִי הָיוּ רְגִילִים אַחַר הַלְמוּד לְחִזּוֹר אַחַר כִּף בְּיָנִים לְבִין עֲצָמָם עַל כָּל הַחֲדוּשִׁים שֶׁשָּׁמְעוּ מִרְבָּם, וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַשָּׁה לָהֶם אֵיזָה עֵינָיו בְּדַבְּרָיו אוֹ שֶׁשְׁכַחוּ מֵה שְׁאֵלוּ לְהַמְפַלְגִים שְׁבִינֵיהֶם חֲשׁוּבֵי הַתְּלַמִּידִים שִׁיגִידוּ לָהֶם פֶּשֶׁר דְּבָר, וְלְפַעֲמִים כְּאֲשֶׁר גַּם מִהֶם נִעְלַם פִּתְרוֹן הָעֵינָיו אֲמָרוּ כְּלָם: אִם כּוֹ הַנְּנוּ מְכַרְחִים לְשֹׂאֵל אֶת פִּי רַבֵּי אַבְרָהָם מְרִדְכֵי, וְהוּא הִגִּיד לָהֶם תְּכַף בְּלִי שׁוּם פְּקוּקִי וְסַפְּקִי כָּל אֲשֶׁר נִעְלַם מֵאֵתָם, וּבְאֶר לָהֶם כּוֹנֵתוֹ הָאֻמַּתִּית שֶׁל אָבִיו.

כַּח הַדְּבוּר בְּקְדוּשׁ הַחֵדֶשׁ

עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת י"ב ב) 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה', הִבִּיא בְּסִפֵּר 'אַרְץ צְבִי' (מוֹעֲדִים, עִמּוּד עֵרֶד): וְלִכְאוּרָה קִשָּׁה מֵה עֵינָיו קְדוּשׁ הַחֵדֶשׁ לְפָסְחָה. וְהִגִּיד כ"ק רַבְּנוֹ הַגָּדוֹל בַּעַל אֲבִנֵי נֹר זְצוּקֵל"ה, דְּבַמְצָרִים הָיָה הַדְּבוּר בְּגֻלוֹת וְכִשְׁצָאוּ יֵצֵא הַדְּבוּר לְחֵרוֹת, וְזֶה 'פְּסַח' פֶּה סָח', כּוֹ תְּכַתּוּב בְּסִפְרֵים. וְהִשְׁיָגוּ אֲזִי כַּח הַדְּבוּר בְּקְדוּשׁ הַחֵדֶשׁ, 'אַתֶּם אֲפֹלוּ שׁוֹגְגִין אֲתֶם אֲפֹלוּ מְזִידִין אֲתֶם אֲפֹלוּ מְטַעֲוִין, וְזֶה כַּח שְׁלִטְנוֹת שְׁיַחּוּל הַדְּבוּר בְּכָל אֶפְסוֹ, עַל דְּרָךְ כְּשִׁגְגָה הַיּוֹצֵאת מִלְּפָנָי הַשְּׁלִיט, עַד כָּאֵן דְּבָרֵי הַקְּדוּשִׁים, וְדְבָרֵי פִי חֲכָם חֵן.

(מִתּוֹךְ הַסִּפֵּר סִפִּיר וִיהִלּוּם לְהַרְבֵּי הַגְּאוֹן רַבֵּי מִנַּחֵם מִנְדֵל פּוֹמֶרְנֵץ שְׁלִיט"א)

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוֹשֵׂא פְרִסְמִים אִיזוֹ מֵהַמִּתְכוֹת הַיְקָרוֹת שֶׁנִּתְרַמּוּ לְמִשְׁכַּן נְאֻסָּפָה בְּכַמּוֹת הַגְּדוֹלָה בִּיּוֹתֵר?

פִּתְרוֹן הַחִידָה - פְּרִשַׁת מְקָץ:

ש. בְּאִיזָה תְּפִילָּה שֶׁל חֲנוּכָה אִינוֹ מְזוּכָר כְּלָל שֵׁם ה'?

ת. 'עַל הַנִּסִּים'.

שֵׁם הַזְּכוּה בְּסִידוֹר מִתִּבְתָּא מִנַּחֵה מְעִרֵיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדְר":

פְּרִשַׁת מְקָץ:

ה' אֲבֵרָהֶם יוֹסֵף רִיזִימֹן מִבֵּית שְׁמֵשׁ.

פִּתְרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזְּכוּה, יִפּוֹרְסֵמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתְרִים נִכּוֹנֵה יִכְנַסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִידוֹר מִתִּבְתָּא מִנַּחֵה מְעִרֵיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדְר". אֵת הַפִּתְרוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לַיּוֹם שְׁנֵי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטוֹלְפוֹן. בְּרֵאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ג

פרשת פקודי-החודש | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ הַחֲדָשִׁים וְרֹאשׁ הַחֲדָשִׁים הַשָּׁנָה" (יב. ב.).

שמעתי מאדוני אבי זקני נ"ע זלה"ה [מין הבעש"ט זי"ע] שאמר פעם אחד בחודש ניסן להרב המגיד המפורסם מטורטשין [הוא המגיד הגדול ממעזריטש] עתה העת שצריכים להתפלל, כי באחד בניסן ראש השנה למלכים (ראש השנה ב. א.), ואז מתמנים בו כל השרים והשלטונים שבעולם, ולעת עתה נתמנו שרים לא טובים, ועתה הוא עת להתפלל (וגל מחנה אפרים).

יש לומר כיון שאין הברכה שורה בדבר המנוי (תענית ח. ב.), ועל כן אמרו (שם) 'הנכנס

למוד גרנו צריך לומר תחלה קודם שימוד יהי רצון שתשלח ברכה בכרי הזה; על כן הכא נמי טרם שפקד ומנה משה מספר הנדבה, טרם זה פקדו משה רבנו ע"ה בפיו בתפילה וברכה, יהי רצון שתשלח ברכה, ופקד לשון מחשבה, כמו (בראשית כא. א.): 'וְהָיָה פְקֹד אֶת שְׁרָה', והיינו אשר פוקד כבר, טרם פקודת המנין כבר נפקד בברכה על פי משה (תורת משה לחת"ס).

"וּבְצִלָּל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִשֵּׁה יְהוָה עֲשֵׂה אֶת פֶּלֶא אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (לח. כב).

תניא, בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה ברכות. ולמה שמונה עשרה, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כנגד שמונה עשרה ציוויין שבפרשת מושכן שני (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג).

צהר לתיבה

הארת משגים ומתחים בתפילה

נוסח התפלה השגור על לשוננו, כל עדה ונוסחה וכל קהילה והמקובל אצלה מדורת, הינו למעשה הנוסח אותו קבעו עזרא הסופר ואנשי כנסת הגדולה, אשר חיו ופעלו בזמן בית המקדש השני, כמאמר חז"ל (ברכות לג. א.): **"אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות"**.

ראוי לסקור, אם כי בקצרה, את הרקע לקביעת נוסח מחייבי על ידי אנשי כנסת הגדולה, כמו גם את השלבים שהיו חלק מקביעת הנוסח. בשרות הבאות נסקור זאת על פי המקורות.

התפילה בימי בית המקדש ראשון

כתב רב שרירא גאון (הובא באוצר הגאונים ברכות ס"י רג) כי התפילה אותה התפללו ישראל בזמן בית המקדש הראשון היתה קצרה בהרבה מהנוסח הקיים כיום, והיא כללה את הקטעים הבאים בלבד:

עשרת הדברות [ראה ברכות יב. א] בנוגע לטעם אי אמירתם כיום; קריאת שמע על שלושת פרשיותיה כמו גם ברכת 'אמת ויציב' החותמת בגאולה; ולאחר מכן היו מתפללים בתפילת העמידה את שלושת הברכות הראשונות; ברכת העבודה - רצה; וברכת כהנים.

אכן יש שכתב (שו"ת תשב"ץ ח"ב סי' קסא) כי פשוט שהיו מתפללים בימי בית ראשון תפילה ארוכה יותר מזו שהוכרה, אולם ללא ספק היתה זו תפילה שונה מכפי שאנו מתפללים כיום - המבוססת על תקנת עזרא וסיעתו.

כך למשל כלל התפילות על שיבת ישראל לירושלים והצמחת קרן דוד וכיוצא בזה, נאמרו בימי בית ראשון מתוך גישה שונה - היתה זו תפילה שתימשך מלכות בית דוד ושימשיכו בני ישראל לשכון בטח בארצם, וכן הלאה על זו הדרך.

תקנת עזרא הסופר וסיעתו

כך נהג הדבר עד ימי עזרא הסופר (ראה רמב"ם הלכות תפילה א. ד.), אלא שאז ראה עזרא כי החפץ להוסיף דברי תורה ובקשה בתפילתו מתקשה בכך, בעיקר בשל ריבוי השפות שנטמעו בלשון היהודים בגולה.

אי לכך עמדו עזרא ובית דינו, הלא הם אנשי כנסת הגדולה, וקבעו נוסח אחיד הכולל סדר ברכות ארוך, אשר בכל אחת מהן בקשה מסוימת הנוגעת לחיי כל אדם.

וזו לשון הרמב"ם (שם): **"וכיון שראה עזרא ובית דינו כך, עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר: שלש ראשונות שבח לה' ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפני הכל וילמדו אותן, ותהיה תפלת אלו העיילגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה, ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפני כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפני העיילג"**.

אחר חורבן בית המקדש השני הסדיר שמעון הפקולי [בנוגע למשמעות כינוי זה ראה רש"י ברכות כה. ב] ביבנה - מושב הסנהדרין, שמונה עשרה ברכות על הסדר, ועל כך יורחב א"ה במאמר ההמשך בשבוע הבא.

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בערב יום כיפור, בעוד כל יהודי נערך אימה ויראה לבו היום הקדוש, היה אף החסיד הנודע הרה"ק ר' הלל מפאריטש מטהר נפשו בסילודין ומתחטא לפניו קונו, מתכוון להחלת קדושת היום על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כפי שרק בן עלייה כמותו מסוגל להתכונן.

נקישה על הדלת קטעה את עבודתו הקדושה.

רבי, עזור נא! כבר מהפתח נשמעה הקריאה לעזרה, הזעקה הנואשת מפיה של יהודייה בוכייה אשר אך בקושי הצליחה להוציא כמה מילים מפיה.

ר' הלל הושיט לה תיכף כוס מים, המתין שתשוב רוחה והחל לברר במה דברים אמורים. התברר כי בעלה, מוכס יהודי מאחד הכפרים באזור, אשר ככל אחיו המוכסים באותם זמנים נאנק תחת עולו האכזרי של הפרץ המקומי, איחר בתשלומי החכירה.

הפריצים, כידוע, לא היו בדיוק מן המעבירים על מידותיהם. כך מצא את עצמו היהודי נימוק בצינוק צר ומעופש, ניוון בלחם צר ומים לחץ אך בקושי וגם זה לא תמיד, כשכל העת מרחף מעל ראשו האיום הנורא אותו דאג הפרץ לחזור ולהדגיש בכל עת: 'אם לא תשלם את דמי החכירה, בתוספת ריבית דריבית כמובן, עד יום פלוני - אחת דתך!'

אותו 'יום פלוני', מסתבר, הוא היום. ערב היום הקדוש.

למותר לציין כי בידיה של האשה האומללה לא היו כי אם מטבעות ספורים אותם הצליחה בדי-עמל לגייס מאחינו בני ישראל, רחמנים בני רחמנים אשר מצבם הכלכלי אף הוא אינו מן המשופרים, ועוד נותר לה לגייס סכום עצום של שלוש מאות רובל!

לא היה לר' הלל כל ספק באשר לתפקידו כעת, דווקא בעיצומו של יום נשגב זה. השאלה היחידה היתה, כיצד למען השם ניתן להשיג כרעג את הסכום המבוקש.

'מח שליט על הלב' היתה דרך חיים אצל ר' הלל, והוא עצר לרגע וניתח את המצב בקור רוח. אצל היהודים מעוטי היכולת - אין מה לחפש, לא משם תבוא הישועה. נכרים - אין צד שייתנו מכספם לתועלת הענין, אדרבה הם ישמחו לראות את היהודי מוצא להורג.

לאחר מחשבה, מצא ר' הלל את עצמו בפתח המסבאה המקומית, במקום הרחוק כרוחק מרחק ממערב מכל דבר שריח קדושה נודף ממנו, אך לדאבון

לב אף בעצם היום הגדול הזה הסבו שם כמה שיכורים מאחינו בני ישראל, כאלה שנסכיבות חייהם הביאו אותם עד עברי פי פחת והתדרדרו לשפל נורא שכזה.

'האם תעזרו לי להציל יהודי זה מגור דינו?' תלה בהם ר' הלל מבט מתחנן, מתעלם מהגבות המורמות והתדהמה הכללית לנוכח עצם נוכחותו במקום זה, וביום קדוש זה.

אלו מצידם פרצו בשאגות צחוק גסות, תוך שהם זורקים לחלל החדר רעיון פרועי: 'אם תשתה כוס שיכר הגונה, כרסתנית המלאה עד גדותיה, נעניק לך בתמורה מאה רובל!'

הללו ראו בכך שעשוע, אולם ר' הלל לא היסס לרגע.

'תמוזנו לי בבקשה' פנה אליהם בנימה מעשית, ועד מהרה ניגרה כוס מלאה לתוך גרונו, צורבת ובעורת בגרונו של מי שלא הסכין מעודו בשתייה לשכרה.

'עוד כוס?...' הציע הליצן שבחבורה, ור' הלל נענה לאתגר. לא לפני שהבהיר כי המחירי זהה. הכוס שלישיית הגושה לו אף היא עד מהרה, והוא התנווד בדרכו החוצה מהמקום המאוס, קורן מבכנים וכולו מסופק מהידיעה שיוכל להציל את היהודי, עם שלוש מאות הרובלים שזה עתה שלשל לכיסו.

הוא לא המתין יותר מדי, אלא תיכף מסר את ציור הרובלים ליד האשה ופנה להמשך עבודת היום הגדול. ברם, שלש כוסות שיכר הגונות עושות את שלהם, ולאחר שצמד אך בקושי לבית הכנסת - קרס כעבור רגע על ספסל מזדמן ונפל לתנומה הגונה לפליאת הסובבים.

חלפו שעות ארוכות, ורק בעיצומו של היום הקדוש התעורר לפתע ר' הלל.

הוא קם ממקומו בסערת קודש, נטל את ידיו וניגש באחת אל ארון הקודש, פתח את הפרוכת והחל לשאוג כארי: **"אֲמֵהּ הָרָאָה לְדַעַת פִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֲיִן עוֹד מְלַבְּדוֹ"**.

כששמע על כך הרה"ק בעל התניא, התבטא ואמר: 'כל עבודת הימים הנוראים הרי היא הכנה רבתי לעבודת הקודש ביום שמחת תורה, ורגע השיא הוא בפתיחת דלתות ההיכל והכרזת 'אֲמֵהּ הָרָאָה לְדַעַת'. ר' הלל, במעשהו זה, העפיל באחת למדרגה נוראה זו והגיע עד לרגע הגדול ביותר!'

בקריאת פרשת החודש נאמר (יב. ט): **"אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבְשֵׁל מִבֶּשֶׂל בְּיָמֵינוּ פִּי אִם צִלֵּי אֵשׁ"**. עבודת ה' צריכה להיעשות מתוך רתיחה ויקדת, לא בבחינת 'נא' שאינו מבושל אלא בבחינת 'צלי אש' בווער ולהוט. יש והאדם מגיע לכך, כבמעשה מופלא זה, במעין 'קפיצת הדרך', ישר לכשכש המלהט של עבודת התפילה.

ר' שמואל היה חסיד אמיתי. חסיד המתחסד עם קונו, יודע את אשר לפניו ומבין כי מעגל השנה היהודי מזמן לפתחו הזדמנויות רבות מספור להתקרב לאביו שבשמים, לרומם את נשמתו ולהזדכך בכור ההיתוך אותו העניק לנו הבורא יתברך בטובו.

לדידו, 'שלשים יום קודם החג שואלים ודורשים בענייניו של חג' לא היה רק המלצה, כי אם דרך חיים, תהליך תובעני ומורומם. במשך שבועות ארוכים טרם כל יום טוב הוא היה שואל ומבקש מאת ה' לזכות לאור הגנוז בחג, דורש ותובע מעצמו להיטהר לקראת הרגל ומשלים את נפשו לפני קונו כחלק מעבודה פנימית יוקדת אותה ירש מרבתי הקדושים ובמיוחד מרבו הרה"ק החוזה מלובלין.

ערב פסח באותה שנה לא היה שונה משאר השנים, וגם הפעם נבר ר' שמואל בנככי נשמתו ופשפש במעשיו, טיהר עצמו מכל סיג ואף התעמק בספרי הפנימיות והחסידות במטרה לעמוד על סודו של הזמן הגדול ודללות ממנו את המיירב והמיטב.

לא פלא אפוא כי בהתקרב חג הפסח, בעוד עקרות בית מסיימת להברישי את הבית ועמלי כפיים חרוצים נודדים בין החנויות ומשלימים את הקניית חגה, היה ר' שמואל 'פסחי' במלוא מובן המילה וכל כולו היה דרוך לקראת הזמן הקדוש הקרב ובא.

ליל התקדש חג בעיירה, הכל מתקלים בבית הכנסת והתפילה כולה אומרת חג. הלל ברב עם סוחר את כלל המתפללים, שליח הציבור מפזם נעימה מרגשת מבית אבא והאוירה כולה טהורה יותר, זכה בהרבה.

ובתוך, ר' שמואל מרגיש את הלהבה מלהטת בתוכו, מבעירה את נשמתו. הוא נכסף לאלוקיו ומודה לו מכל לב על שהוציא אותו, ממש אותו, משעבוד פרעה על כל הכרוך בכך, משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול. והאור, נקל לשער, זורח על פניו של ר' שמואל והוא נראה כחתן ביום חופתו.

התפילה מסתיימת, ור' שמואל אך בקושי עוצר בתוכו את הלהט, התלהבות הגואה בו. הוא מחיש פעמיו לביתו, מאיר פניו לכלל המסובים והאורחים בברכת 'גוט יום טוב' חגיגית, ותיכף ומיד יגיש לעטות את בגדי המלכות - הלא הוא הקיטל הצחור, תוך שהוא מכריז בקול מלא חיים: 'קדש!'

ורחץ, כרפס, יחץ וגם מגיד, והוא כמו נוסק למעלה, הרחק מהעולם המגושם, מתעלה לעולם שכולו קרבת אלקים. הוא מספר ומספר, מאריך בתיאור קושי השעבוד כמו גם הגאולה שבאה לקבולתו, מתחבר בעצמו ומחבר את כלל הנוכחים לתחושה של 'כאילו יצא ממזרים', פשוטו כמשמעו ממש.

אם לא אחד מבני הבית שהזכיר לו כי תיכף יוכל לקיים בעצמו 'הגיע זמן קריאת שמע של שחרית' - היה ר' שמואל ממשך כך עד אור הבוקר ועד בכלל.

ר' שמואל אף לרחוץ ידיו בסלודין, ותיכף סמוך ל'רחצה' הוא אוזח בהתרגשות אין קץ במצה ומקיים 'מוציא מצה', מרור וכורך, ואת החלק של 'שלחן עורך' הוא מביע כמלך בגודו, מסב בראש וממחיש כיצד ניתן לקחת את ה'חלקו לכם' ולהפוך אותו הלכה למעשה ל'חלקו להשם' במלוא מובן המילה.

רק ממש באשמורת הבוקר הגיע ר' שמואל לחלק ה'צפון' וה'ברך', ונתן תנומה לעפעפיו במשך שעה קלה בטרם ימשיך בעבודת היום הקדוש.

לאחר טבילה בסילודין במקוה, תפילה בהתרוממות הרוח וסעודת היום אשר היוותה המשך ישיר להתעלות אותה חווה בליל אמש, על מנת להתכונן לליל הסדר הנוסף אותו יערוך ביו"ט שני של גלויות, פרש ר' שמואל לתנומה קצרה, או בכל אופן כך חשב.

רבות מחשבות בלב איש, ובמקרה של ר' שמואל הוא

נוכח לראות על בשרו כי עצת ה' היא תקום. העייפות הכריעה אותו, תנומה קלה הפכה לשינת קבע וכך הוא מצא את עצמו כעבור שעות ארוכות מתעורר משנתו בבהלה.

מבט חטוף בשעון הבהיר לו כי בעוד זמן קצר חולף הלילה השני, והרי הוא טרם התחיל בקיום מצוות הלילה! תיכף קם ונטל ידיו, התארגן בזריות והחיש את בני ביתו לעריכת סדר מקוצר אשר לא הוד ולא הדר לו, נטול חן ורחקו מהשתפכות הנפש לה זכה אמש.

התהלך לו ר' שמואל שבור לב, אפוף תוגה ועורך את צפון נפשו, הכיצד התדרדר לשפל המדרגה הלזה. אך יצא חת, הוא לא המתין רגע קט אלא תיכף יצא לדרכו, אל הרבי בלובלין, שם - ידע, ימצא מזור לכאבו. אך מאידך, שמא ילקה אותו הרבי בשבט לשונו, שהרי עיניו צופיות למהחוק ובוודאי יודע הוא לאיזה תהום התדרדר תלמידו.

ברגליים כושלות נשרך ר' שמואל אל הקודש פנימה, ממתין למוצא פיו של הרבי. כחסידי נאמן, ידע שאין כל צורך לפרט במה דברים אמורים, לא אצל הרבי מלובלין. 'הסדר הראשון שערכת היה מרומם ונעלה ביותר' פתח הרבי והפתיע, 'אולם הסדר השני היה נשגב לאין ערוך ופשוט בקע רקיעים!'

לנוכח תמיהתו של ר' שמואל, ניאות החוזה להסביר. 'את הסדר הראשון אכן ערכת בטוב טעם ודעת, בהתרוממות הנפש ולאחר הכנה רבתי. אולם דווקא הסדר השני היה מתוך שרון לב והכנעה, הכרה בכך שאין ביכולתך למלא את חובתך כראוי, ודווקא תחושה זו היא שרוממה את הסדר עד לאין שיעור!'

מדרש מופלא מצאנו בפרשתנו, וזו לשונו (שמות רבה נא. ב): **"בכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותר מן המשכן, אמר לפני הקדוש ברוך הוא: רבון העולמים, עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלא משה ועשה בהם, פיין שבא לתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן וביתר עשיתי משכן לעדות, הוי אלה פקודי המשכן משכן העדות."**

וכבר תמהו רבים, מה פשר תשובת הקב"ה למשה רבנו: **לך ועשה בהם משכן לעדות**, הלא מבואר היטב בשאלתו של משה: **'עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר'**, ואם אכן הסתיימה זה מכבר מלאכת המשכן - מה עוד נותר לעשות בו?

על כך משיב הרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא באופן מופלא.

אף לאחר שהביאו ישראל את נדבתם למשכן, כשכבר הסתיימה מלאכת הקודש, עדיין נותרו ישראל כשהרגש מפעם בקרבם, ליבם הומה לאביהם שבשמים והם אחוזים התלהבות וכמיהה כנה לתת, להעניק משלהם לקב"ה. אי לכך פנו למשה רבנו ותהו: **מה נעשה מעתה עם הרגש, ההתעוררות הזו?**

אמר לו הקדוש ברוך הוא: **לך ועשה בהם משכן לעדות**, היינו בהם דייקא, באותם רגשות הומים. קח את הרצון, החשק והאש במלהטת בנשמת בני ישראל, כל אותו רצון שאינו יכול לבוא לידי ביטוי משום שכבר נסתיימה מלאכת המשכן, ודווקא ממנו תעשה משכן להשראת השכינה, לגודל חביבותו בעיני הקב"ה.

אנו מסיימים מדי יום את 'פסוקי דזמרה' בתיבות: **'הבחר בשיירי זמרה'**, היינו בשיירי הזמרה. במילים אלה אנו מבטאים את העובדה שהשיירי בחר דווקא באותן זמירות אשר הן בבחינת 'שיירים', אשר נותרו בלבו הטהור של איש ישראל ואין לו כיצד להוציאן מן הכח אל הפועל - זהו הרגש הטהור והזך ביותר, ועל כך מתענג הקב"ה יותר מכל!

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהָיָה עֵשׂו אִתָּהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּנֵי עֵשׂו וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (טו. מג).

ביאור נפלא מבאר החתם סופר בפסוק זה, על פי דברי חז"ל (ברכות לד. ב) כי שליח ציבור שתפילתו שגורה בפיו - סימן טוב הדבר לשולחיו, ולהיפך אם חלילה טעה בתפילתו - הרי זה סימן רע לשולחיו.

והנה, 'המלאכה' מרמזת על העבודה שבלב זו תפילה (תענית ב. א), והעידה התורה שעשו בני ישראל את העבודה 'כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'', היינו בנפש חפצה ובלב שלם כרצונו יתברך. אולם משה רבנו מצדו לא ידע מטמונות ליבם, ולא היה יודע האם אכן נעשה הדבר בלב שלם.

אכן, כאשר ראה משה שנעשתה המלאכה על ידי שלוחי העם העושים במלאכה בדיוק כפי שאכן ציווה השי"ת, ידע לנכון כי ישראל עשו את העבודה בלב שלם, שהרי אם לא כן - היו העוסקים במלאכה נכשלים במלאכתם, כאמור בשליח ציבור שטעה - סימן רע לשולחיו.

לפיכך, כאשר נכח משה לראות שנעשתה מלאכת הקודש כראוי, או אז בירך את ישראל בידוע כי אכן היה הכל לשם שמים ובלב שלם, שהרי אם עולה המלאכה בידו של שליח הציבור - סימן הדבר לטוהר מעשיהם וכוננתם של שולחיו.

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

הגאון ר' אליעזר סילבר, ראש מועצת גדולי התורה בארצות הברית וממקימי עולה של תורה ביבשת החולין בדור שלאחר החורבן, פגש פעם ניצול שהיה מוזהה ביותר עם רוח התקומה כמו גם המלחמה והנקמה בנאצים ימי"ש, אולם מגינת לב היה אותו אדם רחוק לחלוטין מקיום תורה ומצוות ואף הצהיר במפורש כי הוא אינו שוקל כלל להתקרב אי פעם.

תהה ר' אליעזר בפניו, על מה ולמה ההתנגדות הכה חריפה הזו?

על כך השיב האישי בסיפור אישי מטלטל ומצמרר. 'בשהותי במחנה' סיפר, 'נתקלתי באדם אשר הצליח להבריח מתחת אפם של הרשעים סידור תפילה, וחלק ניכר מאסירי המחנה אכן נעזרו בסידור זה כדי להתרפק על עבודת התפילה בלב נרגש, שם בלב התופת.'

'עד כאן זה נשמע דווקא די מרגש ומחבר' ציין ר' אליעזר את המובן מאליו.

'אמת' הנהן האישי, 'אם לא הייתי נחשף לעובדה הבאה. אותו אדם לא נידב בטוב לבו את הסידור לכל מאן דבעי, אלא סחר בו כאחרון הסוחרים. הוא השכיר את הסידור תמורת מנת הלחם אותה קיבלו האסירים, כשאלה נאלצים לוותר על צורכי הקיום הבסיסיים בתמורה לאפשרות להתפלל בסידור.'

'כשנכחתי לראות עד היכן מסוגל אדם להתדרדר בשל סידור תפילה' התבטא האישי במרירות, 'החלטתי כי אחת היא לי - לעולם לא אתפלל ולא אתקרב כהוא זה לכל דבר ששייך לדת ישראל ומצוותיה!'

'ואליעזר שמע, חייך את חיובו המאיר והפנה את תשומת לבו של האישי לעובדה נוספת אשר משום מה הוחמצה על ידו.

'האם לא נפעמת לראות כל כך הרבה יהודים, מעונים ונרדפים הנלחמים על חיייהם בגיהנום עלי אדמות' פנה אליו בלשון רכה, 'מוכנים להקריב את פת לחמם למען תפילה בסידור?'

'את תפילת שחרית ביום למחרת' סיפר לימים האישי, 'התפללתי בבית כנסת!'

מאוצרותי ושיחותי של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מילתא חדת"א

פניתי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי איכיצ'יא שליט"א

לפני ראשית היום מתקדש כל אותו יום

כפי מה שהאדם מקדש את ראשית היום בעבודת ה' כך זוכה להתקדש בעבודת כל אותו היום, וכך דרש במאור נשמש (ד"ה וידבר): בבאכם אל הארץ מיד כשפאה הנשמה לעולם הזה בקומו ממטותו, אזי ראשית ערסתכם תקף בתחלה כשתעמדו ממטותיכם, חלה לשון תפלה, שתהיה ראשית עבודתכם בתפלה לה'. וכך היה מפרש הרה"ק רבי יושא מאגיפולי ע"ה, בבאכם אל הארץ מיד כשפאה הנשמה לעולם הזה בקומו ממטותו, ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה, עריסה לשון מטה, שמיד פאשר בקומו מהמטה תרימו תרומה להפריש את עצמכם לשם ה', במחשבה בדבור ובמעשה, וכמו שיקבל עליו האדם מיד בקומו ממטותו ככה יהיה אצלו כל היום, ועל ידי תרימו תרומה תהיה שארית היום מקדשת כמו תבואה אחרי שהפרישו ממנה תרומות וימעשרות.

לפיכך עמדו רבותינו הקדושים ועוררו אותנו שוב ושוב לקדש את ראשית היום כפי שכתב באגרא דפרקא (אות רה) בשם תלמידי הבעל שם טוב ע"ה להזהר בעמדו ממטותו שתהיה המחשבה הראשונה והדבור הראשון והמעשה הראשונה לה' יתברך בתורה ובמצוות, ועל ידי זה יהיו נגרים כל המחשבה והדבור והמעשה של כל היום לעבודת ה'. וכן איתא מהמגיד ממעזריטש ע"ה שלעולם הדבור והמחשבה הראשונים הם העקר, וכמו האח הבכור שכל אחיו נמשכים אחריו, כך גם הדבור והמחשבה הראשונים שפבקר מושכים אחריהם את כל הדבורים והמחשבות של אותו היום, ולכן יראה האדם לקדש את ראשית מחשבותיו ודבוריו, ועל ידי כן יוכל בנקל לקדש את כל שאר היום.

על פי זה פרש הבית אברהם (שבועות ד"ה ויהי) את הפסוק (שמות י"ז) 'בהיות הבקר ויהי קלל וגרקים', אם מיד בבקר יקבל על עצמו מלכות שמים בקולות וגרקים, על ידי זה תקבע בלבו אמונה טהורה ויראת שמים על כל היום. עוד כתב החיד"א בעבודת הקדש (מורה באצבע אות סג) שצנכן שלא לדבר בעניני מעת אשר יקום, ויהיה דבורו הראשון לברך קונו, וכל שכן שהוא גדר שלא ימשך בדברים עם בני ביתו ומשפחתו קדם שיברך ויתפלל.

בשבע עשרה עסקנו במדור זה בענין המקום הראוי לתפילה, אולם קצרה הידיעה מלהרחיב בכך ולהתייחס לכלל ההיבטים השונים. אם כי אף השבוע לא נוכל להקיף את כלל הנושאים והדעות בענין זה, אולם ננסה להשלים את העיסוק בנידון.

תפילה בסמיכות לקיר

קבעו חז"ל כי על המתפלל להקפיד (ברכות ה, ב): "שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר", והוא בראשונים (מאירי שם ועוד) בטעם הדבר כי הוא כדי למנוע הסחת הדעת על ידי דברים שיעמדו מול עיני המתפלל.

למעשה, קשה עד מאד להקפיד תמיד להתפלל בסמיכות לקיר, מהסיבה הפשוטה שבבית הכנסת בו מתקיימת התפילה ברב עם - אין כלל אפשרות שיעמדו כלל המתפללים בסמיכות לכותל המזרח. המנהג הרווח בזמננו הוא להתפלל בכל רחבי בית הכנסת, כשהיטיב בית הכנסת כגון שלחנות וכסאות חוצצים בין מרבית המתפללים לבין הקיר.

המאירי (שם) מבאר כי באופן שכזה אין בעיה, שהרי לשיטתו טעם הדבר הוא משום היסח הדעת, וכשוזוהי דרך התפילה וכל רגילים לנהוג כך, אין כאן משום היסח הדעת. עוד כתב שהאיסור נאמר אך ורק לגבי רהיטים קלי-משקל אשר זזים ממקומם בקלות ויש חשש שיסוּחו דעתו, אולם ריהוט הקובע במקומו והינו כבד דיו, אין כלל חשש. כך גם תירצו אחרים את המנהג (אבודרהם ועוד), כי האיסור שייך רק בדבר רחב ארבעה טפחים לפחות כגון מיטה וכיוצא בזה, אולם בספסלי בית הכנסת וכדומה אשר הינם צרים, אין חסרון ואפשר להקל בהם. ויש שכתבו (שי"ג במדריכי, הובא במג"א ז ס"ק לו) שרהיטים קטנים כרהיטי בית הכנסת אין בהם כדי להסיח דעת המתפלל.

בניגוד לדעות המגדירות דווקא חפצים גדולים וגבוהים כמהווים בכלל מאידך נימקו אחרים (כפ החיים שם אות קלד) את טעם האיסור להתפלל כנגד בעלי חיים באופן אחר, והוא כדי שלא יטילו רעי או מים במהלך התפילה, היות ואין בהם דעת להישמר ולהימנע מכך.

הסתפקו הפוסקים (בית יוסף או"ח שם ועוד) בנוגע לאדם - האם הוא נחשב כבעלי חיים לענין הפסק בתפילה.

לסיום יש לציין לדעות מסוימות (הובא במשנ"ב שם ס"ק סד) המצדדות לומר שאם הדבר החוצץ ניצב מחוץ לארבע אמותיו של המתפלל, אין בכך איסור.

פרשה ופשרה

ניחון בפרשה בענייני תפילה

חלונות בית הכנסת

בפרשת פקודי אנו למדים אודות אבני החושן, אשר נעשו כנגד שמות שבטי י-ה כמאמר הכתוב (ל"ט, י): והאבנים על שמות בני ישראל הנה שמים עשרה על שמותם פתוחי חתם איש על שמו לשנים עשר שקבט".

זיקה מיוחדת לשבטים הקדושים אנו מוצאים דווקא במבנהו של בית הכנסת. כך הובא בחז"ל (ברכות לא, א): "לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות", ובהתאם לכך מובא בשלחן ערוך (או"ח ז, ד): "צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדן, וטוב שיהיו בבית הכנסת י"ב חלונות".

מקור הדבר בדברי הזהר הקדוש בפרשתנו (דנא, א), בו מובא כי זוהי דוגמת בית הכנסת של מעלה - בו ישנם שנים עשר חלונות.

ואכן נהגו בתפוצות ישראל במקומות רבים לשלב במבנה בית הכנסת שנים עשר חלונות, ובהם משובצים במקרים רבים עיטורים נאים וסמלים המכוונים כנגד שבטי ישראל, אם על ידי אמנות בעיצוב הזכוכית עצמה ואם על ידי גילוף בעץ וכדומה.

מדויק מדברי הזה"ק וכן הובא בשו"ע הרב (שם סעיף ד) כי יש להקפיד שיהיו החלונות ממוקמים דווקא בצדי בית הכנסת ולא בכותל המזרח, אם כי יש למקום לפחות חלק מהם במזרח. ואכן במרבית בתי הכנסת ישנם שלשה חלונות בכל צד, או ארבעה בכותל המזרח וארבעה בשני הכתלים שבצדו.

הגה"ק בעל אשל אברהם מבוטשאטש מצייין כי אין הכרח שלא יהיו יותר מ"ב חלונות, אלא ההקפדה היא על כך שיהיו לפחות במנין זה.

נידון בפני עצמו הובא בפוסקים (עיי' רעיקא ובית מאיר שם), האם עדיף שיהיו החלונות פתוחים על שאין הקפדה על כך, ויש שכתבו שארבעה עדיף להותירם סגורים, והדבר תלוי בדיוק לשון הזה"ק.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

נאמר בפרשתנו לענין עבודת הכהנים בבית המקדש (מ, לא): "וַיִּקְרְצוּ מִמֶּנּוּ מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם", ומכאן מצאו רבותינו אסמכתא לנטילת ידיים קודם התפילה, אשר נתקנה כנגד הקרבנות.

בענין זה פשט המנהג ברוב תפוצות ישראל ליטול ידיים ללא ברכה, אולם ראוי לציין ללשון הרמב"ם (הלכות ברכות ו, ב): "כל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפלה מברך תחלה אשר קדשנו במצותיו וציוונו על נטילת ידיים".

אכן, מתוך המשך דבריו ניכר (וכך אכן פירשו חלק מנושאי כלי הרמב"ם בדעתו) כי אף לדעת הרמב"ם אין הדבר מדאורייתא אלא אסמכתא בעלמא, וכי הברכה מבוססת על כך: "שזו מצות חכמים, שנצטוונו מן התורה לשמוע מהן שנאמר: 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך'".

סדרה הצלוחתא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

יום שמחה עצומה היה לעם ישראל, כשסיים שלמה המלך לבנות את בית המקדש הראשון ובכך להביא לקיום מצות ה' בכניסתם של ישראל לארץ ישראל.

באותו יום קם שלמה ונשא תפילה, המתייחדת בכך שהיא בלולה מכל - שבח והודיה לצד תחינה ובקשה. את תפילתו הנעלית אנו מוצאים בספר מלכים (מלכים א פרק ח), בה ובתוכנה נעסוק בשורות הבאות.

ראשית פותח שלמה בתיאור העובדות, איך הוציא הקב"ה את עמו ישראל מתחת שעבוד מצרים, מאפילה לאור גדול, תוך שהוא בוחר בהם להיות לו לעם סגולה ומייחד את שמו עליהם. לא זו בלבד, אלא שאף ביקש הקב"ה להשרות שכינתו כאן בעולם הזה, לעשות לו דירה בתחתונים, ולשם כך בחר בעמו ישראל שיבנו בית לשמו.

כך מתבטא שלמה: **"מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא בְּחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל."**

עוד מוסיף ומדגיש שלמה בתפילתו כי דווקא באביו דוד בחר הקב"ה לעשות זאת, אולם תוך הבהרה כי רק בנו של דוד המלך הוא שזכה לכך בפועל. ואכן - לאחר שרכש דוד את מקום בית המקדש, זכה שלמה להגשים משאלה רוחנית נשגבה זו ולקיים בעצמו את המצוה החביבה כל כך, להשרות שכינה בישראל בבניית בית המקדש.

"וַיְהִי עִם לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה אֲלֵהִי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר ה' אֵל דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לְבָנוֹת בַּיִת לַיהוָה לְשִׁמִּי הַטִּיבָה כִּי הָיָה עִם לְבָבְךָ: רַק אַתָּה לֹא חָבַנְתָּ הַבַּיִת כִּי אִם בְּנָדָה הֵיטָא מִחֻלְצִידָה הוּא יְבָנָה הַבַּיִת לְשִׁמִּי."

כעת כשזכה שלמה לבנות את בית המקדש, הוא עומד ומתפלל, וראשית הוא פותח בשבחו של מקום: **"וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין פְּמוֹדֵךְ אֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְעַבְדֶּיךָ הַהֲלֹכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל לְבָב: אֲשֶׁר שָׁמַרְתָּ לְעַבְדֶּךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לוֹ וַתְּדַבֵּר בְּפִיךָ וּבִידֶךָ מִלֵּאֲתָ פִּיּוֹם הַיּוֹם."**

כאן עובר שלמה לחלק הבקשה, וזו לשון התפילה: **"וַיַּעַתָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֵר לְעַבְדֶּךָ דָּוִד אָבִי אֶת אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ לוֹ לֵאמֹר לֹא יִכְרַת לְךָ אִישׁ מִלְּפָנֶיךָ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת דְּרָכֶם לִלְכַת לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר הֲלַכְתָּ לְפָנֶיךָ."**

ממשיך שלמה ומבקש כי ייתן הקב"ה לבאים בשערי המקדש את המתנה המופלאה שבכפרת החטאים ופתיחת שערי השפע: **"לַיהוָה עֵינֶיךָ פְּתוּחוֹת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לְיָוִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אִמְרַתְּ יְהוָה שְׁמִי שָׁם לְשִׁמְעַת אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עַבְדֶּךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה, וְכֹאן בָּאָה תְּפִלָּה אֲרוּכָה בְּמִיּוּחַד עַל עֵינֶיךָ זֶה."**

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזו והדר

"אמר רבי יוסי, יא חלקי מגומרי הלל בכל יום" שבת קיח, ב. על כך תמהה הגמרא, והרי שנינו שהאומר הלל בכל יום אינו אלא מחרף ומגדף (עיי' שם במפרשים טעם הדבר), ומתרת שכוונת רבי יוסי להלל והודיה שאומרים בכל יום בפסוקי דזמרא.

רש"י (שם ד"ה פסוקי) מפרש כי אותם 'פסוקי דזמרא' היינו המזמורים (תהלים קמח - קצ) 'הִלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם' ו'הִלְלוּ אֶל-אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם', אשר יש בהם הילולים רבים. אולם לדעת הר"ף (שם) וכן נקט הרמב"ם (הלכות תפילה ז, יב) הכוונה לכל אותם מזמורים מפרק נ': 'תְּהַלֵּה לְדָוִד' ועד סוף הספר. וזו לשון הרמב"ם: "ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום מתהילה לדוד עד סוף הספר, וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם". אכן אף לפי מנהג זה עיקר התקנה היא לומר את המזמורים הנ"ל, וביותר עמדו הקדמונים (רב סעדיה גאון ועוד) על חשיבות אמירת מזמור 'תְּהַלֵּה לְדָוִד', עליו אמרו חז"ל (ברכות ד, ב) כי האומר שלש פעמים בכל יום הרי הוא בן העולם הבא. יש שנקט 'הגרא' בביאורו לספר דצינוטא סופ"ה ד"ה חמישה מלכין) כי עיקר אמירת מזמורים אלו אינה תקנה מאוחרת, אלא ביסודה היא חובה מן התורה.

פסוקי דזמרא מלווים באמירת 'ברוך שאמר' תחילה ו'ישתבח' בסוף, אלא שקיים נידון נרחב בפני עצמו לגבי זהות מתקני תקנה זו, האם היא אלו חז"ל או שמה רבותינו הגאונים.

עוד הובא בשלחן ערוך (או"ח נא, סו) כי יש לומר פסוקי דזמרא בנחת ולא במרוצה. מקור הדבר בארחות חיים (מאה ברכות ס"ג) המביא כי האומר במרוצה הרי הוא כמקצר בשבחו של מקום, ואין הקב"ה מרוצה מכך ח"ו. איך יש שכתבו (מגן אברהם או"ח נג ס"ק) כי נהגו לאומרם לכל הפחות במשך מחצית השעה.

מיקום פסוקי דזמרא בסדר התפילה נקבע דווקא קודם תפילת העמידה, אלא שהם נאמרים לפני קריאת שמע וברכותיה בשל הצורך לסמוך גאולה לתפילה. הטעם להקדמת אמירת פסוקים אלה לעיקר התפילה, מקורה בדברי חז"ל (ברכות לב, א): "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום - ואחר כך יתפלל".

סיבה נוספת הובאה בתוספות (שם לא, א ד"ה רבנן), כי ענין אמירת פסוקי דזמרא הוא כדי לעמוד בתפילה מתוך עיסוק בדברי תורה המביא לידי שמחה של מצוה וכובד הראש הנדרשים בעת התפילה.

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

נחיים

"נִשְׂאוּ נְהָרוֹת ה' נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּכִימִם" (תהלים צג, א).

מבאר המלבי"ם, כי הלא ידוע שאם לא גזירת הקב"ה שגור על הימים והנהרות להיות תחומים במקומם ולא להציף את העולם, היו אלו עולים על גדותיהם ומציפים עולם ומלואו עד להרס מוחלט. אם כן, הימים והנהרות הם שמעידים כביכול בקולם, כי השי"ת הוא המנהיג לבירה והוא משגיח על כל פרט בבריאה בהשגחה פרטית מדוקדקת.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדורו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' ויקהל:

1. תשובה ב, כיון שביים רביעי נבראו המאורות, ומובא שביים זה קיים חשש למחלת האסכרה אצל תינוקות, על כך יש לבקש רחמים.
2. תשובה א, שאף שאר הדברים השייכים לגאולה, כגון תחיית המתים ומלחמת גוג ומגוג, יהיו סמוכים זה לזה.
3. תשובה ג, בית המקדש של מטה, ובית המקדש של מעלה.

בסוף תפילת שמונה עשרה וכך גם בקדיש

אנו אומרים: "נושה שלום במרומי". באיזה שלום מדובר ובין מי למי?

- א) 'שלום' מלשון שלימות, כיון שבמרומם הכל שלם ונקי מכל פגם.
- ב) שלום בין שרי האומות העליונים, כדי למנוע מלחמות בעולם.
- ג) שלום שהקב"ה משכין בין האש והמים, מהם בלולים השמים.

בפסוקי דזמרא נאמר אודות ירושלים: "חזק בריחי שעריך". מה מבין הפירושים הבאים אינו הנכון?

- א) שיחוק ה' את בריחי שערי ירושלים, כדי למנוע מכל השפעה זרה לבוא בשעריה.
- ב) שיחוק ה' לעתיד את כניסות ירושלים, עד שלא תזדקק כלל לסגירת השערים.
- ג) שיקיף ה' את ירושלים בחומות של אש, והן שיגנו על העיר כמו שערים ובריחים.

בברכת אמת ויציב נאמר: "על הראשונים ועל האחרונים, באילו ראשונים ואחרונים מדובר?"

- א) המצוות הראשונות - מדברי תורה, והתקנות המאוחרות שמדברי סופרים.
- ב) הדורות הראשונים והקדמונים, וכך גם הדורות האחרונים והמאוחרים.
- ג) הדברות הראשונות שנאמרו בסני, ואלו האחרונות שנשנו במשנה-תורה.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m02803999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

בתחילת הפרשה מזכיר רבנו את מאמר חז"ל (בבא מציעא מב, א): "אין ברכה שורה לא בדרך הספור ולא בדרך המנוי", וראוי לדעת כי אין זו רק המלצה בגדר 'עצמה טובה קא משמע לך', כי אם הלכה פסוקה, וכפי שיבואר.

כך מובא בסוגיית הגמרא (ב"מ שם): "ההולך למוד את גורנו, אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו'. התחיל למוד, אומר: 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה'. מדד ואחר כך בירך - הרי זה תפילת שא, לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין". וכך אכן פסק המחבר להלכה (או"ח רל, ב), כי במידה וכבר מדד - אין לברך, מטעם זה שאין הברכה יכולה כבר לשרות בכרי באופן זה.

את הפסוק (איכה ג, נא): "עיני עוללה לנפשי מכל גנות עירי" פירשו בתוספות רי"ד וזו לשונם: "עיני העוללה לעצמו בעין רעה יותר מכל בנות עירי, שאני בעצמי שמתי בי עין רעה מרוב טובה שהייתי רואה לעצמי יותר ממה שהכניסו בי עין רעה כל בנות עירי ועין רע שבי שלטה בי ולקיתי וחסרתי כל אותה הטובה". לשון זו מבטאת את ההשקפה הנכונה על ענין זה, כי לא זו בלבד שאין לאדם להחציץ ולהתפאר בהצלחתו בפני אחרים, מפני עינם הרעה, אלא אף ידיעתו שלו עצמו יש בה כדי לפגוע ולהרע לו. בזהר הקדוש מובא (ח"א סד, ב) כי נדרש להזהר שלא לחשוף יותר מדי אף כשמדובר בתוכניות עתידיות של האדם, וזהירות יתירה נדרשת במידה וזקוק אדם לישועה הכרוכה בנס ומופת מעל לדרך הטבע, לבל יספר אודות ציפיותיו ותוכניותיו לאחרים (ראה דברי תורה להגה"ק ממונקאטש זי"ע מהדורה ב אות נג).

שולחן שבת עם האור החיים

'אתה לוקח חצי כדור כשעה לפני השינה' הרוקח עקב אחר הנהוניו של שרגא, מוודה שההוראות ברורות לו, 'את החצי השני ממש לפני שאתה נשכב לישון'.

הכדור המופלא, אשר ייעודו הרשמי היה לגאול את שרגא מנדודי השינה התוקפים אותו חדשים לבקרים, או ללילות - תלוי בעיני המתבונן, מלא את תפקידו נאמנה. בכל אופן ככל שנגע הדבר לתופעות לוואי שכיחות יותר ופחות, נדירות ומזרות ככל שיהיו.

שרגא עבר על דף ההוראות, בוחן את רשימת תופעות הלוואי האפשריות ומסמן במוחו 'וי' אחד אחר השני. ירידה בתיאבון? יש. כאבי ראש? בהחלט. פגיעה בחושי הטעם והריח? מדויק בעליל. מאכן הוא עבר לתופעות הפחות שכיחות. נפחות בבוהן רגל שמאל? קיימת ומוחשית. תחושת בערה בגבות? אכן כן. גרדת נוראה בתנוך האוזן? אין ספק.

ומה לגבי תופעות נדירות עד כמעט בלתי קיימות? אובדן זיכרון והזיות טורדניות? פריחה במעלה החוטם; קוצר ראייה ואישונים מורחבים ועוד כהנה וכהנה, הכל חי וקיים, ניתן למישוש ומוכר עד כאב.

אה, רק תופעה אחת לא קיבלה ביטוי של ממש. ישנוניות. נדודי השינה רק הלכו והחריפו, שיבשו את סדר יומו ואיימו להוציא את שלוות רוחו מאיזון ולדרדר אותו לתהום עמוק ואפל, ובעיקר מסוחרר ומטושטש, של עייפות מצטברת.

אם רק היתה גם השינה מצטברת, אולי זה עוד היה מתאזן איכשהו, אך לא. העייפות הולכת ונערמת לכדי הר אימתני, רכס ארוך של לילות נטולי שינה וימים אפלולים, ולעומתה השינה רק מצטמקת והולכת, כמעט ונעלמת מעבר לאופק.

עיגולים שחורים עיטרו את עיניו, מעניקים להם פן אומנותי, פיהוקי נשזרו בין שברי המשפטים שהצליח להוציא מפיו במשך היום, חשבונות ברמה גבוה יותר מאחד פלוס אחד הפכו לאתגר בלתי עביר מבחינתו וכל שיחה שחרגה מגבולות 'מה נשמע, קר היום' הוסיפה שכבה עבה וסמיכה לדוך המכסה את עיניו ממילא.

הרעיון הבא, אותו לחש מאן דהוא בשטיבלך באוזנו לאחר סדרת פיהוקים שאיימו לבלוע את איש שיהו בצהרי יום בהיר, היתה תרכובת בלתי נהירה של רכיבים טבעיים שכללו הכל, החל בסממני הקטורת ועד שבבי סקויה ננסית, אותם יש להריח וללעוס לסירוגין.

לאחר שגם פתרון אוילי זה לא הביא לתוצאה המיוחלת, פנה שרגא למרפאים אלטרנטיביים למיניהם, שרלטנים בגרוש שהפעילו עליו קסמים ובעיקר הילכו עליו אימים עם דקירות ומחטים.

כשכל זה לא עזר, ניאות שרגא לנסות את הפתרון הישן והטוב, המוכר ביותר.

'מה?!' ידידה החברותא היה המום, 'לא ניסית לספור כבשים?'

באתו לילה החל התהליך, באופן מסודר ושיטתי בדיוק כמו ששרגא יודע לעשות.

זו לא היתה סתם ספירת כבשים בנאלית, רגילה להחריד וחסרת כל ייחודיות וחן. בעיני רוחו ראה דיר, בעצם -

חוה עם כמה וכמה דירים, ולצידם רועי צאן בעלי מגבעת רחבת תיתורה שמוטה ברישול על צידו השמאלי של הראש, שפמפם דליל מעטר את פניהם ובידיהם חליל רועים ישן, קלוף קמעה.

הוא שמע את הגעיות, חש את הצמר מלטף אותו, האזין לזנבות הקש הנרמסות תחת הפרסות הדקיקות ונדחף בין מאות הכבשים המנסות לפרוץ את דרכן, לשעוט את המרחבים שבחוץ ואל האחו המוריק והמלבלב.

'רגע!' קרא להם בחיבה, 'הרפו נא מן המרוצה החפוזה והפראית והניחו לי רק למנות אתכם, לעמוד על מספרכם, ואחר כך - מבטיח אני, אניח לכם ליהנות מכרי הדשא הירקרקים וללחוך עשב כאוות נפשכם'.

'מהה...?' השיב לו העדר, נועץ בו עיניים עגולות ותמות. 'נו נו' הגיב בשמץ חיוך, 'שתיקה כהודאה'.

הוא סידר אותם בשורה אחת ארוכה, מוקפת, והחל את הספירה, אחד, ועוד אחד, עשר, עשרים, שלושים ושתיים. רגע, התבלבלתי. בעצם עשרים ושלוש, או שלא?

מפה לשם, שבע בבוקר ושרגע פותח את העיניים, משפשף אותן במרץ ולא רק בשביל למחות את שיירי קורי השינה. הוא רצה להיות בטוח, צבט את עצמו כדי לשלול היתכנות שהוא הוזה. 'באמת ישנתי?' שאל את עצמו רטורית, מאושר מעצם האפשרות, 'נרדמתי?!'

'אבל רגע!' האכזבה הכתה בו באחת, באופן ברוטלי וחסר רחמים, 'לא ברור לי כמה כבשים היו שם. נרדמתי לפני סוף הספירה'.

מאוכזב צעד לכולל, פנה אל החברותא ושיתף אותו בנעשה.

'הכבשים אינם, ולא תוכל לעולם לספור אותם' נתן בו ידידה מבט השמור לסיטואציות מסוג מאד מסוים, 'משום שהכל היה חלום, אשליה, תוצר של שינה איכותית. מאד איכותית'.

אשליה של עשרות שנים

דוד המלך עליו השלום מציין עובדה יבשה, אך עם זאת בעלת משמעות רבה ככל שמקדישים לה מחשבה (תהלים צ, א): "ימי שנֹתֵינוּ בָהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרִבְּהֶם עָמַל וְאָנֹן כִּי גֹזְחִישׁ וְנָעֲפָה".

במילים פשוטות - אנו חיים בסוג של אשליה מתמשכת, מתוקה או קודרת - תלוי בנסיבות החיים ובמסלול אותו קבעו לכל אחד משמם, והיא מסתיימת אוטוטו, בעוד כמה עשורים. שבעים שנה, מקסימום שמונים ובמקרים נדירים מעט יותר מכך, והכל מתפוגג.

נו? אז מה הבעיה? הבה נתייחס לכך מנקודת המבט הראויה, נבוז לאותה תופעה מדומה המכונה 'חיים' ונשכח שהיא בכלל קיימת.

המעשה הבא המובא בחז"ל (תענית כג, ב) מאיר את הדברים באור שונה בתכלית, מצביע על העובדה שזה לא כל כך פשוט.

חוני המעגל, התנא הקדוש המוכר יותר בשל הסיפור שהקנה לו את שמו - מעשה העווגה והגשמים, ישב וניתח לעצמו את לשון הכתוב (תהלים קכו, א): "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוֹב ה' אֶת שְׁבִיבַת צִיּוֹן הֵייוּ כְּחֻלְמִים".

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשפטים וערכו סיעור מוחות אימתני ומתמשך, אך לשווא. כולם הרימו ידיים. כולם, מלבדו. הוא החליט לשלוף את נשק יום הדין.

'אדוני השופט' הדברים יצאו מפיו נחרצים, בוטחים, 'נכון שלא שילמתי מס. אמת הדבר שהרווחתי מיליונים ולא חננתי את קופת המדינה אף לא בפרוטה. לא אכחד ולא אנסה להכחיש כי התעשרתי על חשבון הקופה הציבורית, הכל אמת ויציב'.

השופט מתבונן בו, תוהה לגבי המשך דבריו ולאן הוא חותר, והוא ממשיך.

'אבל הנה, אדון כהן המתגורר דלת מולי' הוא ממשיך בטון בוטח, 'הוא הרי משלם מיסים כנדרש ובאופן כללי מתייחס לחוק בכבוד הראוי ומקפיד על קלה כבחמורה'.

השופט מקמט את מצחו, מנסה לפענח את המתחולל מולו, וכל מה שיוצא לו מהפה זה: 'נו? עם סימן שאלה מהדהד, מתרה.

'זהו' סיים הנאשם בארשת ניצחון, 'הנה הבאתי למדינה משהו שמשלם מיסים במקומי. כעת אני יכול ללכת הביתה? עוד רגע אני מחמיץ את ארוחת הערב...'

יש ספק להיכן יישלח נאשם שכזה, לנוכח 'טענות צודקות' מעין אלו?

אולם לא כך הדבר בכל הנוגע ליחס של הקדוש ברוך הוא כלפינו, הן בנוגע לפרט והן בנוגע לכלל ובעיקר לשילוב שביניהם. כאן פני הדברים שונים, ונקודת המוצא היא, כלשון קדשו של רבנו האור החיים: **"כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ זֶה לְזֶה, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְהַתְקִים בְּכָל־לֵוִי יִשְׂרָאֵל, כֹּל אֶחָד יַעֲשֶׂה הַיְכָלֶת שְׁבִידוֹ וְיִזְכּוּ זֶה לְזֶה."**

אולם חשוב ואף חובה להבהיר ולחדד נקודה אחת קריטית.

אכן נמצאנו למדים כי הערבות ההדדית, השותפות המיוחדת לה שייך כל יהודי ואשר יוצרת את המכלול השלם הזה, היא המאפשרת לנו להיחשב כביכול קיימנו את כל מצוות התורה, הגם שאין אנו יכולים לעשות זאת בפועל.

אמנם, עלינו לדעת כי כל זה במידה ואכן נעשה הדבר מחוסר ברירה ובשל העובדה הפשוטה שאין בידינו לקיים הכל. אולם אוי לנו אם נתייחס לדברים, חלילה וחס, באותה דרך אדישה ומזלזלת בה התייחס לכך הנאשם במשל הנזכר.

נכון שאין בידינו לקיים את כל התורה כולה, אמת שהתורה ניתנה לנו - לבני ישראל, כיחידה אחת כוללת אשר על קיומה מופקדים חלקי העם השונים. אולם שאיפתנו, כמיהתנו ומטרנתנו הינם ליכות לקיים יחד את כל התורה כולה, ולא חלילה להשתמט במשיכת כתף ולקפוץ על המציאה, לשמוח כביכול ב'פטור' שניתן לנו.

אדרבה, נשמח בחלקנו הפרטי בתורה הקדושה, נעשה הכל כדי להשלימו על הצד הטוב ביותר ונפשנו תתמלא כיסופים להשלמת תרי"ג המצוות על ידי כל אחד ואחד מאיתנו בפרט, ועל ידי עם ישראל בכלל.

ידוע מאמר הזהר הקדוש (ויקרא עג ע"א) כי "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל - חד", ומובא בשם הקדמונים כי לא קיימת כלל אפשרות שישלים האדם את עצמו ואת בנין קומתו הרוחנית אם לא שיקיים את כל המצוות כולן, ורק במידה וזוכה להתעלות לדרגה זו של קיום כלל מצוות התורה נחשב הוא 'אדם השלם'.

כפי שסיכם זאת השל"ה הקדוש וזו לשונו (תורה שבכתב - הקדמה): **"הכלל העולה, אין האדם שלם אלא כשהשלים כל התרי"ג, וכשחסר האדם ולא קיים כל התרי"ג, אז הוא פגום, לפי שיעור חסרונו כן שיעור הפגיונות שפגם בנשמתו"**.

בהמשך דבריו עומד השל"ה על נקודה תמוהה בענין זה, ומוכיח כי כלל אין היתכנות שיקיים כל אדם מישראל את כלל מצוות התורה. אם כן, תמה השל"ה - כיצד ייתכן לומר שאין אדם נחשב 'שלם' עד שיקיים את כל תרי"ג המצוות, הלא אין כלל אפשרות כזו?!

יישוב לתמיהה זו מצאנו בדברי האור החיים הקדוש בפרשתנו, אשר בדבריו על הפסוק (ל ט, לב): **"וַיִּתְּכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהִל מוֹעֵד וַיַּעֲשֶׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ"** עמד אף הוא על תמיהה זו, וזו לשון קדשו: **"עוד נראה כי באן עשה הכתוב מחברת הפללות בקיום התורה [היינו שחיבר את כל הפרטים יחד ועשאם כלל אחד לענין קיום מצוות התורה (ראה אה"ח המבואר מדור מאורי אור)]"**, **וְהָרָאָה כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ זֶה לְזֶה, וְהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְהַתְקִים בְּכָל־לֵוִי יִשְׂרָאֵל, כֹּל אֶחָד יַעֲשֶׂה הַיְכָלֶת שְׁבִידוֹ וְיִזְכּוּ זֶה לְזֶה."**

"וְאוֹלֵי כִי לְזֶה רָמְזוּ בְּאֲמָרוֹ (ויקרא יט, יח): "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעֲךָ כְּמוֹדִי, פְּרוּשׁ, לְצַד שֶׁהוּא כְּמוֹתְךָ כִּי בְּשׁוֹמוֹ יִיטִיב לְךָ וּבְאֲמָצְעוֹתַי אֲתָה מְשַׁלֵּם שְׁלֹמוֹתְךָ, וְאִם כֵּן אֵינִי אַחֵר, אֲלֵא אֲתָה עֲצָמְךָ וְכֹאחֵד מִחֻלְקֶיךָ."

"וְכֹה מְצָאנוּ נַחַת רִוַח, כִּי ה' צִוָּה תְּרִי"ג מִצְוֹת, וּמִן הַנִּמְנָע שִׁמְצָא אָדָם אֶחָד שִׁישְׁנוּ בְּקִיּוּם כָּלָם. וְזֶה לְךָ הָאוֹת - כֹּהֵו וְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל וְנִשְׂיָם, יֵשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה בְּכֹהֵנִים שְׁאִין מְצִיאֹת לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתָם, וְיֵשׁ מִצְוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁאִינָם בְּכֹהֵנִים, וְכֵן בְּלוֹיִם, וְכֵן בְּנִשְׂיָם, וְזֶה מְצִיאֹת יֵשׁ לְיַחֲדֵי לְקִיּוּמָם הַשְּׁלֵמִים תְּקוּן לְרַמְזָה" אֵיבְרִיו וְשִׁס"ה גִּידִיו אֲשֶׁר יְכֻנּוּ לָהֶם."

"אֵלֵא וְדַאי שֶׁתְּתַקֵּם הַתּוֹרָה בְּמַחְבֵּרַת הַפְּלִלוֹת וְיִזְכּוּ זֶה מְזֶה, וְהוּא מֵה שְׁאֲמַר הַכְּתוּב כָּאן: "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה', כִּנְה לְכֹלָם יַחַד מְעֲשֶׂה כָּלָם, הַגֵּם שְׁמָהֶם הִבִּיאוּ הַנְּדָבָה מֵהֶם עָשׂוּ מְלֹאכָה, יֹאמֵר עַל פְּלִלוֹתָם שְׁעָשׂוּ הַכֹּל". עד כאן דבריו.

הבה נתח את זה לרגע. אדם חטא בהעלמת מס כבדה. פרוטה לפרוטה הצטברה, מאה שקלים ועוד מאה, והנה כעבור עשור הוא מעד, שגה בחישוב מהלכיו ונתפס על ידי הרשויות. באחת הוא מוצא את עצמו כבול באזיקים, נגרר מביתו אחר כבוד ומושלך לניידת עם אורות כחולים מהבהבים לתדהמת השכנים ולקול בכי בני המשפחה.

מפה לשם התערבו עסקנים, פעילים קהילתיים וקרובי משפחה בעלי קשרים, עירבו את טובי

משמעות הפסוק היא, כי שבעים שנות הגלות שבין חורבן בית המקדש הראשון לבניינו של הבית השני נתפסת כשבעים שנות חלום, חלום בלהות שהתפוגג ברגע בוא הישועה הגדולה בבנין בית שני. על כך ישב חוני ותהה - הייתכן בכלל מצב של חלום מתמשך כל כך? כזה הנמשך שבעים שנה?

חז"ל מספרים לנו את שאירע בהמשך.

באחד הימים פסע חוני במקום כל שהוא, ולאחר דין ודברים מסוים בו מאריכה הגמרא - מספרים חז"ל כי פרש חוני לקרן זוית, הסב לסעוד את ליבו, ונדרם. משמים דאגו לכך שתצמח סביבו כעין שן סלע גבוהה למדי, כזו שהסתירה אותו בעודו ישן, ובאורח פלא נמשכה שנתו שבעים שנה תמימות. כשהתעורר לאור מכן משנתו הממושכת, נכח לראות כי אכן - הוא ישן במשך שבעים שנה. בכך קיבל תשובה על תמיהתו.

הועיד חוני פעמיו לבית המדרש, שם הצטער להיתקל באתגר לא צפוי - ציבור הלומדים כלל לא האמין לו כי הוא הינו חוני המעגל, מה שהביא לכך שלא היה לו עם מי ללמוד, וצערו היה קשה מנשוא.

חלשה דעתו של חוני, ביקש רחמים כי ילקח מן העולם, ואכן פעלה תפילתו. אודות כך התבטא האמורא רבא בביטוי המבהיל הבא: **"או חברותא - או מיתותא"**.

אז רגע, שנבי.

דוד המלך מציג את העולם כסוג של אשליה, דמיון ותו לא, בהחלט לא משהו שיש לתת לו משקל יתר, ולעומתו חוני המעגל חש תחושת החמצה כה עמוקה, כאב קשה מנשוא, לאחר שהחמיץ את אותם שבעים שנה. אז מה נכון?

פרוזדור - כהונה לטרקלין

דומה שהתשובה לשאלה זו טמונה בדברי רבא בהם חותמת הגמרא את הסיפור המופלא: **"או חברותא - או מיתותא"**, המשפט המבטא יותר מכל את תחושת החמצה אותה חווה חוני המעגל כשהתברר לו כי יקשה עליו מעתה ביותר ללמוד ולעבוד את קונו כראוי.

אכן, במידה ולאדם יש אפשרות לממש את עצמו מבחינה רוחנית ולהגיע להישגים אליהם הוא נדרש להגיע, לתעלות במעלות התורה והעבודה וליישם את שליחותו בעולם, אזי אין ספק שכל רגע בעולם הינו יקר מפז ובעל חשיבות עליונה.

אולם אם מטרת חייו של האדם אינה כזו, אם מגמתו הינה לקנות שביטה בעולם הזה ולהעמיק בהוויתו הרדודות, לטבוע במדמנת ההנאות השטחיות ולהתייחס לעולם השקר כאל דבר שיש בו ממש, אזי אין ספק שעצם קיומן של שבעים שנה אלו הינו החמצה.

הוא אומר - אם נתייחס לעולם הזה כאל דבר שיש בו ממש, אזי לא יהיה בו ממש, ולהפך - אם נתייחס אליו מנקודת המבט הנכונה כאל מקום המשמש כהכנה לעולם האמת ותו לא, דווקא אז יקבל העולם הזה משמעות אמיתית, פנימית.

"העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא" קבעו חז"ל (אבות ד, טו), וגם התרו: **"התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין"**.

דברים מבהילים בענין זה מצאנו בבאורו של רבנו האור החיים הקדוש בפרשתנו, על הפסוק הפותח את הפרשה (לח, כא): **"אֵלֶּה פְּקֻדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְגו'"**, תוך שהוא עומד על דיוק לשון הכתוב: **"אֵלֶּה, דווקא הם ותו לא"**.

ואלו דבריו: **"אָמְרוּ 'אֵלֶּה, לְפָסַל כָּל מְנַיִנִים שְׁבִעוּלָם. כִּי כָּל מֵה שְׁמִינָה אָדָם מְקַנְיָנִים הַמְדָּמִים - אֵין מְנַיִנו מְנַיִן".** אכן לצד זאת הוא מבהיר: **"אֲבָל מְנַיִן זֶה עוֹמֵד לְעוֹלָם, וְהַטַּעַם - לְהִיּוֹת מְנַיִן הַמִּשְׁכָּן הַמְּפֹאֵל אֲשֶׁר שְׁכֵן שָׁם אֱלֹקֵי עוֹלָם ה'."**

קנייני העולם אינם ברי קיום, ומסיבה זו גם לא ניתן למנות אותם או להצביע עליהם כקיימים בעצם. כך גם שנות העולם ומנין השנים, הכל חסר משמעות וקיום לולא שיוצקים בהם את התוכן האמיתי התכליתי הפנימית של הבריאה כולה.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

לצד קדושתו הנשגבה של רבנו וגדלותו העצומה בתורה, עוד נודע בפקחותו הנדירה ובהיותו חכם העדיף מנביא, וכפי שמעיד המעשה הבא.

ערב שבת אחד נקלע לעיר סאלי שבמרוקו, מקום מושבו והנהגתו של רבנו, יהודי אמיד אשר נקלע לאזור בדרכו למסחר ביריד, ותר אחר מקום להתאכסן בו בשבת הקרובה. הוא לא נאלץ לחפש זמן רב, שכן כעבור זמן קצר מצא את ידידו ורעו משכבר הימים - אחד מעשירי הקהילה עמו עמד בעבר כמה וכמה פעמים בקשרי מסחר ואף ידידות שררה ביניהם.

זה האחרון הזמינו בסבר פנים יפות לשבות את שבתו אצלו בבית, העמיד לרשותו את החדר המפואר והמרווח שבביתו ואף נעתר לבקשתו לשמור על צרור כספו הכבד במהלך השבת, לבל יניחו עליו זדים את ידיהם.

דא עקא, חמדת הממון לא פסחה על אותו מארח והפיתוי העצום גבר עליו, עד כדי כך שלא עמד בניסיון ושלח את ידידו בפיקדון, ניכס לעצמו את צרור הכסף.

במוצאי שבת קודש, כשניגש האורח למארחו והודה לו מעומק לב על האירוח הנפלא, הוסיף וביקש כי ישיב לו את צרור כספו, אולם לתדהמת האורח - זה האחרון הכחיש מכל וכל וטען כי לא היו דברים מעולם.

לא נותרה לו כל ברירה, והוא הזמין את המארח לדין תורה אצל רבנו.

רבנו שמע את הטענות, ופנה אל האורח: 'אמור נא, שמא עדים היו לך בשעה שמסרת לידיי את צרור הכסף, אשר נכחו בנעשה ויכולים להעיד על כך?'

'לא ולא' השיב הלה, 'רק שנינו עמדנו - על יד עץ שצמח במקום.'

'גש והבא נא את העץ' פקד עליו רבנו, שיבוא ויעיד לפני בית הדין.'

התובע, יהודי תם וישר אשר אמונת החכמים שבליבו איתנה היתה כברול, לא חשב פעמיים. תיכף יצא לדרכו אל העץ, לזמנו להעיד...

חלפו כמה דקות, והנה אומר רבנו כמו לעצמו: 'ודאי כבר הגיע התובע אל העץ, והתובע מצידו הגיב על אתר: 'לא נראה לי, העץ המדובר רחוק מכאן כברת דרך ארוכה.'

'אהה! נתן בו רבנו עיניים מזרות אימה, 'תן תודה והתוודה כי לקחת את הכסף, שאילולא כן - מניח לך הידיעה אודות מיקום העץ?'

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

פגש פעם הגאון ר' אייזיק שר ראש ישיבת סלבודקה זצ"ל את תלמידו, מגיד המישרים ר' שלום שבדרון זצ"ל, בעודו צועד ברחוב עם שני ילדיו. התעניין ר' אייזיק מה מעשיו בשעה זו עם ילדיו ברחוב, ונענה כי הוא בדרכו אל הרופא לנוכח צינון שתקף אותם. 'אז הפרה לוקחת את עגליה אל הרופא?...' אמר, ולא יסף.

היה בכך משום מוסר חודר כליות אודות הכוונה הראויה שיש לאדם לכוון בכל מעשיו, ואף אלה שאינם משייכים במוצהר לקיום התורה והמצוות. הנה לנו, אדם לוקח את בנו אל הרופא, ובכך הוא מקיים חסד עם היהודים - שהם במקרה בניו, בניגוד לבעל חיים גם ונבער שאין לו כל מטרה נעלית יותר מהפעולה הגשמית עצמה.

במשפט אחד מסכם זאת רבנו בפרשה (לט), א): "שִׁהְיוּ אוֹמְרִים בְּשַׁעַת הַמְּלָאכָה: 'הֲרִי אֲנוּ עוֹשִׂים דְּבַר זֶה כְּאִשֶּׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה'."

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

מסופר על האדמו"ר ה'ברכת אברהם' מסלונים זי"ע, אשר גונבה לאוזניו שמועה אודות פרסומה של אחת מחברות המזון בארץ שהודיעה על כך שמוצר מסוים שלה, מוצר מותרות אשר כל כולו תאוה לחך - החל מאותו יום כשר בתכלית ההידור ונמצא תחת השגחה.

הציבור צהל לנוכח הבשורה, ואילו האדמו"ר הצטמרר, הזדעזע. 'ומה עם הרמב"ן?' שאל בכאב, 'וכי את ההכשר שלו יש להם? כוונתו היתה לדברי הרמב"ן הידועים (ויקרא ט, ב) המזהיר את האדם לבל יהיה נבל ברשות התורה, אלא יקדש עצמו במותר לו ויהיה פרוש מן המותרות.

בני אדם נוטים לחפש את המותר, האפשרי בגבולות ההלכה. אינם מרחיבים את אופקיהם הרוחניים ואין הם מחפשים לעשות רצון קונם בשלימות, באופן שיעלה בקנה אחד עם תכלית מטרתם בעולם.

לא כן עשו בני ישראל במלאכת המשכן, אלא אדרבה הם חיפשו והשתוקקו להוסיף עוד ועוד בקיום רצונו יתברך, עד לשלימות של ממש, ומהם נלמד וכן נעשה, כדברי האור החיים הקדוש בפרשתנו.

"וַחֲכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֱהָל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ" (לט, לב), כתב רבנו: "פרוש, לא הם כלל. שאם ה' מצוה עוד בעבודתו יתברך, יעשו בני ישראל בכל אות נפשם, אלא שכלתה המלאכה אשר צוה ה'."

גם אתם זכותם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או בנדירים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כבוד מערכת "ובחרת בחיים" שלום וברכה,

ברצוני לשתף אתכם בסיפור מרגש בזכות לימוד פירוש ה"אור החיים" הקדוש, מתוך תקווה שחיוזק זה יעודד אחרים לקבל על עצמם את הסגולה המיוחדת הזו.

לפני מספר חודשים, יצא לי לקרוא בחוברת אוצר פניני החסידות את המדור שלכם, ושם נתקלתי בסיפור על כוחו של לימוד פירוש ה"אור החיים" הק' על הפרשה. דברי החיוזק הללו נגעו לליבי במיוחד, כיוון שבאותה תקופה הייתי במצב בריאותי מדאיג מאוד. עברתי תקופה לא פשוטה, עם חששות כבדים וחוסר ודאות לגבי מצבי הרפואי.

המילים שקראתי הדהדו בי, והחלטתי בלי נדר לקבל על עצמי ללמוד בכל שבוע את פירוש ה"אור החיים" הקדוש. זה היה במוצאי שבת, וכבר למחרת בבוקר - ביום ראשון - ראיתי בעיתון פרסום על מבצע מיוחד על סדרת ספרי "אור החיים". ראיתי בכך סימן משמיים, וכעבור ימים ספורים רכשתי את הסדרה.

התחלתי ללמוד בהתמדה, משתדל להבין ולהעמיק בדברי הקדושים של ה"אור החיים" הק'. הרגשתי כיצד הלימוד הזה נותן לי כוחות, מחזק את נפשי, וממלא אותי באמונה וביטחון. כעבור זמן מה, ניגשתי לבדיקת MRI, בדיקה שביצעתי באופן קבוע למעקב רפואי. לא תיארת לי לעצמי שאקבל חדשות כה מפתיעות: הרופאים גילו שיפור משמעותי במצבי - כזה שלא היה כבר תקופה ארוכה!

ההתרגשות הייתה עצומה. אני מאמין בלב שלם שזהו לא מקרה, אלא כוחו העצום של לימוד התורה, וזכותו של ה"אור החיים" הקדוש שעמדה לי.

אני כותב לכם מתוך תחושת הודיה גדולה לה', ומתוך רצון לחזק אחרים שזקוקים לישועה. אין ספק שדברי הצדיקים אמת - לימוד פירוש ה"אור החיים" הקדוש הוא סגולה נפלאה, ואני קורא לכל מי שנמצא במצוקה, גשמית או רוחנית, לאמץ את הלימוד הזה ולראות ישועות.

תודה לכם על פועלכם בזיכוי הרבים, יהי רצון שתמשיכו להפיץ את אורו של ה"אור החיים" הקדוש בקרב עם ישראל.

ברכה ובהערכה,
חיים ל.

מתיבתא אור החיים

זקני מו"ר זצ"ל שהפרשת הראשית השאיר ברכה בהשיריים, וכמאמר חז"ל (ב"ר פרשה טז ושמור פרשה לה) שלא ה' העולם כדאי להשתמש בוהב רק למען צורך גבוה כתיב הניף תנופת זהב, שכל זהב שנמצא בעולם הניף על ידי זה, וגבי כסף ונחושת כתיב לשון מרים כנ"ל.

והנה המעיין בדברי החכם ר"י אברבנאל יתיישוב הדברים היטב על נכון, ותתורץ קושיית השפתי צדיק כראוי, וזה לשונו: השאלה הה' במה שנזכר כאן 'כסף פקודי העדה' כמה היה ומה שנעשה ממנו, ולא זכר הכסף שבא בנדבה בתרומת ה' כמה היה ולא ידענו מה נעשה ממנו, ואין לך שתאמר שלא בא בנדבה והתרומה שום כסף ושולכן לא נזכר כאן, כי הנה בפרשת ויקהל נאמר כל מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת ה' הרי שבא כסף בנדבה, וכן כתב רש"י בפרשת כי תשא ששלוש תרומות נזכרו שנים מהם על ידי מנין בקע לגלגלת והג' היא תרומת המשכן ולא היתה יד כולם שוה בה. אלא כל איש מה שנדבו לבו שנאמר כל מרים תרומת כסף ונחשת וישאר אם כן הספק למה לא נזכר כאן כסף הנדבה. ובהמשך הפרשה יישב את הקושיא, וכה כתב: ואמנם הכסף זכר 'כסף פקודי העדה', להגיד כי מכסף הפקודים נעשו אדני הקדש ואדני הפרכת ומה שאר עשה ויום לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אותם. ולפי שכל המלאכה הנזכרת למעלה נעשתה מכסף הפקודים ולא מכסף התרומה, כי לא נעשה ממנו דבר מהכלים הנזכרים, לכן לא נזכר כאן. ואין ספק שעשו ממנו כלי השרת כמו שכתב רש"י הנה אם כן לא נזכר כאן כסף התרומה, לפי שלא נעשה ממנו דבר מכלי המשכן, והיתה הכוונה בפקודים האלה להודיע כמה מהזהב והכסף והנחשת נכנס בכלי המשכן אשר זכר, והותרה בזה השאלה הה'.

ושבע מאות וחמשה ושבעים לוי העמודים וצפוי ראשיהם וחשוקיהם, והשאר נתנו באוצר. וכע"ז כתב בפנים יפות בפסוק בפרשת ויקהל שם (לה כד) 'כל מרים תרומת כסף ונחושת' וגו'. הנה לא מצינו בפרשת אלה פקודי שהוצרכו לכסף, דחשב שם כל צרכי המשכן מכסף פקודי העדה, ונראה דהאי כסף נדבה היה צריך לכלי שרת כמו שמצינו בנשיאים שנדבו קערות ומזוקי כסף, והיינו שהקדישו כלים שלימים כמו הנשיאים וכן כלי נחושת להכי חשיב ליה בפני עצמם וכו'. עיינו שם.

ובשפתי צדיק (אית ד) כתב על זה: אור החיים הקדוש מביא דעת אבן עזרא שלא היה נדבות כסף רק המחצית השקל, והוא חולק מדכתיב בפרשת ויקהל 'כל מרים תרומת כסף'. אכן באמת פלא אם היה עוד כסף למה לא זכר הכתוב החשבון כמו משקל הזהב והנחושת, ובפרט לפי מה דאיתא במד"ר שחשדו ח"ו למרע"ה עד שנתן החשבון, ואם ה' מעלים חשבון הכסף אשר חוץ השקלים ה' מתחזק החשד, מכל זה נראה שלא ה' שום נדבת כסף חוץ השקלים, ומה שכתוב מרים תרומת כסף יש ליישב מפני שהתנדבו ברצונם להביא עוד כסף, ואף שלא נתקבל מהם, אין הכתוב מקפח שכן ברי' לשבח נדיבתם, ונראה דלשון הרמה דכתיב קאי על כל רכושם שנשאר להם, שעל ידי נדבת לבם נתרומם גם הנשאר להם כמו בתרומה ומעשר שנקרא ראשית, שכן שמעתי מפ"ק

כתב רבינו (שמות לח כח): ואת האלף ושבע וגו'. פירוש הנשארים, ורבותינו ז"ל אמרו (שמו"ר נא) ששכחם וכשזכר אותם אמרו ואת האלף וגו' הם ממה שעשה ויום וגו', והנה להסבירם מהחכמים (ראב"ע) כי לא היה כסף בנדבת המשכן זולת מחצית השקל, יתבאר אומרו ואת האלף על זה הדרך לפי שמצינו שצוה ה' בתרומת הכסף מחצית השקל ובכל מלאכת המשכן לא מצינו שצוה ה' מעשה כסף זולת האדנים והוויין וחשוקיהם, וביאר באדנים שצריך ככר לאדן והוויין לא הודיע ה' שיעורן ושיעור חשוקיהן, לזה נתחכם בצלאל וחלק הנשאר מהאדנים ועשאן וויין שהגם שלא צוה ה' שיעורן ממה שנתן שיעור לאדנים השכילו כי הוויין וחשוקיהם היו מהנשאר, ולזה אמר ואת האלף וגו' עשה וויין פירוש שחלק הסך לוויין, ואין הכי נמי אם היה נשאר יותר או פחות היה מחלק הנשאר, ואם היה אומר הכתוב ויעש וויין וגו' יהיה נשמע כי נאמר מפי אל עליון שיעור זה ולא כן הוא אלא מכללן של דברים הבין כנזכר, ודעתי אינה כסברא זו כי ודאי כי כסף אחר היה בתרומת המשכן מלבד הבקע לגלגולת כי מקרא מלא דבר הכתוב בוויקהל (לה כד) 'כל מרים תרומת כסף ונחושת', ובפסוק זה לא יצדיקו דברי רב"ע שיישב בפסוק (כה ג) וזאת התרומה, והמשכיל יבין.

וזה לשון האבן עזרא: אמר הגאון, כי לא מצאנו כסף במשכן, כי אם כסף פקודי העדה, אם כן איך כתוב כי הכסף נדבה. והוא השיב, כי כסף אחר היה נדבה לצורך שולחן כסף, כי לא יתכן שלא יהיה שם שולחן לתקן עליו שום דבר, או לתתוך או לרחוץ עליו ולחצוצרות ולמזורקים. וכ"כ בהדר זקנים (לעיל פסוק כה): 'וכסף פקודי העדה', אינו אומר 'כסף התרומה' ולא 'כסף התנופה' כמו שאמר 'ונחושת התנופה', אלא 'כסף פקודי העדה' כסף הרבה התנדבו, אלמא לא לצורך המלאכה אלא מאת ככר למאת אדנים, ואלף

האור החיים הקדוש מציין כי בפרשתנו מוכח שהיה משה נקי כפיים ולא היה חמס בידיו במעשה המשכן. האם תדע מתוך איוו עובדה למד זאת רבנו?

- (א) מכך שסייעו למשה רבנו מן השמים לבנות את המשכן בדרך נס.
- (ב) מהעובדה שזכה משה רבנו להשראת השכינה עליו בתום מלאכת המשכן.
- (ג) שמכך שרואים שניתן למשה הכח לברך את ישראל לאחר שהקים את המשכן.

תשובה מגליון קודם: תשובה ג'

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.
 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
- בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מצא חיים חידה שבועית בעיני דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה
באור החיים המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא

מחברים להיום
לשמיעת שיטורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

מחילת חוב לשיבה ממעות מעשר כספים

יוסף בשם רש"י.

יש לברר האם גם בנידון דידן שהפועל עשה מלאכה והתחייבו לשלם לו שכר פעולתו, הוא יכול לחשב את החוב על דמי מעשר, שהרי מעולם לא הגיע הכסף לידי ולא הוציא לאיש, ונבוא לעיין במקור הדברים ומשם נלמד לנידון דידן.

מצוות תרומות ומעשרות כשמעכב המלווה לעצמו

שנינו במשנה במסכת גיטין (ז:): המלווה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן, מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני. מתו צריך לטול רשות מן היורשים, אם הלואה בפני בית דין אינו צריך לטול רשות מן היורשין.

והקשו בגמרא על דין המשנה, הרי מצוות תרומות ומעשרות היא לתת לכהן וללוי, וכיצד יכול לעכב לעצמו את מעשרותיו ומתנותיו ולא לתת אותם לכהן וללוי ולעני.

ותירצו בגמרא בשלושה אופנים: א. רב תירץ, שהמשנה עוסקת 'במכירי כהונה ולוייה', כלומר, ככהן ולוי שהם מכיריו ואוהביו של המלווה והוא רגיל לתת להם תמיד את תרומותיו ומעשרותיו ולכן זכו בהם משעת הפרשה. ב. שמואל תירץ, שמזכה לכהן וללוי על ידי אחרים, ואחר כך נוטלם לעצמו לפירעון החוב. ג. עולא תירץ שהמשנה עומדת בשיטת רבי יוסי 'שעשו את שאינו זוכה כזוכה', ופירש רש"י (שם ד"ה ע"ט) שלדעת רבי יוסי עשו כן במקומות רבים כגון לענין עני המנקף בראש הזית, ומצודות חיות ועופות, ומציאת חרש (גיטין ס"ג:), ולענין כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות (בכורות יח:), ולענין השוכר את הפועל שילקט בנו אחריו (ב"מ יב:) מפני התקנה, ואף כאן שיש בזה תקנה לכהן וללוי עשו

הפועל שילקט בנו אחריו (ב"מ יב:) מפני התקנה, ואף כאן שיש בזה תקנה לכהן וללוי עשו

המשך בעמ' ב'

בעל מלאכה הזומן לשיבה על מנת לעשות בה כמה עבודות שיפוך. לאחר מספר ימי עבודה סיים את מלאכתו נאמנה ובא למשרד השיבה לטול שכרו הראוי לו; מנהל השיבה ביקש ממנו אם יוכל להמתין כשבוע ימים מפני שקופות השיבה ריקה כעת לאחר כמה הוצאות חריגות, בעוד שבוע הוא מקווה שבעזרת ה' ישיג את מימון עבודתו ויבוא על שכרו; דא עקא כי גם לאחר שניאות להמתין שבוע, ואף שבוע נוסף לאחר מכן, וגם חודש נוסף לאחריו, וכבר עבר זמן וחלפו זמנים טובא ששכרו מתמהמה ועדיין הוא ממתין עד בוש, עד שהפנים סדפו של דבר כי מצבה הכלכלי הקשה של השיבה לא מאפשר את תשלום שכרו. בעוד שהאגף הרוחני של השיבה מתפתח יפה, וכבר נודעה שמה של השיבה לתהילה ולתפארת על תלמידיה המעולים והמצוינים, המצב הגשמי עגום ואפילו קשה. בקושי ניצבת על רגליה בצרכיה הבסיסיים לצורך קיומה;

לאחר שבעל המלאכה ראה נכוחה את פני הדברים והבין שאך סיכויים קלושים שיראה את משכרותו בקרוב, גמלה בלבו ההחלטה כי במקום לתבוע את החוב הוא יתרום אותו מדמי מעשרותיו למען השיבה המצוית, ושאלתו בפיו האם אכן ניתן למחול מדמי מעשרות, שהרי אינו נותן כעת כסף למוסד ואף הכסף לא הגיע לידי מעולם, ואם כן יש לברר האם יכול הוא לחשב את מחילת החוב מסכום מעשרותיו ומחילת החוב כנתינה תחשב. אף זאת העלה לשאלו, מאחר שסכום החוב הינו גבוה ועולה על עשיית מרווחיו, האם הוא יכול לחשב במחילת החוב אף עבור המעשר מרווחיו העתידיים:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כתב הרמ"א (יור"ד סימן רנו סעיף ה): מי שמפריש מעשרותיו והלוה לעני משלו, מפריש מעשר שלו ומחשב על זה שהלוה לעני, ומעכב לעצמו מה שהפריש. ומקור הדברים בבית

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

מזווה ביחידת דיור

בניתי יחידת דיור מעל גג ביתי אותה השכרתי לשוכר הגון שמצאתי בעז'ה; רציתי לברר, על מי מוטל החיוב לקבוע את המזווה, האם על המשכיר או על השוכר:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מצוות מזווה היא 'חובת הדר', ועל כן החובה מוטלת על השוכר, אלא שאחרי שקובעים את המזווה אסור להסירה, ומטעם זה המנהג הוא המשכיר קונה את המזווה לשוכרים.¹ לגבי הברכה, אם השוכר נכנס ונותן למשכיר רשות, המשכיר יכול לקבוע בברכה. קודם לכן, המשכיר יכול לקבוע אם הוא רוצה, מאחר והדירה מיועדת למגורים.

המחויב גם בברכת בורא נפשות וגם בעל המחיה

- מה קודם

השתתף בשמחה שהוגשו לאורחים בקבלת קהל גם מיני מזונות וגם מגשי פירות מגוונים, והתחייב בשתי ברכות, גם בברכת מעין שלש וגם בבורא נפשות, על איזה מהן צריך לברך קודם:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

ירבך ברכת מעין שלוש קודם שהיא ברכה חשובה יותר.² יש מי שאומר שכאשר החיוב בבורא נפשות הוא מפירות

1 ז"ל הרמב"ם (הל' מזווה פ"ה ה"א): המשכיר בית לחבירו על השוכר להביא מזווה ולקבוע אותה אפילו היה נותן שכר על קביעתה, מפני שהמזווה חובת הדר היא ואינה חובת הבית, וכשהוא יוצא לא לטלנה בידו ויצא, ואם היה הבית של כותי הרי זו נטלה כשיצא.

2 מעיקר הדין כל דבר שאינו מעשה אומן מוטל על השוכר (ח"מ פ"ה ס"ד).

3 בבבאור הלכה (סימן רב סעיף א' ד"ה ברכה) ז"ל: "עיי' פ"מ"ג (פתיחה)

למנוח בריית א"ת י' שמצדד דירבך המעין שלש קודם היא חשובה." לפי"ז מי שאכל ויק ואח"כ עונה ירבך תחלה על המחיה ואח"כ בורא נפשות. וכן כתב באשל אברהם (ב"ש"ש)

(פ"ה ש"ב פ"מ"ג) אין מתעמלמן, היינו שדורש על הנוף בכח שייגע וזיעתו; ואסור לדחוק בריסו של תינוק כדי להוציא הרע.

6 שאלה זו לא מצויה כ"כ בארץ, מאחר ועל פי רוב אין למלווה עניין שיתנו לו דוקא שיקים ואין לדבר זה ערך,

וירקות יברך בורא נפשות קודם.⁴

רפלקסולוגיה בשבת

תינוק קטן הסובל ואפשר לסייע לו על ידי טיפול

רפלקסולוגיה [לחיצות כנפות הרגליים ועל השרירים לתועלת

הריפוי] האם מותר לעשותו בשבת:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

כל רפואה בשבת לצורך אדם בריא אסורה,⁵ שגזרו חז"ל שמא יבוא לשחוק סממנים. אך התירו הפוסקים 'לעשות בשבילו רפואה שאין בה מלאכה' (משנה ברורה ס"י ש"כ סק"א), ועל כן אם התינוק סובל מחאבים חזקים מותר לעשות לו טיפול רפלקסולוגי כדון 'כאב חזק או שנפל למשכב', אולם אם מדובר במיחוסים קלים בלבד, יש להימנע מהטיפול בשבת.

ריבית בפירעון על ידי שיקים

אחד הלווה לחברו 1,000 דולר בהחזר של 20 תשלומים

שווים. המלווה דרש לקבל 20 שיקים כנגד הלוואה, מכיוון

שנזח לו לשלם באמצעות שיקים קטנים של 50 דולר לכל מיני

מטרות. בארה"ב, עלות רכישת שיקים אינה מבוטלת, והמלווה

חסך כ-20 דולר בעלות השיקים. האם יש בחסכון זה של

המלווה משום איסור ריבית:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם המלווה מתנה את הלוואה בקבלת שיקים כאלו, יש לדבר משום ריבית, שהרי בעצם הוא פורע לו גם את עלות השיקים שהמלווה חסך. אולם אם לא היה ביניהם שום תנאי,

אלא כך היה נוח ללווה לפרוע את החוב, הדבר מותר.⁶

ערב לאחר מתן מעות

אחד ביקש הלוואה מחברו, והלה הסכים להלוות לו בתנאי

שיעמיד ערב. מאחר שהלווה היה זקוק בדחיפות לכסף, סוכם

ביניהם שהערב יבוא לאחר קבלת הלוואה, וכך גם כתבו

בבטור הלוואה ואף ציינו את שמו של ערב פלוני. האם הערב

מתחייב:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

מעיקר הדין ערב לאחר מתן מעות אינו מתחייב אלא בקניין,⁷ אולם אם הערב חתם על השטר, הוא חייב מאיר ובזמנו כל חתימה על שטר היא כקנין סיטומא.⁸

המליץ לחלפן כספים להחליף שיקים שאין

עליהם כסיו

אדם המנהל קשרי מסחר שוטפים עם חלפן כספים, ביקש

ממנו לפרוט שיקים בדולרים בסכום גבוה מאוד עבור אדם

אחר שזונק לשקלים לעסקה מיידית. מאחר שהחלפן אינו

עוסק בסכומים גבוהים עם אנשים שאינו מכיר, המליץ לו מכרו

על האדם שביקש לפרוט את השיקים. חלק מהשיקים חזרו,

וכעת תובע החלפן את מכרו שנתן את ההמלצה, בטענה שרק

בגללו הסכים לבצע את העסקה. האם ניתן לחייב את הממליץ

בתשלום:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

חייב לשלם מדין 'מויק בגרמי'.⁹

בשעת הלוואה.

8 כן כתבו בספר אמרי יוסר (ד"א ס"י קמ"ג) וכ"כ בספר תורת

שי (פ"ה ש"ט) שאם חתם בשטר מועיל לכו"ע מאחר שמועיל

מצד מנהג המדינה, וכן דעת הגר"ח ונסבויים שבוה"ז כל

ערב שחתם יש לחייבו מאחר שהחתימה חשובה כקניין

סיטומא.

9 כדון מראה דינר לשולחני המבואר בשו"ע סימן ט"ו (ח"ה)

ובסימן קכ"ב ברמ"א (סעיף ג) כתב נידון דומה שמי שאמר

למלוה להלוות ללוה כי בטוח הוא, ועשאו על פיו והיה

שקר, חייב לשלם לו, הדוח כאילו נתערב לו, וכתבו בש"ך

ובנתיבות שחיובו מדין גרמי, ובש"ך (פ"ק) כתב שאף שנחלקו

אחרונים אם צריך לומר חזי דעלך קא סמיכנא, אמנם אם

מורכב מהעניין שמסך עליו לכו"ע אין צורך לומר, וכאן הדבר

היה ברור שמסך עליו שהרי בירר אצלו, ובזולת זאת לא היה

מחליף את השיקים.

חכמים כאילו זכו בהם הכהן והלוי.

ובגדר טעם הדין של 'מכירי כהונה' ביארו הראשונים כמה דרכים איך זוכים הכהן והלוי במתנות שהופרשו על ידי מכיריהם: א. רש"י (ד"ה במכירי) פירש שמפני שרגיל לתת רק לכהן זה, שאר הכהנים מתייאשים מלקבל את המתנות הללו ונחשב שבאו לידו. ב. התוספות (ב"ב כג: ד"ה הכא) ביארו על פי דברי הגמרא (ב"מ מט.) שמתנות כהונה נחשבים 'מתנה מועטת', ואסור לנותן לחזור בו משום מחוסר אמנה, ומשום כן נחשב הכהן כמוחזק בהם. ג. הריטב"א (ד"ה מתני' המלוה) ביאר שחכמים תקנו שייחשב שזכו בהם המכירים, אף שמן הדין לא זכו בהם.

האם צריך לזכות ללוה על ידי אחרים

מבואר בגמרא שנחלקו האמוראים בביאור המשנה, ובין לדעת רב ובין לדעת עולא אין המלוה צריך לזכות על ידי אחרים רק שנחלקו בטעם הדבר, ולדעת שמואל צריך המלוה להפריש ולזכות לכהן וללוי על ידי אחרים ולאחר מכן נוטל אותם לעצמו.

והנה התוספות (ד"ה כיחידא) הקשו על דברי שמואל שמצינו לכאורה סתירה בדעתו; כי בגמרא מבואר שהטעם ששמואל לא אמר כעולא הוא משום שסבר שאין להעמיד את המשנה כשיטת רבי יוסי 'כיחידא דלא מוקמינן', ואילו בגמרא בב"מ (ב.) לענין השוכר את הפועל למחצה לשלש ולרביעי, שלדעת חכמים לא ילקט בנו אחריו ולדעת רבי יוסי ילקט בנו אחריו, פסק שמואל שהלכה כדברי רבי יוסי, ומבואר שם שטעמו של רבי יוסי הוא משום שעשו את שאינו זוכה כזוכה.

ומצאנו כמה תירוצים בראשונים: התוספות בגיטין (שם) תירצו, ששמואל פסק הלכה כדברי רבי יוסי, ואף על פי כן סבר שאין לפרש את המשנה כדבריו, וטעם הדבר לפי שהמשנה נשתנה בסתם ולכן מסתבר יותר להעמיד את המשנה כדברי הכל, ולא להעמידה כדעת יתניא אף שהלכה כמותו.

מאידך התוספות בבבא מציעא (ב. ד"ה ואמר) חילקו ששמואל פסק הלכה כרבי יוסי דווקא לגבי לקט, ומשום שהעניינים עצמם רוצים בתקנה זו, אבל לענין תרומות ומעשרות סבר שמואל שצריך לזכות על ידי אחרים.

הרשב"א בגיטין (שם ד"ה הא בתירוצו השני) תירץ, ששמואל סבר שאף לדעת רבי יוסי עצמו, לא אמרו בתרומות ומעשרות שעשו את שאינו זוכה כזוכה, משום שמצות נתינה אינה מתקיימת אם אינו זוכה להם.

והנה הרמב"ם פסק להלכה (הלכות מעשר פ"ז ה"ו) שלאחר שהפריש מפרותיו תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני, צריך לזכות אותם לכהן ללוי או לעני, ואם הוא רגיל לתת רק להם אינו צריך לזכות על ידי אחר. וכן פסק בעל התרומות (שער ס"ה ח"ג אות א') לעניין צדקה, שאם הלוה לעני על מנת שהפירעון יהיה מהצדקה שעתיד המלוה לתת, צריך המלוה לזכות על ידי אחר, את מה שמפריש לצדקה לאותו העני כדי לקיים מצות 'נתן תתן'. וכן פסק הרע"ב (גיטין פ"ג מ"ז) שצריך לזכות על ידי אחר.

וביאר הש"ך (ס"ק יג) שסבור הפוסקים כדעת התוספות בב"מ והרשב"א בגיטין הנ"ל, שבתרומות ומעשרות לא עשו את שאינו זוכה לזוכה, ולפיכך כתבו שצריך לזכות על ידי אחר.

והנה הרמ"א שהבאנו לעיל לא הזכיר שהמלוה לעני על מנת להפרע ממעשרותיו, צריך לזכות לו את מעשרותיו על ידי אחר. ונאמרו בדעתו כמה ביאורים באחרונים:

הש"ך (שם) ביאר שהרמ"א סבר כדברי התוספות בגיטין (ל. ד"ה כיחידא) שלא נחלקו שאר האמוראים על עולא אלא בביאור המשנה ולהלכה גם הם מודים לשיטתו. וכן כתב הנודע ביהודה (מהד"ק י"ד סי' עג), והוסיף שגם הרמב"ם (מעשר פ"ז ה"ו) שסבר שבמלוה לכהן ולוי צריך לזכות להם על ידי אחר, מודה במעשר כספים משום שהבעל הבית מוחזק, ועוד שאינו אלא מדרבנן, ואין בו מצות נתינה לעני, וכן כתב בשו"ת משיב דבר (ח"ב סי' מט).

ובשו"ת יהודה יעלה (אסא, ח"א י"ד סי' של) ביאר בדעת הרמ"א, שסובר שלא נחלקו האמוראים בגמרא רק לענין מלוה לכהן ולוי, אבל כשמלוה לעני ודאי אין צריך לזכות לו על ידי אחרים, וזה משום שהנודר ומפרש לאיזה עני יתן את הצדקה אסור לשנותה לעני אחר כמו שכתב רבינו פרץ (בהנהגותיו על התשב"ץ קטן סי' תו. הו"ד בבית יוסף סי' רנו ד"ה כתב הכל בו), ומפני כן במלוה לעני על מנת להפירע ממעשרותיו וצדקותיו, מתייאשים מהם שאר העניים, וזוכה בהם העני שלהו ממנו, וזהו כדן מכירי כהונה שאין צריך לזכות להם על ידי אחרים משום ששאר הכהנים מתייאשים מהם.

לפרוע ממעשרותיו מחוב העני ולא הלוה לו על דעת כן

ברם, דברים הללו אמורים באופן שמלוה לעני לכתחילה כדי להתפרע אחר כך מחלק מעשרותיו, אכן יש לברר הדין כשהלוה לעני שלא על דעת להפירע ממעשרותיו אלא שלאחר מכן רוצה להפירע ממעשרותיו. ומצינו שנחלקו בזה בירושלמי (גיטין פ"ג ה"ו), לרבי אימי באופן זה אינו יכול להפריש עליהם, והוכיח כן ממה שנקטה המשנה דין זה באופן שהלווה על מנת להפריש עליהם, ולרבי זעירא אף באופן זה אפשר להפריש עליהם, והביא ראייה מדברי התוספתא (דמאי פ"ז ה"א): 'וכן בן לוי שהיה חייב לישראל מעות אמר לו הפרש עליהן מחלקי, לא יהא גובה ומפריש שאין לוי עושה לוי'. ולא אמר אלא שלא יהא גובה ומפריש, אבל משלו יכול להפריש.

ובביאור המחלוקת מצאנו כמה דרכים בפוסקים: החתם סופר (שו"ת, ח"ב סי' רלז) כתב שיתכן שנחלקו במחלוקת הרמב"ם (מכירי פ"ה ה"ד) והפוסקים (ח"ו סי' רד) אם אפשר לקנות במלוה כבכס בעין או לא. אם אפשר לקנות במעות מלואה, מועילה רשות הכהן והעני אף לאחר ההלוואה, אך אם מלוה אינה קונה ככסף אפשר להתנות רק קודם ההלוואה.

המשיב דבר (ח"ב סי' מט) ביאר שלשיטת הירושלמי מעיקר הדין כשמפריש עבור החוב אינו מקיים מצות 'נתינה', אלא שיתקנו כן חכמים לטובת הכהנים והלויים והעניים שיוכלו ללוות. ונחלקו רבי זעירא ורבי אימי אם התקנה היתה רק באופן שלוה על דעת כן, או שנתיקנה התקנה אפילו בהלוואה סתם. אבל לשיטת הבבלי, שמצות נתינה מתקיימת על ידי מכירי כהונה ולויה, או בזכיה על ידי אחר, יכול להפריש על הלוואתו אפילו כשלא הלוה על מנת כן, אם הלוה נתן לו רשות.

הנודע ביהודה (מהדו"ת י"ד סי' קצט) כתב שנחלקו במחלוקת בעל המאור והרמב"ן (גיטין שם), שרבי אימי סבר בדין הסיפא של המשנה שאם הלווה בפני בית דין אין צריך ליתור רשות, שמדובר בירשו קרקע מאביהם ומשום שהוא מלוה בשטר, ולא כן דין זה אמור להיות אף כשהלווה בסתם ואין צורך שילווה מתחילה על המעשרות, ועל כרחך צריך לומר שמה שנקטה המשנה שהלווה על המעשרות בהכרח שהוא משום שחכמים לא תיקנו אלא באופן זה. אולם רבי זעירא סבר, שדברי רבי בבביתא שירשו קרקע מוסבים על הרישא, אבל בסיפא אין צריך להעמיד בירושיים ויכול להפריש על סמך השטר ועל עניי ישראל, ואם כן יש לומר שמה שנקטה המשנה שהלווה על דעת כן הוא רק בשביל הסיפא שמפריש על עניי ישראל, שזה ודאי משום תקנה, ואולם ברישא אף אם לא הלווה על דעת כן יכול להפריש עליו אם נתן העני רשות, ועיי"ש שעולה לפי מהלך דבריו שהרמב"ם פסק כרבי זעירא.

דעת הפוסקים להלכה

ואכן הנודע ביהודה (שם הביא הפ"ת י"ד סי' רנו שם) כתב שלהלכה יש לפסוק כרבי זעירא שאף המלוה בסתם יכול להפריש עליהן ברשות העני ובהסכמתו, וכן נקט החתם סופר (שו"ת י"ד סי' רלז), וכן כתב בשו"ת משיב דבר (שם) שיכול להפריש אך צריך להסכמת העני.

ובאגרות משה (י"ד ח"א סי' קנג) תמה על הנודע ביהודה מדוע לענין מעשר כספים צריך את רשותם, שהרי כתב הרמב"ן (מלחמות גיטין ל: ד"ה ועוד) שמה שצריך רשות בירושיים זהו משום ששמה הם מעדיפים שהפירות יהיו לעצמם וישלמו דמים או קרקע, אבל בלוה שקיבל כסף לצדקה, ודין בעל חוב לגבות מכסף לא לעניים, שלכל עשיר יש לו חובות (סק"ט) האריך בענין, והעלה שרק באופן שאינו מקנה לעני את הצדקה וכל זכיותו אינה אלא מכה התקנה שעשו שאינו זוכה כזוכה, לא תיקנו כן אלא כשדעת העני מסכמת לכך, אבל אם מקנה לו בקניין גמור אין צריך להסכמתו.

ועוד פסק באגרות משה (י"ד ח"א סי' קנג) על מה שפסק הנודע ביהודה כרבי זעירא, מלשון הש"ך (שם סק"ב) שמשמע דדוקא כשנתן לכך, וכתב: 'וקשה להכריע נגד הש"ך'. ומכל מקום באופן שלא קיבל עליו בדרך להפריש מעשר כספים, כתב שיש להקד כדברי הנודע ביהודה. ובשערי יצחק (שם סק"ה) דחה ראייתו מהש"ך, וכתב שאף לשיטתו כאשר הלווה בסתם יכול לגבות מהצדקה.

גם בעל המנחת יצחק (ח"ה סי' לד אות ח) פסק כדברי הנודע ביהודה, אלא שתמה על מה שכתב להוכיח שמוותו להפריש על החוב דווקא באופן שאף אם לא היה חייב היה נותן לעני זה את מעשרותיו, שלולא כן לא שבתק חיי לעניים, שלכל עשיר יש לו חובות לעניים שנתיאש מהם, ויפריש את מעשרותיו על אלו החובות. ותמה שהרי אם כבר התייאש מחובו, שוב לא יוכל להפריש עליו את מעשרותיו כמפורש בדברי הגמרא (בגיטין שם) 'נתיאשו הבעלים אין מפרישין עליהם, שאין מפרישין על האבדן'.

ותירץ המנחת יצחק שכיון שנחלקו הפוסקים אם מועיל יאוש בחוב (ח"ו סי' קסג א'), ויש שסוברים שדווקא בהלוואה על מעשרותיו שייך יאוש בחוב אבל בסתם חוב אין מועיל יאוש, לכן לענין מעשר כספים אפשר להקל בו במקום מחלוקת הפוסקים, ולכן אפשר לנכות מהמעשר אף אם התייאש מהחוב.

וכתב שמאחר שהנודע ביהודה התיר לעשות כן רק כשהמלוה היה נותן לעני סכום זה מהמעשרות גם לולא ההלוואה, והרבה פעמים תנאי זה אינו מתקיים, עדיף לעשות כצעת ה'לבושי שרד' (בסוף ספר 'תבואת שור' חידושי דינים אות קד, הזכירו בפ"ת י"ד סי' שם), שיתן המלוה את המעשר לעני הלווה, ויאמר לו שהוא מכסף מעשר ונותנו לו כדי שיפרע לו את חובו.

ובספר לבושי שרד (ביאורים ס"ק ריג) כתב שצריך לתת את הכסף לעני בעצמו, ואינו יכול לזכות לו על ידי אחר ולגבות מן הזוכה, כיון שהוא גוזל את העני, וטעמו על פי המבואר בשו"ע (י"ד סי' סוף סימן רג) שעני המקבל צדקה אינו צריך לפרוע חובו מהצדקה, ואם יתפוס המלוה מיד הזוכה מבלי רשות הלוה יעבור על איסור גזל. ואמנם כבר הקשו על דבריו, שהרי הטעם שעני אינו רשאי לשלם חובות מהצדקה שקיבל, מבואר בהגהות מרדכי (ב"ב סי' תרט מובא בבית יוסף סי' רנג) שהוא משום 'דאנן סהדי דזה לא נתן לו אדעתא שיפרע חובותיו', ואם כן כאן שהמלווה בעצמו הוא זה שנתן במפורש כדי לחזור ולגבות, ודאי אין בכך חשש גזל, ועל פי זה אפשר לעשות עצה זו גם על ידי זיכוי לאחר.

נתינת מעשר כספים על רווחים עתידיים

כתב מהרה"ל (שו"ת, סי' נד), שיכול לתת מעשר כספים אף על רווחים שעדיין לא באו לידו ואין בכך חסרון שהרווח עדיין לא בא לעולם, וכשם שאין בו דיני טבל ודיני הפרשה משנה על חברתה, וכן כתב בחידושי הרי"ם (ד"ה ברמ"א). והוסיפו שאף אם העשיר העני לפני שהרוויח אין צריך לחזור ולהפריש. אולם הנודע ביהודה (מהד"ק י"ד סי' עג) כתב שמעיקר הדין הנותן לעני סתם דרך צדקה ומתנה, אין לו לעכב לעצמו את המעשר ממה שירוויח לאחר מכן. ויישב את מנהג העולם שעושים כן, שמאחר שבמלוה לעני על מנת שהלווה על המעשר, אין העני צריך לפרוע משלו אף אם יתעשר, והפירעון הוא רק מהצדקה שראוי המלוה לתת לו בעתיד, על כן אפשר להלוות לעני אף ללא ידיעתו. ואף כשנותן לו צדקה בסתם, הרי זה כמלוה לו על מעשרותיו.

והחפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ה סי' ב' אות ה) כתב, שיש אומרים שאם נמצא שנתן לצדקה יותר מהמעשר רשאי לנכות עבור זה מהפרשת המעשר של השנה הבאה, אך כתב שיש מומחיים בזה. וכתב שראוי להתנות בתחילת ההגהות בהפרשת מעשר כספים, שיכול לתת מעות לצדקה על סמך שיגבה לבסוף מהמעשר.

להלכה:

מי שהלווה כסף לעני, ורואה שאינו יכול לגבות את חובו, או שמרחם עליו ואינו רוצה לגבות ממנו, נחלקו הפוסקים אם יכול למחול החוב ולקזוז מחשבון המעשר, ועל כן ההנהגה הנכונה היא, שיתן מכספי מעשר כסף החוב לעני הלווה חוב, ויחזירם למלווה, או שיזכה לו על ידי אחר, ויפרש שהוא נותן מעות אלו עבור החוב, ולאחר מכן יטול לעצמו. לפי רוב הפוסקים עצה זו מועילה במעות מעשר כספים גם בחוב שכבר התייאש ממנו. וכן יכול להפריש מעשר כספים גם מרווחים העתידים לבוא, ויפרש שהוא נותן עתה עבור המעשרות העתידיים.

חזר בו בדבר האבד

זבוב שנפל לסיר - מדיני בריה

במטבח המוסדי המכין סעודות שבת לאלפי סועדים הבחין אחד העובדים בזבוב שנפל אל אחד מסירי הטשולנט עד שזנכר העובד כי שאלה חמורה לפניו, התחילו להוריד את הסירים מהפלטה כדי להכניס להגשה ואינו יודע באיזה סיר מתוך עשרים סירי הטשולנט נפל הזבוב, מה דין הטשולנט ואיזה אופנים ניתן.

תשובה:

לפנינו ב' נידונים: א. האם תערובת בריה שאינה בטילה אפילו באלף, נאמרה רק לגבי הקדירה שבה נפלה הבריה או שמא כלל הקדירות נכנסות בכלל התערובת. ב. האם מהני כאן ההיתר שנאכל אחד בשוגג שתולים לומר שהאיסור נאכל כבר.

הנה מקור דין בריה בכך שהתורה חייבה מלקות על אכילתם למרות שפחותים מכזית. מכאן למדו חז"ל שיטת חשיבות מיוחדת לבריה שלמה וגזרו שאינו בטילה אפילו באלף דהיינו דמשום חשיבותם אין כאן את דין הביטול הקיים בכל האיסורים ובכל אכילה בשישים שמא כעת יאכל את הבריה אך פשוט שאם שייך להוציא את הבריה הכל ניתן כאן שאינה נותנת טעם.

אך יש לראות אם אין איסור בריה בזבובים כיון שהם פגומים, הנה בשו"ע (סימן רג סעיף א' בהג"ה) כתב שבריה אם אינה פגומה בעצמה למרות שפוגמת בתבשיל אינה בטילה אפילו באלף והבינו רוב האחרונים כוונתו (פ"ח ופרמ"ג) בפגומה בעצמה היינו איסור שנפגם בעצמו ולא מיירי מפגום מעיקרא וכך נפסק להלכה, מאידך הצבי לצדיק הבין דמיירי באיסורים הפגומים מעיקרא והיינו זבובים וכדומה (ע"ש בדבריו שכתב ולפי זה לא ידעתי למה החמירו האחרונים כ"כ בענין מילבין [תולעים שבקמה דהא בטילה בס]).

ועתה באנו לרדון בדין תערובת בריה שנתערבה, הנה מצד הסברא אין טעם לחלק בזה ולומר שאינה חלק מהתערובת כיון שאין אסורה מצד נותן טעם וכדלעיל, אך יש לכך ראייה מסימן (פד בס"ד סק"ז) שדן לגבי חטים שהתלתינו (שאסורים משום בריה) שכל הב"ש ההגוש"ד להשליכו לנהר ואסר למכרו לגוי שמא יאפה בהן פת וימכרנה לישראל.

אך המהרש"ל מתיר להאכיל בהם עבדו ושפחתו אך יזהר שלא להשתות זמן מרובה משום תקלה, לעומת זאת הט"ז נחלק עמו וסובר שכיון שלא בדיל מלחם שמא יא לאכלו ועוד "שמא יתערב פה זה עם שאר פת כיון שהוא בתוך ביתו ואי אפשר להיזהר", מוכח מכאן שפשיטא ליה להט"ז שכשמתערב הלחם עם התולעים בשאר הלחמים הכל נכנס בגדר תערובת הבריה. וכן איתא בדרכ"ח (סקע"ג) בשם שו"ת מהר"א הלוי (ה"א ס' ק"ז).

העולה מזה, שאין כל צד פקפוק וודאי שכל סירי הטשולנט נכנסים בכלל התערובת של בריה שאינה בטילה אפ"י באלף, ואין שום עצה להתירם ויאלצו להשליך לאשפה את כל סירי הטשולנט עם כל ההפסד הכרוך בכך.

אך באופן שעוד לא נודע לכל הסועדים דבר נפילת הזבוב ולקח אחד הסועדים לעצמו צלחת ואכלה, או שאחד מעובדי המטבח שלא ידע מכך טעם מעט מאחד מסירי הטשולנט יש לנו לדון מצד דין "נפל א' לים" המופיע בסימן קי סעיף ב' וז"ל המחבר שם "דבר שאינו בטל מחמת חשיבתו כגון בע"ח ובריה וחרה"ל ודשיל"מ שנתערב באחרים ונאכל אחד מהם בשוגג או נפל מעצמו לים בענין שנאכל מן העולם והותר לו האחרים שאנו תולין לומר האיסור הלך לו" דהיינו דדעת השו"ע שנאכל בשוגג דינה כנפלה מעצמה לים, ורואים מכאן שתערובת של בריה שנאכל ממנה מעט בשוגג בענין ששייך לתלות שהבריה נאכלה כבר הותרה כל התערובת.

לעומת זאת הט"ז והשו"ח נחלקו על השו"ע ואסרו אף בנאכל בשוגג למרות שאין כאן חשש שמא יאכל במזיד (דהרי יודע שמעורב כאן איסור) גוזרים שמא יאכלו במזיד לגוי או לכלב.

להלכה, בפר"ח (ל"א) ובמנח"כ (ח"ו פ"ז) פסקו כהשו"ע. וכן נראה הכרעת הפרמ"ג (שפ"ד מ') והמנח"י (מ"ג י"ג).

בשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ק"ה) מחדש שאם אחד שלא ידע מהאיסור שנתערב הפילו לים בשוגג נותר התערובת למרות שבהפילו אחר שנודע גוזרים שוגג אטו מזיד כאן שהמפיל לא ידע מהאיסור נחשב כלא נודע ולא גוזרין. בפרמ"ג (כאן במשב"ד ח' וכן בשפ"ד לג') הביא את חידוש הפנ"מ ולמעשה אינו מסכים לדבריו אך לדעת הפנ"מ יצא חידוש אף לענינו שאם ההוא שאכל שוגג לא ידע מהתערובת אף הט"ז והשו"ח יודו שהשאר מותר דהאיסור הלך לו, דהם משווים נאכל בשוגג להפילו בשוגג ושם הדין שקודם שנודע מותר ואחר שנודע אסור.

העולה לדינא:

- א. הכלל ש'בריה אפ"י באלף לא בטילה הוא אף בזבובים המאוסים ואף בנתערבה קדירה שנתערב בה הזבוב באלף קדירות כולם אסורות.
- ב. אם אחד הסועדים שלא ידע על דבר נפילת הזבוב, אכל מעט מהטשולנט באופן שאפשר לעלות שהזבוב נאכל כבר, מותרים כל הקדירות בצירוף עם זה שרוב סעודת שב"ק והפסד מרובה מאוד נראה ודאי ידע להקל בזה. והטעם א. דעת המחבר והרבה אחרונים דנאכל שוה לנפל, לפנ"מ בנידו"ד אף הט"ז והשו"ח יודו דמותר (כיון שהאוכל לא ידע על האיסור) ב. כסניף בעלמא, לצבי לצדיק בהבנת הרמ"א (ק"א ס"א) אין איסור בריה בפגומים בעצמם.

מה זאת אומרת לא חילקת, הרי סיכמנו? עוד פחות משבוע החתונה עדיין אפילו אם אחד לא קיבל את הזמנה; מוישה המחוחן הזדעזע לשמוע ושתת של מחלק ההזמנות "אל תדאג אדוני, עד שבועיים אחרי החתונה יגיעו כ-ל ההזמנות ליעדן" מלך פירוש שבועיים אחרי, הרי סיכמנו על שבועיים לפני, ובכלל הזמנות לאחר החתונה דינם כאתרוגים אחרי סוכות וראויים בקושי לצור על פי צלוחית, וכי אינך חושש לשמך הטוב? המחלק הגיב מצידי שממילא הוא הולך להפסיק עם מקצוע זה, ולכן ממש לא מענין אותו שמו הטוב בדיוק כפי שלא מענין אותו הצער של המחוחנים והשעות הרבות שהשקיעו בהכנת הזמנות, ונשאלת השאלה מה הדין בזה, ומה המעשה אשר יעשו? תשובה: העניין נחלק לשני נידונים: א. האם המחלק יכול לומר כן או לחזור בו מהסכמתו לחלק. ב. מה ביד המחוחן לעשות כדי שההזמנות יחולקו במועדן.

בנידון הראשון נפסק בשו"ע חו"מ סימן של"ג שפועל יכול לחזור בחצי היום. אבל קבלן שחזרו בו על התחנות. ויש לו תרעומות על הפועל אם חוזר, ובסמ"ע כתב שהוא גם נקרא מחוסר אמונה. (ואף שבפועל הוא מחלוקת אם החוזר בו מחוסר אמונה אבל בקבלן ודאי הוא מחוסר אמונה. וכאן הוא קבלן). והנה זה אפילו בדבר שאינו דבר האבד, אך כאן זה יותר חמור שהוא דבר האבד, וכמו ששינוי שם ס"י של"ג סעיף ה' "במה דברים אמורים בדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד וכו' אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו" - והנה משמעות השו"ע שבדבר האבד אינו יכול לחזור בו כלל [והאף אמנם שבפועל יש חולקים וסוברים שהוא אפשרות למנוע ממנו לחזור ורק אם חוזר שוכר עליו או מטעהו כדלקמן, אבל כאן שהוא קבלן, כולם מודים שאין לו רשות לחזור בו ויכול לכפותו בב"ד להשלים עבודתו] ופשוט שזה שאומר שיחלק אחרי החתונה הרי"ז כחוזר מעבודתו (ועוד יותר פושע שאינו מחזיר הכסף, ופשוט שבכ"ד יוצאו ממנו הכסף אם לא חילק עד החתונה).

והנה, דבר האבד הוא לא דוקא באיבוד מומן אלא כל דבר האבד אצל האדם וכפי שכתב שם המחבר "כגון שכר חמר להביא עליו חליין למת או לכלה" - הרי שלכלה נחשב דבר האבד אף שאינו איבוד מומן. [ורק אם נאנס וכגון שחלה או מת לו מת, אז יכול לחזור בו בדבר האבד].

וממילא אין המחלק יכול לחזור בו ועובר בכך על מחוסר אמונה וכן גמור על מעות שקיבל, ואם גם לאחר שנאמר לו שאסור לו לחזור עומד בעקשותו, יכול המחוחן לנקוט בפעולת "שוכר עליהן או מטען" שכן כתב המחבר שם. "ואם לא נאנס וחזר בו-אם היה מוצא פועלים אחרים לשכור כששכר את אלי ועכשיו אינו מוצא (ואם גם קודם לא היה מוצא בפת"ש מבואר בגוים היה יכול למצוא אפ"י ע"י דוחק- יכול להטעותו, ושם יש שיטה שתמיד נחשב שהיה מוצא דאין אדם רואה ממנו אבד ושותק אלא בטוח שהיה מוצא ולהלכה ספק אם כידעיה זו. אבל עכ"פ בהזדמנות ודאי היה מוצא אחרים וגם אם היה בתאריך קשה. כגון מיד אחרי חג וכדו"א אם אף אחד לא היה מסכים, אז היה שולח לפני החד) שוכר עליהן או מטען כיצד מטען אומר להם סלע קצצתי לכם, בואו וטלו שתים עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן להם אלא מה שפסק תחילה ואפילו נתן להם השתים, מחזיר מהם התוספת" עכ"ל ופירושו הדברים שיכול לנקט באחת מהדרכים, או שיאמר למחלק, נכון שסיכמנו על 2 שם להזמנה, אך אני מבין שכעת אתה בעומס גדון, בא ואתן לך 4 שם להזמנה כדי שתעשה מאמץ מיוחד ותחלק כעת את הזמנות, ובפועל ישלם לו רק 2 שם וכפי שסיכמו בתחילה. ולא עוד אלא אפילו אם המחלק דורש את התשלום הנוסף מראש, יכול לשלם לו, ואח"כ יתבענו בב"ד ויוציא את מה ששילם יותר מהסיכום הראשון, (ובאופן זה השוב שיתעד היטב את מהלך הענינים כדי שיכול להוציא) [בספר משפטי החושן כתבו שקודם צריך לנסות להטעותו, ורק אח"כ לשכור עליו].

ואם לא מצליח בדרך זו יכול ללכת בדרך של "שוכר עליהן" שכן כתב במחבר סימן של"ג ס"ו- "כיצד שוכר עליהם פועלים וגומרים מלאכתם שלא תיאבד שיוסיף לאלו הפועלים על מה שפסק לראשונים- נוטל מהראשונים עד כמה. עד כדי שכרן של הראשונים" (ואחר כך מדבר על אופן שיש לבעה"ב מומן הפועל תחת ידו שבוה יש מחלוקת אם יכול לקחת יותר, ואין כאן מקומו להאריך).

ומכל מקום מתבאר הדין שיכול לשכור פועלים אחרים על חשבון הפועל החוזר בו. ורק נחלקו בו הדיעות עד איזה סכום, - שדעת רש"י שרק את השכר שהתחייב לפועל אינו צריך לשלם, דהיינו שאפילו אם כבר עשה חלק מהמלאכה אינו צריך לשלם לו כלל אם הפועל השני עולה יותר מסכום הראשון. אך אינו יכול להוציא מומן מהפועל, ולפי זה אם הפועל עדיין לא התחיל כלל במלאכה נמצא שאין עליו שום קנס, אבל דעת הרמב"ם, סמ"ג, טור. וכן פסק רבינו ירוחם שהפועל, מלבד מה שהפסיד את משכורתו צריך גם לשלם עד הסכום שפסקו עמו מכיסו אם הפועל השני עולה עד כדי כך, והטעם בזה. שפועל מסכים להתחייב אם יפסע עד סכום השכר שפסקו עמו, ובש"ך פסק שהעיקר כשיטות אלו וכן ראיית שפסקו הלכה למעשה בספר "משפטי החשן" שכן ההכרעה לדינא.

העולה לדינא:

אסור לקבלן לחזור בו, וחלוקת הזמנות אף נחשבת כ'דבר האבד', ואם לא מחלק לפני החתונה הרי זה כחוזר בו לגמרי, ומלבד מה שהוא 'מחוסר אמונה', גם אפשר לכפותו בב"ד שישלם מלאכתו [ופועל בדבר האבד מחלוקת אם אפשר להכריחו להשלים]. ואם לא כפוהו ולא חילק, צריך להחזיר המעות שקיבל, ואם רוצה המחוחן יכול לומר לו יותר ממה שסיכם עמו מתחילה, עד כפול משכרו, ואם לא הצליח להטעותו יחפש פועלים אחרים, ואם אינו מוצא רק ביותר יקר אזי אם הפועל כבר התחיל במלאכה אינו צריך לשלם לו על מה שעשה, ויתן כסף זה לפועל השני, ואם עדיין לא התחיל, מחלוקת הפוסקים, וההכרעה לדינא שיכול לתבוע את המחלק שישלם מכיסו עד הסכום שהבטיח לו, ואם עדיין לא היה שום התקשרות מעשית, נחלקו אם יכול להטעותו, דעת השו"ח (סק"ט) בשם הראש והטור ועוד שיכול להטעותו, ודעת קצה"ח בדעת מהר"מ מרוטנבורג שקודם שתחלה במלאכה, אינו יכול להטעותו, ודין האחרון של שוכר עליהן אי מטען, אין בו חילוק בין פועל לקבלן.

לטול שקיקי תה בשבת

שלמה היטיב את ישיבתו בנינוחיות על גבי הספסל בבית המדרש, הידק את אחיזתו בספר האור החיים הקדוש שלפניו והגה בשקיקה בשורותיו. קביעות היא לו בשעה זו שאחר סעודת ליל שב"ק, לשבת ולהגות בענייני פרשת השבוע, תוך שהוא שוכח עולם ומלואו וכל מלאכתו כאילו עשויה בעיניו, ידו נשלחה כמו מאליה אל עבר כיס ה"קפוטה" (חליפת השבת) ושלפה משם את קופסת הטבק העגלגלה ממנה נהג להריח מפעם לפעם תוך כדי לימודו, הוא פתח את הקופסה תוך שעניו נעוצות בספר שלפניו, קירב את הקופסה לחוטמו ושאף שאיפה עמוקה אל תוך קרביו, ריח הבזוקה שתמיד חש בעוצמה כאילו מאן לבוא, משתהה שלמה מדוע הריח ממאן לבוא, השפיל את עינו אל עבר הקופסה, ובבת אחת נפתרה לו התעלומה; לפניו בתוך הקופסה עמדו כמו במסדר עשר שקיקי תה ויסוצקי שכמו הביטו בו בתמהון, מדוע נזכר בהם בפתע בעיצומה של השבת יום מנוחתו ומנוחתו, שלמה שהבין כי נתחלפו לו הקופסאות זו בזו לא הצליח להסתיר את חיובו מהטעות המביכה, תוך כדי שהוא פוזל לשני עבריו ומוודא כי מלבדו לא הבחין איש בטעותו.

לפתע נמחה החיך מפניו באחת ומחשבה מהירה הכתה בו, כי יתכן ובכלל הקופסה הזו הינה מוקצה, שהרי אין לחלוט עלי תה בשבת משום איסור בישול, ואם כן שמא השקיקים הינם מוקצה מחמת גופו, הוא שמט את הקופסה מידו, ופנה בזריזות אל כתל המזרח שם ישב רב השכונה, שמיחר לפסוק את ההלכה בהחירותו הנודעת:

תשובה: הנה בבואנו לדון האם שקיקי תה הינם מוקצה בשבת, יש קודם לדון האם אכן אין דרך כלל להשתמש בהם בשבת וממילא הינם מוקצה.

ובנוא לדון בענין הכנת התה בכלי ראשון, שני, ושלישי, ובצונן: בכלי ראשון זהו דין פשוט במשנה ובגמרא ובשו"ע, שכלי ראשון מבשל כל זמן שהיד סולדת בו כל מה שיניחו לתוכו למעט "מלח" לשיטת הבית יוסף וכלישנא אחת בגמ' בפרק כירה, ואפילו בשר שור שאינו מתבשל בקלות נוקט השו"ע לאסור.

עירוי מכלי ראשון גם פוסק השו"ע (שיח סעיף י') שאמנם אין מבשל לגמרי, אך מ"מ מבשל כדי קליפה וודאי דאסור מדאורייתא.

בכלי שני מצינו חלק דברים שמוחר ליתנם בכלי שני וחלק שאסור ומבאר המשנ"ב החילוק דתבלין שעשויים למתק הקדרה וכדו' אזי מותר ליתנם בכלי שני, אמנם תבשיל אסור מדרבנן אפילו בכלי שני כל שהיד סולדת בו, והטעם דמחזי כמבשל, ובעלי תה כותב המשנ"ב שיתכן שיש בזה אף מדאורייתא כיון דהוי קלי הבישול שהם מתבשלים אף בכלי שני ואף בעירוי מכלי שני יש לאסור דהוי כקוליים האספנין שהדחתו אפילו מכלי שני זהו גמר מלאכתו וה"ה לתה.

בכלי שלישי לפי דעת המשנ"ב הנ"ל שמשווה עלי תה לקוליים האספנין כיון שנראה לכל שמתבשלים אף בעירוי מכלי שני, לכאורה ה"ה לכלי שלישי ורביעי שכל זמן שהיד סולדת בו הרי הוא מבשל וחולט היטב את שקיק התה וכן פסק בערוך השלחן שאסור אף בכלי שלישי כיון שהוי מבשל.

אמנם דעת הגאון ר' משה פיינשטיין שמוחר לתחילה בכלי שלישי דלא שייך כלל בישול בכלי שלישי, ומה שניכר לכל שנצבעים המים אין זה ראייה, באף בצונן אם ישרו הרבה זמן יצבעו המים והגברת "בישול" אינו לפי הנראות אלא לפי מה דקיי"ל דמבשל, ובקוליס האספנין קיי"ל דמבשל אף בעירוי מכלי שני, אמנם בכלי שלישי לא אסחכן כלל בישול, ומסתבר לשיטתו שמוחר תה צונן אין בכך כדי להחמיר את התטול בשבת.

בצונן לכלי עלמא מותר לתחילה וכמו שהעלה ה"באור הלכה" שאין איסור "מכה בפטיש" בהכנת מאכל בשבת וכל האיסור הוא רק מחמת מבשל ובצונן ליכא בישול. יוצא איפוא, שניתן להשתמש בשקיק התה בצונן לתחילה, אך בחמין אין להתיר אפילו בכלי שלישי מפני שיש להחמיר בפלוגתא בדאורייתא.

ואם כן בבואנו לדון בהיתר טלטול עלי התה יש לדון האם היתר השתמשותו בצונן הינה סיבה מספקת להיתרין בטלטול, כי הרי סוף סוף יש להם שימוש בשבת או שנאמר שמאחר שאין דרך להכין ולשתות תה צונן אין בכך כדי להתיר את הטלטול בשבת.

והיה נראה לכאורה להתיר כמו שמצינו בבשר חי שמוחר לטלטול (סימן שח סעיף ל"א), אף שרוב אנשים אינם אוכלים בשר חי כיון שישנם קצת שכן אוכלים ראוי בטלטול, אמנם אין להקיש בין הגידונים שכן הבשר הינו אוכל לכל דבר רק שצריך תיקון להכשירו, ובוזה ניתן לסמוך על מקצת אנשים שאוכלים אותו כך, משא"כ עלי תה אינם ראויים לאכילה כלל וכל יעודם הוא רק המים שבהם שורה, ולענין זה יתכן שאין מועיל שיש מקצת השותים תה קר, ולפיכך היה נראה שלשיטת המשנ"ב וערוך השלחן הנ"ל שאוסרים בכל מקרה ממילא אין להתיר לטלטלם והוי מוקצה.

אמנם למעשה נראה בבירור שמוחר, וזאת כיון שמצינו בשו"ע הרב יסוד נפלא במספר מקומות והוא, שבדבר שיש בו מחלוקת לענין אכילתו, ניתן לסמוך לענין טלטולו על השיטות המתירים. ונציין לאחד המקומות, בסימן שלה לענין הירוצה להניח תחת חבית של יין הזב מהענבים בשבת כלי עם מים בכדי שיתבטל היין הזב במים "קמא קמא בטיל", וכתב שמוחר כיון שיש המקילין בכך אפילו לענין יין נסך "ויש לסמוך על דבריהם על כל פנים לענין טלטול". הרי שמבואר שאף שיש שיטות האוסרות יש לסמוך על השיטות המקילות לענין טלטול בשבת, ולכאורה יש כאן ראייה מוכחת שאכן אף שנקטינן לאסור בבישול יש היתר לטלטל העלי תה.

העולה לדינא:
מותר להניח בשבת שקיק תה בתוך צונן ולשתותו צונן ואין בכך "מכה בפטיש". ואילו במים שהיד סולדת בהם יש להחמיר אף בכלי שלישי ורביעי, כיון שנראה לעין שמתבשלים בהם, ולענין טלטול, מותר לתחילה לטלטלם משום שלענין הטלטול סומכים על השיטות המתירות להניחם בכלי שלישי ורביעי אף שהיד סולדת בו, ואף שלענין בישול נחמיר דלא כוותיהו, סומכים עליהם מכל מקום לענין טלטול.

לקקן צובע לשון [TONGUE PAINTER] בשבת

בשמחת האופריף זרקו פעקעלאך לשמחת הילדים שתפסו אותם, ואחר התפילה בומן הקידושא רבא, הבחנתי איך שהילדים מוצאים לשון אחד לשני, וכל ילד לשונו מוזר מחבירו, זה בצבע כחול, זה בצבע ירוק, וכן בשאר כל מיני צבעים. אחרי בירור עדכנו אותי שיש ממתק שאפשר לקנותו בכל חנויות הממתקים בשם לקקן צובע לשון, וחוף ממטרתו של ממתק טעים, יש בנוסף צבע שילדים אוהבים לצבוע את לשונם בצבעים שונים. ויל"ע האם זה מותר בשבת, או לא, והאם יש הבדל עם הילד בכונתו לצבוע לשונו או לא.

תשובה: בשו"ע (סימן שג סכ"ה), אסור לאשה שתעביר בשבת סרק על פניה משום צובע, ומטעם זה אסורה לכוול בשבת, ומטעם זה אסורה לטוח על פניה בצק דכשונטלתו מאדים הבשר במג"א (סקי"ט) כתב, שכיון שדרכה בכך, מקרי צובע, מה שא"כ באיש, ומ"מ אינו אלא מדרבנן. וכן במשנ"ב (סקי"ט) הביא תוספתא, שלא תקנה פניה בבגד שיש בו סרק, וכתב ע"ז המשנ"ב שמשמע שאע"ג שאינה מתכוונת לצביעה פסיק רישא הוא, וטעם הדבר, כיון דאשה דרכה בכך ליפות את עצמה ע"י צביעת פנים, מחזי שפיר כצובע, אבל איש שאין דרכו בכך, לא מקרי צובע, כמ"ש סוף סימן ש"ך, דמותר לאכול תותים ושאר פירות הצובעים אע"ג דצובע פניו וידיו בעת האכילה.

והוסיף בשעה"צ (סי"ק סה) שגם לאשה מותר לאכול תותים ושאר פירות הצובעים, כי רבמה שדרכה לצבוע לנוי, כגון סרק על פניה, אסור, אבל באכילת תותים, הפסיק רישא הוא רק לשפתיה, שבזה גם באשה אין דרך צביעתה בכך, ולא מצינו חילוק בפוסקים בהיתר אכילת תותים בין איש לאשה.

ולפי דברי השולחן ערוך והמשנ"ב יוצא שמי שדרכו לצבוע עם דבר שהדרך לצבוע אתו, אסור אפילו שאינו מתכוון, ולכן לקקן שעשוי לצבע יהיה אסור לילדים שרוצים לצבוע לשונם, ויש לתמוה על הספר ארחות שבת (פס"ו הערה פו), שכתב שמאכל המיועד לילדים, אשר טבעו שהוא צובע את הפה, והאוכלו מתכוין לצביעה זו ונהנה בה, אין לאוכלו בשבת משום איסור צובע. ולפי מה שכתב המשנה ברורה אסור גם כשאינו מתכוון, ושמה לא דיבר הארחות שבת בממתק שמטרתו הוא לצביעה אלא סתם שלגון צבעוני שאסור לכוון לצבוע, אבל לקקן צובע לשון, אסור בכל גווניו.

ולכן מעיקר הדין אסור לאכול את הלקקן הצובע לשון אפילו כשאינו מתכוון מכיוון שדרכו בזה ודומה לאשה שאסור בסרק. אך למבוגר שרצה לאוכלו מכיוון שאין דרכו בכך מותר כשאינו מתכוון.

אך עדיין יש צד ללמד זכות על אלו שמקילין לילדים לאוכלו אפילו במתכוון, שהרי דעת המג"א והמשנ"ב דצביעה זה אינו אלא דרבנן [עי' בהיאור הלכה סכ"ה שהביא פוסקים שהוא דאורייתא], ובסימן ש"מ"ג, הביא הביה"ל דעת הרשב"א והרי"ר דאם התינוק צריך לכך מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן. אך יש לעיין אם כאן נחשב שהקטן צריך לכך, או שצריך שיהיה לו צורך אמיתי וצבע לשון אינו צורך.

ויש שרצו לטעון, שמכיוון שעיקרו לאכילה, והצבע הוא רק דבר בנוסף ואינו עיקר כוונתו, הרי זה מותר אפילו אם מכוון להצביעה שבו, [ע"ע בדומה לזה במשנ"ב סי' רנ"ג ס"ק צ"ט]. ולדעתי דבר זה א"א לאומרו, וראיה לזה מתותים, שכתבו הפוסקים שאסור כשמכוון ובעל כרחך שאין להתירו משום אינו מתכוון.

העולה לדינא:
מעיקר הדין אסור לאכול את הלקקן הצובע לשון אפילו כשאינו מתכוון מכיוון שדרכו בזה ודומה לאשה שאסור בסרק. אך למבוגר שרצה לאוכלו מכיוון שאין דרכו בכך מותר כשאינו מתכוון, ויש ללמד זכות על המקילין ע"פ מש"כ הפוסקים דאם התינוק צריך לכך מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן. אך יש לעיין אם כאן נחשב שהקטן צריך לכך, או שצריך שיהיה לו צורך אמיתי וצבע לשון אינו צורך.

